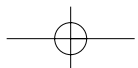
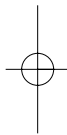
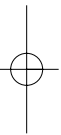


Barack Obama in een notendop



Frans Verhagen

# Barack Obama in een notendop

2008 Uitgeverij Bert Bakker Amsterdam

© 2008 Frans Verhagen  
Omslagontwerp Marieke Oele, Almere  
Foto omslag ANP  
Foto auteur Dirk Jan van Dijk  
[www.uitgeverijbertbakker.nl](http://www.uitgeverijbertbakker.nl)  
ISBN 978 90 351 3358 7

Uitgeverij Bert Bakker is onderdeel van Uitgeverij Prometheus

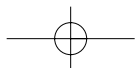
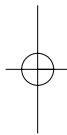
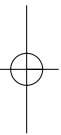
## Inhoud

1	Obama en de manie	7
2	Obama de buurtwerker	13
3	Obama als mens	16
4	Obama en de speech	25
5	Obama de politicus	29
6	Obama en zijn boeken	36
7	Obama en de zwarte gemeenschap	40
8	Obama en de Clintons	48
9	Obama en de voorverkiezingen	52
10	Obama en zijn dominee	60
11	Obama en internet	68
12	Michelle Obama	73
13	Obama en binnenlands beleid	79
14	Obama en het buitenland	84
15	Obama en de economie	91
16	Obama en de campagne	95
17	Obama en het presidentschap	101
18	Obama de grote verzoener	104

Nawoord 107

Tijdslijn 109

Register 111



## 1 Obama en de manie

'Ze zeiden: deze dag zal nooit komen. Ze zeiden: jullie willen te veel. Ze zeiden dat dit land te verdeeld was, te gedesillusioneerd om zich ooit rondom een gezamenlijk doel te scharen. Maar op deze avond in januari, op dit moment waarop geschiedenis wordt gemaakt, hebben jullie gedaan wat de cynici zeiden dat we niet konden. [...]

Hoop is wat me hier vanavond heeft gebracht. Met een vader uit Kenia en een moeder uit Kansas en een verhaal dat alleen maar kan in de Verenigde Staten van Amerika. Hoop is het fundament van deze natie, het geloof dat onze bestemming niet vóór ons wordt geschreven, maar dóór ons, door al die mannen en vrouwen die niet bereid zijn om zich neer te leggen bij de wereld zoals hij is, die het lef hebben de wereld te herschepen zoals hij zou moeten zijn. Dat is wat we hier in Iowa zijn begonnen en dat is de boodschap die we nu mee kunnen nemen naar New Hampshire en verder, dezelfde boodschap die we hadden toen het goed ging en dezelfde boodschap toen het slecht ging, de boodschap die het land kan veranderen, steen voor steen, blok voor blok, werkmanshand voor werkmanshand: dat we allemaal samen, als gewone mensen buitengewone dingen kunnen doen. Want we zijn geen verzameling van rode staten en blauwe staten, wij zijn de Verenigde Staten van Amerika. En op dit moment, in deze verkiezing, zijn wij bereid om opnieuw te geloven.'

Voor miljoenen mensen in Amerika en de wereld waren deze werwende woorden de eerste kennismaking met Barack Obama: zijn overwinningstoespraak in Iowa, op 3 januari 2008. Menigeen pinkte een traan weg, had een brok in de keel of keek gewoon in opperste verbazing naar het fenomeen op dat televisiescherm. Niet omdat hij speciaal voor Barack Obama was, of tegen andere kandidaten, niet omdat hij Democraat of Republikein was, maar omdat hij iemand zag staan die duidelijk de middelmaat oversteeg. Een zwarte man die een verkiezingsoverwinning vierde in een blanke staat in het Midden-Westen. Een man die niet

uithaalde naar president Bush of tekeering tegen de Republikeinen. Een man die blaakte van zelfvertrouwen en die hoop gaf, hoop aan de kiezers in Amerika maar ook aan de wereld. Hoop dat bruggen gebouwd konden worden. Dat alles mogelijk was.

Het was verleidelijk om mee te gaan in het enthousiasme van die dagen. De vergelijkingen met John F. Kennedy waren niet van de lucht en net als bij hem waren de verwachtingen veel te hoog gespannen. Daarom was het maar goed dat de kiezers van New Hampshire vijf dagen later, door Hillary Clinton nipt te laten winnen, een dosis realiteit pompten in de instantgelovers, de dromers en de dwepers. Het was gemakkelijk om gegrepen te worden door het moment, om je over te geven aan de Obama-manie. Gelukkig verloor Obama in New Hampshire en daarmee werd hij weer een beetje een gewone politicus. Het zou nog vijf maanden duren, tot 3 juni, de allerlaatste voorverkiezingen in Montana en South Dakota, voordat deze nieuwkomer, deze onbekende maar opwindende Barack Obama, definitief de Democratische kandidaat was. Vijf maanden van ups en downs, een achtbaan van emoties, zowel voor de fans van Obama als voor die van Hillary. Vijf maanden waarin we meer te weten kwamen over deze buitengewone politicus, deze *once in a lifetime*-kandidaat.

Terugkijkend kun je zeggen dat die toespraak alles bevatte wat we sindsdien van Obama hebben opgestoken. Het was een inclusief verhaal, een lofzang op de mogelijkheden van Amerika. Er zat een subtiel verwijt in naar de 'zij' die dachten dat het niet kon, en een verwijzing naar de 'wij' die zouden laten zien dat het anders kon. Het bevatte Obama's biografische verhaal. De boodschap van hoop, van verandering. Maar bovenal was het de man die daar stond. Een afgetrainde, intense, jonge vent die emoties losmaakte met zijn ritmische zinnen. Jong. Hoopvol. Welsprekend. Dromen. Geloven in Amerika. Zoete woorden, welkome woorden. Geen wonder dat mensen zich lieten meeslepen. Maar wat wisten we eigenlijk van deze man?

Het Obama-verhaal begint op Hawaï, een onverwachte plek om de sleutel tot Amerika's toekomst aan te treffen. Of misschien juist niet. Die eilanden halverwege Amerika en Azië, met de ultieme multiculturele samenleving, vormden pas sinds 1958 een Amerikaanse staat. Hawaï schreef een



belangrijk deel van Obama's biografie. In al zijn toespraken komt Obama terug op zijn levensverhaal, de 'blanke moeder uit Kansas en de zwarte vader uit Kenia', hun biraciale huwelijk in een grotendeels gesegregeerd Amerika en later zijn eigen zoektocht naar wat het betekende om een zwarte man te zijn in het Amerika van na de strijd om de burgerrechten.

Obama's moeder was een vrouw die haar tijd vooruit was, met een vrijgevochtenheid en geëmancipeerdheid die meer past bij de late jaren zestig dan het einde van de jaren vijftig. Stanley Ann Dunham groeide op in Kansas – ze kreeg een jongensnaam omdat haar vader liever een zoon had gehad. Lang bleef het gezin Dunham niet in Kansas. Haar vader was een typisch Amerikaanse zoeker: steeds verhuizen om een nieuw pad te bewandelen, een nieuwe opening te vinden. Als Obama zegt dat zijn moeder uit Kansas kwam, dan klopt dat alleen letterlijk. Ann Durham groeide op in Washington State, niet ver van Seattle. Vanaf 1960, na haar high school, woonden haar ouders in Hawaï. Daar studeerde Ann, vroegwijs en razend intelligent, aan de University of Hawaï. Ze ontmoette er een briljante uitwisselingsstudent, de Keniaan Barack Obama, en raakte verliefd. Al snel waren er trouwplannen, al is niet duidelijk of die versneld werden door Dunhams zwangerschap. Ze trouwden in februari 1961, Barack Obama Jr. werd op 4 augustus geboren.

Twee jaar later kreeg Obama Sr. een beurs aangeboden voor Harvard University, maar die was te klein om zijn gezin mee te nemen, al had een andere beurs dat wel mogelijk gemaakt. Obama vertrok alleen en liet zich niet meer zien. Volgens alle verhalen was Obama's vader een intelligente en ambitieuze man, zij het tamelijk egocentrisch. Zijn droom om een belangrijke rol in Kenia te spelen ging hem boven alles. Misschien waren zijn vier huwelijken en negen kinderen niet helemaal bijzaak, maar ze waren zeker geen reden om van zijn voorgenomen pad af te wijken. In Kenia had Obama Sr. een zwangere echtgenote achtergelaten en toen hij in 1965 naar Kenia terugkeerde, nam hij een andere Amerikaanse vrouw mee. In zijn thuisland liep Obama's ambitie stuk op zijn onvermogen om zijn idealen te verzoenen met de werkelijkheid van alledag.

De afwezigheid van een vader heeft Barack Obama gevormd. Dankzij een toegewijde en zorgzame moeder en haar ouders kwam hij niet terecht in de valkuil van veel zwarte, vaderloze jongeren. In *Dreams from My Father (Dromen van mijn vader)* schrijft hij wel over de verleidingen van

drugs en drank en een wild leven, maar uiteindelijk was hij te slim, te veel een zoon van zijn moeder om daaraan toe te geven. Toen Obama op Vaderdag 2008 de zwarte mannen in Amerika opriep om hun verantwoordelijkheid te nemen, sprak hij uit ervaring. Hij had het zelf meegemaakt. De toespraak was geen veroordeling van zijn vader, maar impliciet was hij toch hard tegen de man, zoals hij ook in *Dreams from My Father* niet terugschrok voor de logische consequenties van diens afwezigheid.

Obama's moeder nam het zoals het kwam. In 1964 vroeg ze om een officiële scheiding, op de toen gebruikelijke gronden: 'grievous mental suffering'. Het jaar daarna trouwde ze met een andere uitwisselingsstudent, Lolo Soetoro, een Indonesiër. Na de coup van Soeharto moest Soetoro terugkeren. Een jaar later verhuisden Ann en Barack ook naar Indonesië.

In Jakarta ging Obama aanvankelijk naar een katholieke buurtschool, later naar een openbare school. Hier komen de internetgeruchten vandaan dat Obama op een moslimschool zou hebben gezeten. In werkelijkheid ging het om Public Elementary School Menteng No. 1, in 1934 opgezet als school voor de Nederlandse en Indonesische elite. In 1962 was hij overgedragen aan de Indonesische regering. De school werd gezien als een van de beste in Jakarta, met een moslimsignatuur, zoals ook het land dat heeft, maar zeker geen madrasa.

Toen Barack tien jaar oud was, in 1971, stuurde Ann hem terug naar Hawaï. Ze was niet tevreden over het onderwijs in Indonesië. Barack woonde bij zijn grootouders in Honolulu en ging daar naar de middelbare school. In 1972 keerde zijn moeder ook terug naar Hawaï, met dochter maar zonder echtgenoot. Soetoro kwam nog regelmatig naar Hawaï, maar ze woonden nooit meer samen. De scheiding werd uitgesproken in 1980. Net als met Obama's vader bleef Ann regelmatig contact houden met Soetoro, maar ze vroeg niet om alimentatie of geld voor de kinderen. Barack Obama's Keniaanse vader kwam één keer naar Hawaï toen Obama een tiener was. Een strenge, afstandelijke man, zoals Obama hem beschrijft, al eindigt zijn verblijf met een dansles. 'Come, Barry,' zei Obama's vader, 'de meester zal het je leren.' Hij liet de jonge Obama achter met alle vragen over de man die hij nooit echt had gekend en diens leven in Afrika.

In 1979 vertrok Obama uit Hawaï. Hij was aangenomen met een volledige beurs op een kleine universiteit, Occidental College, in Eagle Rock,

een wijk van Los Angeles. Discussies op de campus waren niet anders dan op andere plekken waar studenten bijeenkwamen. Veel leunstoel-activisme, hangen in koffiehuisen, demonstreren tegen de apartheid in Zuid-Afrika. Ergens in deze periode liet Obama de naam Barry vallen waarmee hij in Hawai door het leven was gegaan. Vanaf nu was het Barack. Voor een student met identiteitsvragen moet het een soort baken geweest zijn. Hij had een mentale knop omgezet.

Geleidelijk aan zocht Obama meer intellectuele uitdaging dan hij aan Occidental kon vinden en een manier om serieus met academisch werk bezig te zijn. Het was afgelopen met feesten, met drank en drugs en nachten doorhalen. Hij wilde naar New York, onder meer om aansluiting te zoeken bij een gemeenschap van zwarte Amerikanen. Dankzij een samenwerkingsverband kon Obama in 1981 verder aan Columbia University, een van de toptienuniversiteiten van Amerika. Daar stond hij bekend als serieus en hard studierend, iemand die vaker in de bibliotheek zat dan in de kroeg. Hij studeerde af in de politieke wetenschappen met internationale betrekkingen als specialiteit.

Met zijn diploma op zak werkte Obama vanaf de zomer van 1983 een jaar bij een relatief klein bedrijfje dat nieuwsbrieven schreef over de economie en het bedrijfsleven. Ondertussen deed hij wat organisatie werk in Brooklyn en de Bronx. Maar bovenal zocht hij naar een mogelijkheid om ergens wortels te slaan, een thuis te vinden. Zo liep hij in 1985 aan tegen een advertentie waarin een *community organizer* werd gezocht in Chicago. Jerry Kellman, de man die de advertentie had geplaatst, kwam naar New York en was onder de indruk. Obama paste precies in het profiel: een intelligente, jonge, zwarte man die bereid was voor een laag loon in de wijken te werken.

De drie jaar als buurtwerker waren cruciaal voor Obama's ontwikkeling. In Chicago vond hij de zwarte gemeenschap waarin hij zijn identiteitsvragen eindelijk afdoende kon beantwoorden. Obama ontmoette er ook dominee Jeremiah Wright, die een belangrijke rol in zijn leven zou gaan spelen. In het organisatie werk ontwikkelde hij de vaardigheden die hem later van pas zouden komen. De basis van Obama's presidentskandidatuur ligt in de South Side van Chicago.

Na drie uitputtende jaren als buurtwerker meldde Obama zich aan bij de Harvard Law School. De wat oudere 'wise beyond his years'-student

maakte meteen indruk op docenten en studenten. Hij kwam in de redactie van de *Harvard Law Review*, het meest prestigieuze juridische blad in Amerika, en werd zelfs gekozen als president van het blad – de eerste zwarte die dat lukte. Het gaf hem managementervaring in een politiek geladen klimaat waar onderwerpen als ras, politieke correctheid en positieve discriminatie (of vriendjespolitiek) steeds nieuwe boobytraps opwierpen. Obama trok nationale aandacht, gaf interviews en liet zich zien. Bovendien studeerde hij magna cum laude af.

De banen lagen voor het opscheppen, maar Obama koos in Chicago voor een klein gespecialiseerd kantoor. Hij had de grote advocatenkantoren wel bekeken, onder andere toen hij als stagiair zijn toekomstige vrouw ontmoette, Michelle Robinson. Maar hij zag daar niet zijn voorland. Terwijl hij zich een weg zocht in Chicago, trouwde en naar Afrika reisde om de wereld van zijn vader te onderzoeken, werkte hij aan een boek. Het contract daarvoor kwam direct voort uit zijn ervaring bij de *Harvard Law Review*, maar Obama maakte er een boek van over zijn zoektocht, een klassiek ‘coming of age’-boek, zoals Amerikanen het noemen.

In de zomer van 1995 had Obama van de South Side van Chicago zijn thuishaven gemaakt. De logische, onvermijdelijke stap was nu om serieus werk te maken van zijn politieke ambities, die steeds dicht onder de oppervlakte lagen. Hij werd gekozen tot staatssenator, deed een mislukte poging om afgevaardigde te worden, hield een opwindende toespraak op de Democratische conventie in 2004, werd senator voor de staat Illinois en begon begin 2007 aan de ‘lange reis’ naar de Democratische nominatie voor het presidentschap. Zo kwam het dat Barack Obama daar op 3 januari 2008 in Iowa zijn overwinningstoespraak hield en zichzelf introduceerde bij Amerika en de wereld.

Obama’s biografie is de sleutel tot zijn kandidatuur voor het presidentschap. Dankzij zijn eigen boeken is dat leven van Obama nu al deel van het publieke domein. En toch blijft hij voor veel mensen een raadsel. Ze weten niet goed wat ze van hem moeten denken. Maar als je dat leven nader bestudeert, als je probeert inzicht te krijgen in de man Obama, de politicus, de campagnevoerder, de echtgenoot Obama, zijn programma’s en plannen, dan krijg je een aardig idee van wat je van hem als president mag verwachten.

## 2 Obama de buurtwerker

Obama was 23 jaar oud toen hij in juni 1985 in Chicago aankwam, vers gerekruteerd als community organizer. Het werd een confrontatie met de echte wereld, met het dagelijks leven van gewone burgers die moeite hadden om de touwtjes aan elkaar te knopen en om te gaan met bureaucratie en andere machten. Het was een levensbepalende ervaring. Om te beginnen was het Obama's eerste onderdompeling in de Afro-Amerikaanse cultuur. Daarnaast zou de ervaring van het organiseren van groepen mensen zijn kijk op de politiek bepalen. Eigenlijk is Obama altijd een community organizer gebleven – hij heeft alleen zijn werkterrein steeds verder uitgebreid.

Chicago had niet alleen de grootste zwarte gemeenschap van Amerika, het was ook een enorm politiek slagveld, waar Harold Washington, de eerste zwarte burgemeester, epische veldslagen uitvocht met de vertegenwoordigers van de oude etnische groepen die de gemeenteraad domineerden. In *Dreams from My Father* schrijft Obama dat hij terecht kwam in een bittere strijd. Hij zou Washington gaan bewonderen, maar ook realiseerde hij zich dat beide groepen in de raad voor hun eigen achterbannen werkten, dat ze hun eigen dynamiek en hun eigen onvermijdelijkheid genereerden.

Jerry Kellman was Obama's begeleider. Zijn eerste les aan Obama was om praktisch te zijn en te werken aan specifieke problemen. 'Alles wat ik hem hoefde bij te brengen was om niet idealistisch te zijn en hij deed de rest,' zei Kellman. 'Je kunt daar niet op pad gaan en enig werk van betekenis verrichten als je alleen maar idealistisch bent. En hij was idealistisch, op het belachelijke af. Weet je, het zat in zijn aard. Hij was een dromer. Maar je kunt mensen niet bezien met een roze bril op – je moet meteen weten met wie je te maken hebt.'

Kellman stond hem dagelijks bij, maar zijn ideeën over activisme

kreeg Obama uit het werk van Saul Alinsky, de in 1972 overleden grand old man van het buurtwerken. Alinsky was populair in linkse studentenkringen – als student schreef Hillary Clinton een paper over hem. Van Alinsky leerde Obama dat succes in het organiseren van mensen afhangt van de mate waarin ze zelf geloven dat ze de kracht en de macht hebben om hun eigen leven te beïnvloeden, zowel door activisme als door hun persoonlijk gedrag. Luisteren is een van de basisprincipes. Om mensen te verenigen voor een gezamenlijk doel moet een buurtwerker weten wat hun beperkingen zijn, hun angsten, ervaringen en verwachtingen. Obama stond bekend om zijn gedetailleerde planning. Hij wilde niet voor verrassingen komen te staan en haatte het om onvoorbereid ergens aan te beginnen, schrijft zijn biograaf David Mendell.

Obama was half zo oud als de mensen die hij probeerde te inspireren; achter zijn rug noemden ze hem ‘Baby Face Obama’. Maar hij was goed. Hij was bescheiden en bereid om te leren, over hypotheek, leningen en onroerend goed en over het politieke systeem van Chicago. Hij hield de mensen waarmee hij werkte voor dat je geen permanente vrienden of permanente vijanden had, ‘enkel mensen die je kunnen helpen je doel te bereiken’. De kunst van het werken met vijanden heeft Obama geleerd in de Roselandwijk en de Altgeld-public housing. ‘In deze buurten heb ik de beste opleiding gekregen die ik ooit heb gehad,’ zei Obama in 2007. Het was dankbaar werk, maar beperkt. Steeds meer raakte Obama ervan overtuigd dat de echte problemen niet op dit lokale niveau konden worden opgelost.

Wat hij in Chicago leerde heeft zijn stempel gedrukt op Obama’s politieke persoonlijkheid. Het is de inspiratiebron van zijn campagne: bruggen bouwen, elkaars belangen onderkennen, het eenheidsdenken, het gemeenschapsgevoel. Hij raakte zijn idealisme niet kwijt, maar koppelde het aan pragmatisme en realisme. Het is geen miskennis van de problemen van Amerika, noch een onderschatting van de uitdaging voor de nieuwe president om vast te stellen dat Amerika wel een dosis ‘community organizing’ kan gebruiken. In een natie waar steeds meer mensen een geïsoleerd bestaan leiden – door de socioloog Robert D. Putnam mooi samengevat in de titel van zijn boek *Bowling Alone* – is het belangrijk om mensen duidelijk te maken dat ze wel degelijk gedeelde belangen en interesses hebben. Obama zei het mooi in zijn conventierede van 2004:

‘We zijn geen blauwe staten, we zijn geen rode staten, we zijn de Verenigde Staten van Amerika.’

In 1987 vergezelde Obama Kellman naar een conferentie aan Harvard University. Met zijn mentor praatte hij over de idealen van zijn vader en hoe die waren gesneuveld omdat Obama Sr. er niet in slaagde ze te koppelen aan de politieke realiteit. Obama Jr. dacht erover om rechten te gaan studeren aan Harvard. Met een rechtenopleiding kon hij teruggaan naar Chicago en actief worden op het niveau waar je echte veranderingen tot stand kon brengen. De ambitie die hierbij op de achtergrond sluimerde: burgemeester worden van Chicago, net als Harold Washington. Dan kon je resultaten boeken. Obama meldde zich aan bij Harvard en werd geaccepteerd.

### 3 Obama als mens

Tijdens de 1990 Revue van de *Harvard Law Review*, de jaarlijkse feestavond met parodie en cabaret, staken de afzwaaiende redacteuren de draak met hun president, Barack Obama. 'Ik ben geboren in Oslo, Noorwegen, de zoon van een Volvo-fabrieksarbeider en een parttimevisser,' begon de namaak-Obama zijn refrein. 'Mijn moeder was een zangeres in het koor-tje van ABBA. Het waren goede mensen.' In Chicago, zo ging hij verder, 'ontdekte ik dat ik zwart was en dat ben ik sindsdien altijd gebleven'. Na zijn verkiezing tot baas van de *Law Review*, vertelde de namaak-Obama, verenigde hij de ruziënde studenten 'in een gelukkige, collegiale gemeenschap', onderwijl 'de mensen in Amerika die niets van mij wisten informerend door middel van een serie welbespraakte en onthutsend volwassen interviews met alle mogelijke media'.

De studenten kenden hun Obama. Ze hadden zijn verhaal blijkbaar maar al te vaak gehoord en wisten dat Obama niet te beroerd was het te vertellen in de vele interviews die hij gaf als eerste zwarte president van de *Review*. Ze wisten ook wat zijn leiderschap had opgeleverd: een stijl van management die minder streefde naar het opleggen van eigen ideeën dan naar het vinden van een consensus. Tijdens zijn studie kregen Obama's ideeën over gezamenlijkheid en altruïsme een hanteerbare vorm. Dat bleek steeds vaker in zijn optreden in de collegezalen en daarbuiten. Politiek gezien was Harvard in die jaren een slagveld. Op allerlei terreinen werden er conflicten uitgevochten. Zwarte studenten wilden meer docenten met een raciale of etnische achtergrond. Ze daagden de faculteit voor de rechter wegens discriminatie. Een zwarte professor, Derek Bell, nam ontslag. Obama bleef er grotendeels buiten, al sprak hij zijn lof uit over Bells standpunt.

Daarnaast woedde de cultuuroorlog. Conservatieven verzetten zich tegen het dogmatische linkse denken dat Harvard domineerde, het soort denken dat traditionele colleges 'westerse cultuur' inruilde voor literatuur



van minderheden of vrouwen. Klassieke westerse filosofen werden weggezet als 'dead white males'. Het was een terrein waarvan Obama zich afzijdig hield. Hij concentreerde zich op zijn studie. Hij werd researchassistent van een van de meest prominente professoren staatsrecht, Laurence Tribe. Ook kwam Obama in de redactie van de prestigieuze *Harvard Law Review*, een door studenten geredigeerd tijdschrift met artikelen, vaak van prestigieuze professoren. De combinatie van intellect en levenservaring gaf Obama's meningen een groter gewicht dan ze anders gehad zouden hebben.

Zo werd hij, zonder zich aanvankelijk kandidaat te stellen, president van de *Review*. Obama was de enige in wie zowel de progressieve als de conservatieve vleugel van de redactie vertrouwen kon hebben. Hij won de verkiezingen omdat hij als progressief in staat was conservatieven het gevoel te geven dat hun mening gehoord werd en werd meegenomen in het debat. Als president benoemde hij alleen mensen op basis van hun kwaliteiten: Obama vond diversiteit van meningen belangrijker dan zijn eigen opinies. Medestudent Brad Berenson, een conservatief, gaf hem alle lof. 'Hij toonde enorm politiek gevoel als president van de *Review* door goede banden te onderhouden met de meeste redacteuren. Hij gaf mensen het gevoel dat ze erbij hoorden en gewaardeerd werden, en hij kreeg iedereen in de juiste stemming, werkend aan een gezamenlijk doel, ook al waren er talloze problemen en scheidslijnen. Ik herinner me dat ik met bewondering keek naar zijn interpersoonlijke en politieke vaardigheden. Het was een lastige groep, vol eigenwijze mensen. En hij leidde de groep met vaardigheid en finesse.'

In de zomer van 1991 liep Obama stage bij een prominent advocatenkantoor in Chicago. Daar ontmoette hij Michelle Robinson, die werd benoemd tot zijn begeleider. Naar eigen zeggen was Michelle sceptisch over alweer zo'n brallerige zelfingenomen zwarte man, zo aantrekkelijk dat alle secretaresses het erover hadden. Ze hield afstand, ook omdat ze de enige twee zwarte advocaten waren. Geleidelijk aan ontdekte ze dat hij echt kon communiceren en diepte had. 'Hij bleek een individu van klasse, met sterke morele waarden.' Naarmate de relatie serieuzer werd, stortte Obama zich meer op zijn studie. Na zijn afstuderen magna cum laude had Obama zo assistent kunnen worden van een rechter bij het Supreme Court of bij een federaal hof. Hij koos ervoor om terug te gaan naar Chicago, deels vanwege Michelle, deels vanwege zijn politieke ambities.

De mens Obama valt moeilijk los te koppelen van de politicus Obama. De karaktertrekken van Obama bepalen zijn functioneren. Dat hij ambitieus is, lijdt geen twijfel. Ambitieuus genoeg om sinds 1995 vrijwel permanent campagne te voeren. In een van zijn zeldzame verwijzingen naar de burgerrechtenbeweging zegt Obama dat hij met Martin Luther King het geloof in de 'fierce urgency of now' deelt – suggererend dat zijn eigen kandidatuur een eigen dynamiek heeft, deels opgedrongen door de situatie waarin het land verkeert. Wat ook doorschemert, is de wens om momentum te gebruiken voordat het verdamp. De 'enorme urgentie van het nu' vertelt iets over de innerlijke klok van de kandidaat en over de mogelijkheden die zijn politieke oog ziet opdoemen. Zo klinkt Obama soms als een geroepene, als iemand met een missie – zij het nooit op de religieuze manier van president Bush.

Obama lijkt niet per se uit op macht. Maar geen politicus kan zonder ego en geldingsdrang. Zijn ego is buitengewoon groot, maar Obama is geen narcist, hij is geen Bill Clinton. Volgens Noam Scheiber van het tijdschrift *The New Republic* is Obama niet zozeer bezig om macht te vergaren maar om 'het merk' Obama aan de man te brengen. Dat merk kan wat betekenen voor het presidentschap, maar uiteindelijk, schrijft Scheiber, is het belangrijker dan dat presidentschap zelf. Volgens Scheiber zou deze visie een hoop verklaren van het mysterie Obama. Het is bijvoorbeeld de reden dat hij er niet van houdt om aan te vallen. Een aanvallende politicus ziet er al snel goedkoop en laag-bij-de-gronds uit – niet het merk Obama. Het verklaart ook dat Obama meer geïnteresseerd is in zijn eigen kracht dan in de zwakte van tegenstanders. Dat leidt tot een interessante campagnestrategie, want tijd besteed aan het afkammen van tegenstanders is per definitie tijd waarin je niet over jezelf kunt praten. Het is niet dat Obama niet kan of wil aanvallen, het is gewoon niet zijn natuurlijke houding.

Obama houdt niet van conflict, hij zoekt het niet op. Conflict is meestal niet erg productief. Obama probeert dingen door te praten en zo een acceptabele oplossing te vinden. Hij is ervan overtuigd dat hij daar goed in is. 'Barack denkt dat hij iedereen kan overtuigen,' zegt medewerker Jim Cauley. 'Hij denkt dat hij een zaal vol skinheads kan overhalen op hem te stemmen.' Soms komt hij van een koude kermis thuis. Obama probeerde een sfeer van gezamenlijkheid te scheppen met zijn laatste Re-

publikeinse tegenstander in de senaatsrace, de uiterst conservatieve zwarte activist Alan Keyes. Het werkte niet, want Keyes' natuurlijke instelling was die van een straatvechter. Toen Obama tijdens een parade probeerde op vriendelijke wijze contact te leggen met Keyes, leverde dat alleen maar foto's op van hun heftige woordenwisseling. Het advies van campagneadviseur David Axelrod was veelzeggend: 'Weet je, Barack, je kunt een stekelvarken niet omarmen zonder gestoken te worden.'

Het was aardig om te zien hoe slim Obama uiteindelijk omging met de uitdaging van Hillary Clinton. Hij deed niets wat haar of haar aanhangers definitief van hem af zou keren – afgezien van zelf winnen. Binnen een paar weken wist hij Clinton aan zijn campagne te binden. Op de begrafenis van de bekende televisiejournalist Tim Russert, in juni 2008, omarmde hij John McCain. Obama is een politieke illusionist: de tegenstander weet dat hij ingepakt wordt maar kan er niets tegen doen.

Geen artikel laat Obama's passie voor *pick-up* basketball onvermeld. Als hij tijdens de campagne de kans krijgt, speelt hij een potje met medewerkers, *secret service*-agenten of wie er ook maar rondhangt. *Pick-up* basketball speel je met drie tegen drie en veel ellebogenwerk, heeft enkel ongeschreven regels, en geen scheidsrechter. Amateuropsychologen kunnen vooruit met Obama's fanatieke interesse in het spel. Hij speelt het al sinds zijn tienerjaren, op *asphalt courts* en in exclusieve *health clubs*, maar vooral op straat – en nu, tijdens de campagne, overal waar een ring te vinden is.

Kenners noemen zijn stijl aanvallend en snel, hij heeft een goed linkshandig jumpshot. Volgens Michelles broer, Craig Robinson, nu coach van Brown University, is de senator lang genoeg maar te mager om echt het veld te domineren. Maar hij is snel en hij heeft een goed uithoudingsvermogen. Obama is overtuigd van zijn kunnen, schept zelfs wat op, bluft. Hij is gentleman genoeg om zelf te stoppen bij een overtreding. Wat Obama technisch mist, compenseert hij met strategie en sluwheid. Hij is er goed in om een manier te vinden om te winnen als hij tegen mensen speelt die ogenschijnlijk sterker zijn. 'He can lift his game when necessary,' heet het dan.

Basketbal hoort bij Obama's identiteit. Het is een echt straatspel. Het is democratisch en open. Zelfs rijke mensen komen spelen in de publieke parken aan de South Side. Ook de 'knuckles' (de knokkels van gebalde

vuisten tegen elkaar – ook wel een *fist bump* genoemd) die Obama en Michelle regelmatig uitwisselen komt uit deze sfeer. Conservatieve commentatoren maakten er een hoop misbaar over, maar miljoenen jongeren herkenden het gebaar.

In *Dreams from My Father* vertelt Obama dat hij aan Occidental University regelmatig marihuana gebruikte, in 'de *dorm room* van een broeder'. Op Hawaï had hij ook gerookt, soms te veel gedronken en zelfs cocaïne gebruikt. Tegen middelbare scholieren in New Hampshire zei Obama in november 2007 dat hij als tiener 'wel slechte beslissingen' had genomen over drugs en drinken. *Dreams from My Father* verscheen lang voordat Obama een politieke carrière startte, en sommige vrienden herinneren zich weinig van zijn 'wilde jaren'. Misschien heeft hij het wat aangezet, maar het is goed om het op tafel te hebben. Bill Clinton was indertijd zo benauwd voor de combinatie van drugs, jaren zestig en persoonlijk gedrag dat hij de absurditeit verkondigde dat hij 'niet inhaleerde'. Obama was minder glad: 'Ik dacht dat het nou juist ging om het inhaleren,' zei hij tegen Larry King. Of Obama er in 1995 al over nadacht of niet, nu deze gegevens publiek zijn, kunnen ze nauwelijks meer problemen opleveren.

Jarenlang doceerde Obama staatsrecht aan de University of Chicago, volgens collega's een bron voor zijn ideeën. Vanwege zijn nadruk op 'verandering' en zijn prachtige toespraken wordt Obama voornamelijk gezien als een visionair. Maar hij heeft ook eigenschappen die passen in de minimalistische sfeer van het recht: zoeken naar oplossingen die de minste confrontatie opleveren. Volgens Obama is het nu tijd voor een president die 'luistert' naar mensen die het niet met hem eens zijn en die van hen 'leert'.

In *The Audacity of Hope* (*De herovering van de Amerikaanse droom*) vraagt hij politici om te accepteren 'dat de andere kant soms een valide punt maakt'. In een cruciale passage verwijst hij naar de 'feminist van middelbare leeftijd die nog steeds treurt over haar abortus en de christelijke vrouw die betaald heeft voor de abortus van haar tienerdochter'. Met andere woorden: het is nooit zo eenvoudig als scherp-slijpers het willen voorstellen. Mensen hebben meer gemeenschappelijk dan ze denken, zelfs als het gaat over abortus.

Barack Obama is een gelovig man, meer dan welke kandidaat ook sinds Jimmy Carter. Maar ook hier probeert hij gemeenschappelijk terrein te vinden door ideeën niet te formuleren in geloofstermen. Obama wil geloof niet verbannen uit de publieke sfeer, dat moeten niet-gelovigen ook niet verlangen. 'Democratie vereist dat de mensen die door geloof geïnspireerd zijn hun argumenten vertalen in universele, niet geloofsspecifieke waarden,' zei Obama in een toespraak in 2006. 'Wat bedoel ik daarmee? Het betekent dat hun voorstellen moeten worden onderworpen aan discussie en met rede kunnen worden geamendeerd. Ik kan bijvoorbeeld op geloofsgronden tegen abortus zijn, maar als ik dat bij wet wil verbieden, kan ik niet volstaan met het wijzen op de leerstellingen van mijn kerk of Gods wens claimen. Ik zal moeten uitleggen waarom abortus een principe schendt dat beredeneerbaar is voor mensen van alle geloven, inclusief mensen zonder geloof.'

Het doet denken aan de derde weg van Bill Clinton, maar Obama is niet geïnteresseerd in 'triangulatie' – het overnemen van voorstellen van je tegenstanders en die op jouw maat snijden. Hij zoekt ook niet naar een compromis om het compromis. Minimalisten maken vaak kleine en weinig spectaculaire stappen, maar Obama denkt altijd groot. Veel belangrijker is dat Obama hardnekkig de standaard politieke categorieën verwerpt, omdat ze afgestompt zijn, fris denken verhinderen en de neiging hebben de status-quo te versterken – ze ondermijnen Amerikaans pluralisme en diversiteit, meent Obama.

Hij formuleerde het gedenkwaardig in zijn conventietoespraak in 2004: 'We bidden tot een indrukwekkende god in de blauwe staten en we houden niet van federale ambtenaren die in onze bibliotheken snuffelen in de rode staten. We coachen Little League-honkbal in de blauwe staten, en ja, we hebben homovrienden in rode staten. Er zijn patriotten die tegen de oorlog in Irak zijn, en er zijn patriotten die de oorlog in Irak hebben gesteund.'

Obama is een eenmaker, een grote verzoener. Hij kan ambitieus denken omdat hij volhoudt dat Amerikanen geen 'verschillende types' zijn die elkaar als tegenstanders zouden moeten zien. Hij verwerpt identiteitspolitiek, hij wil niet in een hokje gestopt worden. Obama benadrukt juist dat de meeste mensen diverse rollen hebben, verscheidene loyalitei-

ten, posities en zorgen. Daardoor zijn simpele verdelingen in rechts en links, conservatief en progressief, tamelijk nutteloos. Die helpen niet om het eigen beeld dat burgers van zichzelf hebben te vangen, laat staan wat ze zelf zouden willen met hun land. Dat is de reden dat Obama tegelijkertijd kan oproepen tot verandering en verzoening. Voor hem is verzoening verandering omdat het verandering mogelijk maakt.

Het grootste gevaar dat Obama bedreigt, is misschien zijn zelfverzekerdheid, zijn zelfvertrouwen dat soms aanschurkt tegen arrogantie. Hij heeft de neiging om wel erg tevreden te zijn met zichzelf, om op de automatische piloot te vliegen. Gelukkig heeft Obama een plezierig publiek temperament. Hij verliest zelden zijn geduld, is altijd cool en vriendelijk. Waar hij ook komt, in de kerk, in de senaat, op een basketbalveld of in een arme wijk van Chicago, Obama gaat gemakkelijk op in de sfeer, alsof hij er al jaren komt. Hij is altijd redelijk, altijd bedachtzaam. Zijn standpunten bevatten altijd alle mogelijke argumenten, nemen die serieus, en zijn zo geformuleerd dat ze een algemene geldigheid lijken te hebben waar iedereen zich in kan vinden. Hij is in staat een niet ingevoerd publiek ingewikkelde beleidsvragen uit te leggen.

Zijn verborgen kant, zegt biograaf David Mendell, is minder bekend. Hij is dwingend op het hooghartige af, zijn stemmingen wisselen snel, hij is eigengereid en soms prikkelbaar, eigenschappen die worden versterkt door de enorme carrièredruk die hij op zich heeft genomen. Hij kan kortaf en koel zijn tegen journalisten die hem tekort hebben gedaan. Het is een manier van woede of ergernis uiten die weinig schade aanricht.

Als Obama kwaad is, ontploft hij niet, gooit niet met spullen en schreeuwt niet. Hij wordt dan koud en afstandelijk, articuleert overdreven en slikt van iedere zin het laatste woord in. Toen Obama op 29 april 2008 brak met dominee Wright, schreven verslaggevers dat hij 'ziedend' was en 'duidelijk ontzet'. Voor de kijkers thuis leek Obama college te geven over een saai onderwerp, staatsrecht of zo. De volgende zondag werd hem in *Meet the Press* gevraagd wat hij had geleerd. 'Dat het altijd goed is om een pleister er snel af te trekken,' zei Obama.

Hoewel Obama zo vredelievend overkomt dat hij door een columnist 'Obambi' werd genoemd en Hillary Clinton steeds riep dat hij in novem-

ber zou worden afgeslacht, kan Obama keihard zijn als dat nodig is. In 1995 zorgde hij ervoor dat staatssenator Alice Palmer van het stembiljet werd afgevoerd toen ze terugkwam op een belofte haar zetel aan hem te laten. Het is niet het enige voorbeeld. Maar Obama heeft grenzen die hij niet overschrijdt. Hij zal niet snel een standpunt innemen uit puur politiek-tactische overwegingen. Daarvoor heeft hij drie argumenten. Het stuit hem tegen de borst, hij is er te intellectualistisch voor. Ten tweede gelooft hij dat het niet nodig is voor iemand met zijn retorische vaardigheden – een gevaarlijk soort vertrouwen, maar tot nu toe heeft hij gelijk gehad. Ten derde is er het metaverhaal dat Obama heeft geschapen over zichzelf, het verhaal van de grote verzoener. Je kunt jezelf moeilijk neerzetten als een ‘anders dan gebruikelijke politicus’ als je koehandel bedrijft.

Obama neigt naar intellectueel elitisme. Niet dat hij over de gewone burger in denigrerende termen denkt, maar hij neigt tot intellectualiseren, tot het zoeken van verklaringen, tot vrij associëren. Dat leidde, in de vermomming van een sociologische analyse, tot zijn blunder om de voorliefde voor geweren en God in Pennsylvania te verklaren uit de bitterheid van de bewoners. Toen ze hem een paar dagen later in hagelwit overhemd en keurige das een waardeloze bowlingbal zagen gooien, concludeerden mensen dat hij niet een van hen was.

En dan zijn er die woorden. Obama kan spelen met gesproken taal op een jaloersmakende manier. Het past goed bij zijn politieke boodschap, die een overtuigende toespraak nodig heeft om impact te hebben. Het kan een cruciale kwaliteit zijn voor een president: je moet je beleid uiteindelijk wel weten te verkopen. Maar soms raakt Obama verliefd op zijn eigen woorden en rocksterstatus.

In veel opzichten is Obama ‘all things to all people’. Hij bereikt teleurgestelde conservatieven even gemakkelijk als ambitieuze progressieven. Hij windt veel journalisten om zijn vinger – in elk geval tijdelijk. Obama is een krachtig symbool voor zwarte Amerikanen. Hij is de stem van de Democraten in Amerika: blank, zwart en hispanic. Zijn visie is doordrenkt met optimisme, met compassie en burgerzin. Obama heeft een zonnige kijk op de mensheid, verzoening is zijn thema. Het land zocht naar een ‘samengevoel’, Obama geeft een gevoel van eenheid, van samenzijn.

Dat is een enorme prestatie en het biedt geweldige kansen maar ook

risico's. Miljoenen mensen projecteren hun eigen hoop, hun eigen verwachtingen op Obama. Hij is een blanco scherm dat iedereen kan vullen. Obama zegt dat hij net een rorschachtest is, de inktvlek die psychologen hun patiënten vragen te interpreteren. 'Zelfs als mensen me uiteindelijk teleurstellend vinden, houden ze er iets positiefs aan over,' zegt Obama. Maar dat is meteen ook een gevaar. Je kunt niet alles oplossen met een toespraak, hoe goed die ook is, hoe mooi de woorden ook zijn. Teleurstelling ligt op de loer.



## 4 Obama en de speech

In de zomer van 2004 werkte Barack Obama zich uit de naad om in november de senaatszetel van de staat Illinois te winnen. Hij stond er goed voor. Tegenstanders in de Democratische voorverkiezingen hadden zichzelf opgeblazen. De kandidaat van de Republikeinen had echtscheidingsperikelen. In de loop van de campagne had Obama tweemaal opgetreden met John Kerry, dat jaar de Democratische presidentskandidaat. Kerry was onder de indruk geraakt.

Vooraf een bijeenkomst in een kleine fabriek aan Chicago's Near West Side deed Kerry realiseren hoe goed Obama was. De twee zaten op krukken, naast elkaar, omringd door arbeiders van het bedrijf. Ze beantwoordden vragen over gezondheidszorg, handelsbeleid en andere onderwerpen. Obama was in zijn element. Hij rolde zijn mouwen op, liep rond met een draadloze microfoon en beantwoordde de vragen met zichtbaar gemak. Het contrast met de stijve, formele Kerry was schrijnend.

Niet lang daarna vroeg het Democratic National Committee aan Obama om op de dinsdagavond van de conventie de *keynote speech* te houden – traditioneel de toespraak die de toon zet voor de conventie. Het was een eervol verzoek. Zijn voorgangers waren befaamde sprekers zoals Barbara Jordan (de eerste zwarte vrouw die zich ooit kandidaat stelde voor het presidentschap), Mario Cuomo, Jesse Jackson en Ann Richards, de toenmalige gouverneur van Texas. Maar de medewerkers van Obama waren voorzichtig. Ze wilden niet dat de partijorganisatie Obama een speech zou opdringen, zoals vaak gebeurde met conventiesprekers. Ze wisten dat Obama niet goed was in het voorlezen van toespraken die hij niet zelf had geschreven. Maar hij had geluk: de televisienetwerken waren niet van plan de toespraak live uit te zenden, gezien de al jaren teruglopende interesse voor de conventies. Alleen de kabelnetwerken zouden live aanwezig zijn en mede daarom mocht Obama min of meer zijn gang gaan.

Hij schreef de toespraak met de hand, tijdens de campagne voor de senaat. Volgens zijn biograaf is Obama een nachtuil: hij houdt ervan om 's avonds te werken, na negenen tot een uur of één. Het schrijven van de toespraak op zich was niet vreselijk moeizaam: de thema's waren allemaal zaken waarover Obama al jaren had gedacht en gesproken. Hij moest vooral beslissen hoeveel van zijn biografische gegevens hij erin wilde stoppen. Hij had twintig minuten en wilde die optimaal gebruiken.

Alleen al de aankondiging van de toespraak maakte van Obama een beroemdheid. De afgeleide publiciteit was minstens zo belangrijk als de speech zelf. Obama wist dat hij vooraf al onder druk zou komen te staan en dat de kans op uitglijers groot was. Zo zat Obama de zondag vóór de conventie in *Meet the Press*, het belangrijkste nieuwsprogramma op de zondagochtend. Hij bracht keurig de boodschap van de Kerry-campagne over en ging goed om met een paar lastige vragen van presentator Tim Russert. Het was een indrukwekkend debuut, daarover was iedereen het wel eens. Op de conventievloer schudde de presentator van *CBS News* hem de hand. 'Je bent nu de rockster,' zei Bob Schieffer. Obama hield het cool. 'Mijn vrouw zal je heel wat anders vertellen,' zei hij. Naarmate zijn faam groeide, gebruikte Obama vaker een verwijzing naar Michelle om zichzelf met twee benen op de grond te houden en bescheidenheid uit te stralen – hij wist dat overmoed zijn grootste valkuil was.

Die avond in Boston zag Obama er in elk geval zelfverzekerd uit. Dat is meestal zo – als Obama al zenuwen heeft, weet hij ze goed te verbergen. Het was de eerste keer dat hij zou spreken voor zo'n groot gehoor, voor het eerst met een teleprompter – de projectie van de tekst op de plastic schermpjes voor de spreker, zodat je vrij kunt bewegen. De week tevoren had hij uitgebreid geoefend. Dat was goed gegaan, maar Obama had toehoorders nodig om het perfect te maken.

Op 27 juli 2004 stelde Barack Obama zichzelf voor aan Amerika. Voor het eerst hoorde Amerika het verhaal van de 'moeder uit Kansas en de vader uit Kenia'. Voor het eerst klonk voor een breed publiek de rustige bariton, vastbesloten en helder. Obama verklaarde dat Amerika een land is van mensen met een goed hart, een land met burgers die meer hebben dan hen bindt dan dat hen scheidt, een land van individuen, maar met een gezamenlijke doelstelling van vrijheid en kansen voor iedereen. De mooiste

en meest geciteerde woorden sprak Obama gedragen uit: 'We hebben niet een progressief Amerika en een conservatief Amerika – we hebben de Verenigde Staten van Amerika. Er is niet een zwart Amerika en een blank Amerika en een Latino Amerika en een Aziatisch Amerika – we hebben de Verenigde Staten van Amerika. We zijn één volk.'

Het was een typische Obama-toespraak, kunnen we nu zeggen. Hij zeurde niet over de tegenpartij. Hij was positief. Hij was trots. Als hij zich al afzette, was het tegen het politieke establishment in het algemeen. Hij had het over de 'spin masters' en de 'negatieve advertentieverkopers' die het land verdeeld wilden houden om zelf politieke winst te behalen. Obama probeerde te verzoenen waar Bush had verdeeld. Hij hoefde de president niet te noemen om dat punt te maken.

De ontvangst was overweldigend en de boodschap welkom. De media hadden Amerika een rood en blauw land genoemd, scherp verdeeld op politiek, cultureel en geloofsgebied. En daar stond ineens een karamelkleurige, broodmagere, wat slungelige man die met zijn oproep tot eenheid al die scheidslijnen leek te overbruggen. Hij nam de mensen mee in zijn verhaal, het verhaal van de zoon van de blanke moeder uit Kansas en de arme, zwarte Keniaan, zoon van een herder, die in Amerika kwam studeren. Van de tiener die opgroeide in Hawaï, onder Aziaten en Polyneesiërs, die een paar jaar in Indonesië woonde, naar school ging in Los Angeles, New York en Boston. De jongeman die had gewerkt als organisator in de zwarte wijken van Chicago en was afgestudeerd aan de beste universiteit van Amerika. De belichaming van de Amerikaanse droom. Daar stond ineens iemand die alles vertegenwoordigde wat Amerika zou moeten zijn: een samenleving waarin ras, klasse, afkomst en culturele verschillen samenvloeien in plaats van elkaar afstoten.

De conventiegevangens stonden op de banken. De voordracht ging niet helemaal perfect in zijn openingsparagraaf, maar toen Obama eenmaal contact had met de toehoorders, het gevoel had dat ze met hem meegingen, kwam hij in een cadans die wel iets had van de zwarte predikanten van wie hij goed had leren spreken. Commentatoren waren ongewoon direct in hun reacties. Sommigen hadden tranen in hun ogen. 'Wow!' riep een televisiepresentator. 'Ik huiverde, zo goed was het,' zei Chris Matthews van MSNBC.

Op het podium klopte Michelle hem op de rug, in een niet-gerepe-

teerd moment, en wuivend naar de menigte leidde ze hem naar achteren. Obama wist dat het goed was gegaan, maar slaagde erin zijn coolness te bewaren. ‘Dat was een aardige toespraak, niet?’ zei hij tegen een medewerker.

## 5 Obama de politicus

Kan een kandidaat die pleit voor inclusiviteit, die weigert negatief te zijn, die er in zijn magere onschuld wat kwetsbaar uitziet, wel een presidentsverkiezing winnen? Het was een van de vragen die Hillary Clinton bij de Democratische kiezers probeerde op te roepen. Ze vond enig gehoor. Columniste Maureen Dowd had het over Obambi. Ze kwam met het commentaar in juni 2007, een periode dat Obama aarzelend overkwam, aanvalsmogelijkheden op Clinton niet benutte, soms verbaasd leek over de krachten die hij zelf losmaakte. Ze eindigde haar column met de woorden: 'De Boy Wonder kan het land niet overnemen als hij niet de strijd aan kan gaan met Wonder Woman.'

De wonderjongen versloeg echter de wondervrouw. In die zin was Dowds twijfel weggenomen. Wie nog steeds denkt dat Obama niet hard genoeg kan zijn als politicus, moet vooral teruggaan naar 1995, naar zijn allereerste campagne in de keiharde politieke wereld van Chicago. In de zomer van 1995 hoorde Obama dat Alice Palmer, de zittende staats senator voor zijn kiesdistrict, haar veilige zetel zou opgeven om een gooi te doen naar het Huis van Afgevaardigden. De 34-jarige Obama, die net zijn memoires, *Dreams from My Father*, had gepubliceerd, werd door Palmer zelf voorgesteld als haar opvolger. Voordat hij zijn campagne startte, vroeg Obama aan Palmer of ze haar opties open wilde houden door zich ook kandidaat te stellen voor haar eigen senaatszetel. Obama was nog niet met campagnevoeren begonnen, had nog geen organisatie en wilde weten wat het afbreukrisico was, of Palmer onverwachts terug zou keren en haar zetel zou claimen. Volgens Obama verzekerde ze hem dat ze sowieso aan de congresverkiezingen zou deelnemen.

Obama waagde de sprong in juli 1995. In september maakte hij zijn kandidatuur officieel. Die winter werkte hij zich een slag in de rondte om zich voor te stellen aan zijn district. Eind november bleek echter dat Alice Palmer geen kans maakte op de congreszetel: ze eindigde als derde in de

voorverkiezingen. Na ampel beraad en een ‘vloedgolf’ van steunbetuigingen besloot Palmer zich toch kandidaat te stellen voor haar eigen zetel in de staatssenaat. Maar ze moest opschieten, want om mee te doen aan de voorverkiezingen moest ze op 18 december 1995 een petitie inleveren met minstens 757 handtekeningen van kiesgerechtigden uit het district.

Obama was zierend. Als hij had geweten dat Palmer mogelijk terug zou komen, was hij niet aan zijn campagne begonnen. Adviseurs raadden hem aan om door te gaan. Palmer had het uiteindelijk zelf zover laten komen. Net op tijd kwam Palmer met maar liefst 1580 handtekeningen, tweemaal zoveel als nodig. In de lokale krant klaagde Obama dat ze hem onder druk had gezet om terug te treden. Zonder er ruchtbaarheid aan te geven, begonnen de campagnemedewerkers de handtekeningenlijsten van Palmer te bestuderen en meteen ook maar van de andere kandidaten. De lijsten waren typisch Chicago: vol met fouten, dubieuze namen en andere problemen. Genoeg om een rechtsprocedure te beginnen, al deed niemand dat ooit. Obama wel, en hij drukte door: alle kandidaten werden van de kieslijst verwijderd. Hij had geen tegenstanders in de voorverkiezingen.

De affaire werpt licht op een aantal aspecten van Obama de politicus. Hij had haast en zou dat houden. Hij was ambitieus en zou dat blijven. Hij kon keihard zijn. In de campagne tegen Hillary Clinton had Obama het meestal niet nodig om met geslepen messen het politieke toneel te betreden, maar Clinton ontdekte snel genoeg dat het idee van een kwetsbare, naïeve politicus volstrekt onterecht was.

In Springfield, de hoofdstad van Illinois, waar het congres zetelde, wist Obama zich al snel populair te maken. Hij sloot een belangrijk bondgenootschap met Emil Jones, toen de minderheidsleider in de senaat, die een machtige vriend zou blijken. Het grootste politieke probleem deed zich voor in 1999 toen tijdens de kerstvakantie van de Obama’s in Hawaï over een belangrijke antiwapenwet werd gestemd. Obama weigerde ervoor terug te komen, ongetwijfeld de schade afwegend die een onderbreking van de vakantie aan zijn huwelijk zou toebrengen – Michelle had haar buik vol van haar bijna altijd afwezige echtgenoot.

In 2003 kregen de Democraten de meerderheid in het congres van Illinois. Het leidde tot veel meer wetgevende activiteiten en een grotere rol

voor Obama als wetgever. Hoewel de Clinton-campagne in 2008 probeerde Obama's prestaties in het congres van Illinois te bagatelliseren, valt daar weinig op af te dingen. De *community worker* was een fulltime-politicus geworden.

Zijn grote voorbeeld bleef Harold Washington, de eerste zwarte burgemeester van Chicago. Als burgemeester kon je het dagelijks leven echt beïnvloeden – heel wat anders dan een bestaan als wetgever. Daar lag zijn ambitie. Maar in de tussenliggende jaren had Richard Daley, wiens vader decennialang burgemeester was geweest, een onaantastbare positie opgebouwd. Voorlopig viel daar niets te halen.

Omdat hij haast had en ambitieus was, maakte Obama vervolgens de meest serieuze fout in zijn politieke carrière. In 1999 besloot hij een zittende afgevaardigde uit te dagen, een voormalige Black Panther, Bobby Rush, in een district waar het merendeel van de kiezers zwart, Democratisch en arbeider was. Obama, toen 38 jaar oud, was onbekend in het grootste deel van het district. Wat mensen zagen was een man die woonde in Hyde Park, de dure buurt. Een man die een lokale legende aanviel, een voormalig raadslid dat al vier keer tot afgevaardigde was gekozen en dat de kiezers geen reden had gegeven om hem weg te sturen. Obama had beter moeten weten, had beter kunnen weten. Zijn ambitie kreeg de overhand. Hij verloor kansloos, zeker toen de zoon van Rush bij een roofoverval werd vermoord en de afgevaardigde profiteerde van een golf van sympathie. Al vrij snel wist Obama dat hij een verliezende campagne voerde.

Achteraf gezien was het goed dat hij die race verloor. Als Afro-Amerikaans congreslid uit dit specifieke district zou hij in Washington niet veel verder hebben kunnen groeien. Hij zou vastgepind zijn als zwarte lokale politicus. Belangrijker nog was het lesje in nederigheid voor de al te gehaaste Obama. Hij stak er ook van op dat hij zijn basis moest verbreden om op een groter podium te werken.

De landelijke senaatszetel voor de staat Illinois was een van de weinige resterende mogelijkheden om Washington en de landelijke politiek te bereiken. Toen de zetel in 2004 openviel, ging Obama ervoor. De campagne liet een patroon zien dat in 2008 ook opdook: Obama hoefde nooit negatief te zijn, zijn tegenstanders zaten vooral zichzelf in de weg. Oba-

ma heeft blijkbaar de eigenschap dat hij kandidaten daartoe verleidt: hij nodigt tegenstanders uit om zichzelf in de voet te schieten en dat doen ze nog ook. Zelf zweefde hij boven het politieke toneel, hij werd nooit negatief. Dat had een interessant bijeffect: er werden ook geen commercials tégen hem gelanceerd. Zo kon hij perfect zijn boodschap onderstrepen van 'de nieuwe soort politiek' waarin de tegenstanders elkaar op een civiele manier behandelen.

Ook de verschillende elementen van Obama's stijl van campagnevoeren kwamen hier naar voren. Zijn *stump speech* was altijd opwindend en werd vaak ter plekke opgebouwd. Hij opende altijd met dezelfde grap over zijn naam, zeggend dat mensen hem altijd een andere naam gaven: 'Yo mama' of 'Alabama'. Volgens zijn biograaf gebruikte hij de grap zo vaak dat hij er zichzelf aan moest herinneren om te glimlachen als het publiek reageerde. De biografische details volgden en daarna een betoog over het gat tussen zijn waarden en de koers van het land onder de Republikeinen.

David Axelrod, toen en nu Obama's campagneleider, maakte een sterke eindsprint in de laatste drie weken van de campagne. De commercials waren deels biografisch. Ze leken op de eerste commercials die Obama in juni 2008 lanceerde, als introductie voor de landelijke presidentscampagne. Axelrod had vastgesteld dat Obama's verhaal twee kanten had: blanken werden aangetrokken door de Harvard-ervaring en zwarten pikten er juist het buurtwerk uit. Het thema was 'Yes, we can'. Daarmee sloeg Obama vele vliegen in één klap. Ja, een politicus met Obama's idealen kon winnen en verandering brengen. Ja, een zwarte man kon winnen. Ja, wij (ook een terugkerend woord) konden het verschil maken. Ook het zij-element dat hij in Iowa liet horen kwam hier al aan de orde. 'Ze zeggen dat we Washington niet kunnen veranderen?' vroeg Obama, het beeld in stappend. 'Ik ben Barack Obama en ik ben kandidaat voor de us Senate om te zeggen: "Yes, we can."'

Overigens was Obama zelf niet meteen enthousiast over die slogan. Het was hem te simpel – het voelde als intellectuele uitverkoop. Hij vroeg Michelle wat zij ervan dacht. Ze zag het wel zitten. Ze dacht dat hij de Afro-Amerikaanse gemeenschap kon bereiken. En inderdaad is de 'Yes, we can'-mantra een klein wonder van samengebalde boodschappen. Er zit 'zij' in en er zit 'wij' in. Er zit hoop in. Er zit verandering in zonder dat je het zegt. Er zit zelfvertrouwen in, *empowerment*.



Tijdens het laatste debat in de voorverkiezingen was Obama ongebruikelijk nerveus. De andere kandidaten hakten stevig op hem in. Hij reageerde rustig, haast bedaard, maar wel met vaak dodelijke observaties. Obama's gelijkmatige temperament maakt hem een slechte aanvalser, maar een heel goede *counterpuncher*. En hij gebruikt zijn kansen. Het verhaal wil dat Obama in 2004 advies kreeg om zijn standpunt dat hij in bepaalde gevallen de doodstraf accepteerde, uit te buiten tegen zijn Republikeinse opponent die tegen de doodstraf was. Obama had het advies verworpen. Een verslaggever vroeg hem waarom. 'Mijn eigen ideeën over de doodstraf zijn behoorlijk ingewikkeld,' zei Obama. 'Ik heb gezegd dat ik in theorie geen bezwaar heb tegen de doodstraf voor afzichtelijke misdaden – terrorisme, massamoord, kindermoordenaars. Maar dat deze in zijn toepassing heeft geleid tot verschil tussen rassen, dat een doodvonnis hoogst onbetrouwbaar is en inconsistent wordt toegepast. Daarom was het voor mij niet een goede weergave van mijn gezichtspunten om net te doen alsof ik een cheerleader was voor de doodstraf, enkel om politiek te scoren.' Hij lachte. 'En ik ging ervan uit dat ik hem toch wel met twintig punten verschil zou verslaan.'

Obama is ook niet zo dom geweest om zich in belachelijke settings te begeven om een minimaal politiek punt te maken. Verwacht van hem geen Dukakis-in-de-tank-beelden. Toen vakbondsleiders in 2004 erop aandrongen dat Obama in het zuiden van de staat op eendenjacht zou gaan om zoete broodjes te bakken met de plattelanders, weigerde de kandidaat. 'Hij zei: "Ik ben geen eendenjager en ik ga niet net doen alsof ik iets ben terwijl dat niet zo is",' klaagde een vakbondsleider. In de presidentscampagne van 2004 liet John Kerry zich verleiden tot een jacht in Ohio. Hij zag er belachelijk uit, de stijve intellectueel uit Massachusetts die net deed alsof hij een 'good old boy' was. Obama weet wel beter.

Omdat hij cerebraal en breedspakig is en neigt naar meanderen, heeft Obama geen natuurlijke affiniteit met soundbites of hard op de persoon spelen. Soms stelde Obama zelfs dat 'gewoon' gedrag als politicus beneden zijn waardigheid was en een belediging van de intelligentie van de kiezers. 'Als alles wat ik te bieden heb,' zei Obama in het voorjaar van 2008, 'hetzelfde Democratische verhaal is dat we de afgelopen twintig jaar hebben gehoord, dan is er geen reden voor mijn kandidatuur, want senator Clinton kan dat buitengewoon goed.' Soms treedt Obama

ergens op en is hij verbaasd dat niet zijn uitgebreide verhalen maar een scherpe soundbite van zijn tegenstander het nieuws haalt.

Op het verwijt dat hij enkel uit is op compromissen, antwoordt Obama dat een gepolariseerd electoraat alleen maar in het voordeel is van degenen die de overheid machteloos willen maken. 'Karl Rove kan het zich veroorloven om te winnen met 51 procent van de kiezers. Zij proberen niet om de gezondheidszorg te hervormen. Zij zijn tevreden met een electoraat dat cynisch is over de overheid. Progressieven komen er niet zo gemakkelijk van af. Zij hebben een stevige meerderheid nodig om hun stoutmoedige voorstellen werkelijkheid te laten worden.'

Na aankomst in de senaat in Washington, in januari 2005, stelde Obama zich bescheiden op. Hij nam een voorbeeld aan Hillary Clinton, die in 2001 ook als een beroemdheid arriveerde en die in eerste instantie vooral hard werkte. Er was wel een agenda, in Obama-kringen 'The Plan' genoemd: een campagne voor herverkiezing voor de senaat of mogelijk als gouverneur van Illinois in 2010; gevolgd door een campagne voor het presidentschap in 2012 of in 2016. Het merk Obama, de consensuszoeker, moest nauwgezet opgebouwd worden.

Waarom stapte de voorzichtige politicus met dat langetermijnplan in december 2006 dan toch ineens de presidentiële politiek in? De meest genereuze verklaring is dat de Democraten hem opriepen om zich kandidaat te stellen. Maar er was méér aan de hand. Obama had zich, studieus als altijd, verdiept in het traditionele patroon van presidentsverkiezingen en geconcludeerd dat zijn unieke biografie aansloot op dit unieke historische moment.

Een van de gebeurtenissen die dat onderstreepte was een optreden in een *megachurch* in Zuid-Californië op 1 december 2006, Wereld Aids Dag. Obama trad op in Orange County, in de kerk van Rick Warren, een predikant met de bestseller *The Purpose Driven Life* op zijn naam. Eerst sprak Sam Brownback, de conservatieve Republikeinse senator van Kansas die zich toen opmaakte voor de presidentscampagne bij de Republikeinen. 'Welkom in mijn huis,' zei hij tegen Obama, terwijl de menigte lachte. Toen het Obama's beurt was, antwoordde deze: 'Er is één ding dat ik moet zeggen, Sam: dit is ook mijn huis. Dit is het huis van God.' En hij hield een gehoor van conservatieve blanke evangelische christenen voor dat ze 'realistisch'

moesten zijn en hij hield een pleidooi voor het gebruik van condooms om aids in Afrika onder controle te brengen. Volgens *The Orange County Register* kreeg Obama een ‘enthousiaste staande ovatie’.

Een andere theorie over zijn plotselinge kandidaatstelling als president is dat Obama simpelweg een ambitieuze, overactieve politicus was, die de senaat zo saai en partijgebonden vond dat hij wel móest ontsnappen. Obama heeft dat nooit zo gezegd, maar de gletsjerachtige beweging van de senaat moet hem hebben tegengestaan. Hij wilde meer, hij had haast.

Wat voor gedachten hij ook gehad mag hebben, de boekentour voor *The Audacity of Hope* versterkte het gevoel dat er enthousiasme zou zijn voor een kandidatuur. Toen Tim Russert in *Meet the Press* Obama in oktober confronteerde met een filmpje uit januari waarin Obama had gezegd dat hij geen plannen had, antwoordde hij eenvoudig dat hij er nu serieus over nadacht.

Op 8 november 2006, de dag nadat de Democraten het congres heroverden, kwamen Obama, zijn vrouw en zijn vertrouwelingen bij elkaar in Axelrods kantoor. Michelle was degene die overgehaald moest worden. Ze wilde wel, maar alleen als het een serieuze campagne was, niet een soort Don Quichot-onderneming. Een maand later kwam David Plouffe met de strategie, een begroting en een lijst van dingen die moesten gebeuren.

Toen de knoop eenmaal was doorgehakt, stonden potentiële medewerkers en donateurs in de rij. Barack Obama, met zijn nieuwe gezicht, zijn roep om verandering, was voldoende om een aantal andere kandidaten af te schrikken. Ex-gouverneur Mark Warner van Virginia en senator Evan Bayh van Indiana haakten bijvoorbeeld af. Voormalig senator Tom Daschle van North Dakota gaf het laatste zetje. ‘Denk niet dat je nog een kans krijgt in 2012 of 2016,’ zei Daschle. ‘Misschien wel. Maar misschien ook niet – kijk naar mij.’ Daschle verloor zijn zetel en daarmee zijn kansen om ooit nog presidentskandidaat te zijn. Rondvragend in Washington realiseerde Obama zich ook dat de Clintons kwetsbaar waren. Hij zag loyaliteit, maar merkte ook dat ze werden gezien als de leiders van gisteren.

Na zijn jaarlijkse kerstvakantie in Hawaï hakte Obama de knoop door. Op 7 januari belde hij Daschle dat hij ervoor ging. En zoals Amerikanen zeggen: ‘The rest is history.’

## 6 Obama en zijn boeken

Als we meer weten van Obama dan van andere politici, dan is dat omdat hij met ongewone openheid boeken heeft geschreven over zijn leven, bezigheden en besognes. Vanaf zijn dagen in New York hield Obama dagboeken bij met observaties en overpeinzingen. De twee jaren aan Columbia University waren een intellectuele ontdekkingsreis voor Obama, maar ook een periode van reflectie. Naar eigen zeggen nam hij nauwelijks deel aan de ontspannende kant van het Amerikaanse studentenleven. De dagboeken gingen mee en vergezelden hem bij zijn buurtwerk in Chicago en zijn jaren aan de Harvard Law School. Aan zijn prominente rol in Harvard, als eerste zwarte president van de prestigieuze *Harvard Law Review*, dankte Obama een contract voor een boek. Het werd een ander boek dan de uitgever had verwacht en een ander boek dan Obama had gedacht. Het werd zijn eigen verhaal, een ‘coming of age-story’.

De essentie ervan is Obama’s zoektocht naar een achtergrond die voor hem één groot mysterie was als kind en puber. Het verhaal van zijn vreemde en inmiddels overleden vader (daarmee opent het boek), een talentvolle Afrikaanse politicus wiens persoonlijke demonen hem weerhielden van het vervullen van de belofte waarvoor hij stond. Het boek bereikt zijn hoogtepunt als een huilende Obama zich op de grond laat zakken tussen de graven van zijn grootvader en zijn vader in Kenia. Hij heeft de vragen die hem dwarszaten beantwoord, hun geesten eindelijk te ruste gelegd. ‘Toen mijn tranen eindelijk op waren,’ schrijft Obama, ‘voelde ik een kalmte over me heen komen. Ik voelde dat de cirkel eindelijk was gesloten. Ik was me bewust van wie ik was, waar ik belang aan hechte, was niet langer slechts een zaak van de geest of van verplichting, niet langer een constructie van woorden. Ik zag dat mijn leven in Amerika – het zwarte leven, het blanke leven, het gevoel van verlatenheid dat ik als jongen had gevoeld, de frustratie en hoop die ik in Chicago had gezien –, dat alles was verbonden met dit kleine stukje grond, een oceaan

verwijderd, verbonden door meer dan het toeval van een naam of de kleur van mijn huid.'

Het klinkt gechargeerd – misschien wat 'overschreven' –, maar het klinkt ook oprecht. Wie zich door het boek heeft laten meeslepen, ziet hoe die catharsis past.

Omdat Obama in die jaren nog niet dacht over een politieke carrière, is het boek aanzienlijk opener en eerlijker dan zijn adviseurs verstandig zouden hebben geacht. Het volgt een jonge zwarte Amerikaanse man in zijn ontwikkeling, inclusief de omgang met vrouwen, alcohol en druggebruik, woede tegenover blanken en vragen over geloof. De Harvard Law School komt nauwelijks aan bod – dan heeft Obama zijn identiteit al bepaald. Veel pagina's besteedt Obama aan zijn opbouwwerk in Chicago. Misschien te veel voor een compact boek, maar je ziet meteen hoe belangrijk die drie jaar waren, hoe ze hem hebben gevormd tot de politicus die hij nu is.

Wat voor politicus hij is blijkt in zijn tweede boek, *The Audacity of Hope. Thoughts on Reclaiming the American Dream*. Dit boek is net zo mooi geschreven, maar heeft natuurlijk niet de onbevagenheid en eerlijkheid die van *Dreams from My Father* afstralen. Het boek is een uitwerking van de geslaagde conventietoespraak in 2004. Een paar maanden daarna had Obama de senaatszetel voor Illinois gewonnen. Daarmee was hij een landelijke politicus geworden, iemand met een verhaal waarbij uitgevers en politieke operators hun vingers aflikten. Obama kon zomaar een contract tekenen voor drie nieuwe boeken: een politiek boek, een kinderboek samen met Michelle en een nog nader te bepalen boek. Zijn voorshot was 2 miljoen dollar.

*The Audacity of Hope* verscheen in oktober 2006. De landelijke publiciteitstour door twaalf steden was een groot succes. Obama verscheen bij alle talkshows, met als hoogtepunt een optreden bij Oprah Winfrey samen met Michelle. Het boek verkocht uitstekend en tot Obama's intense genoegen verdrong het John Grisham van de top van de *New York Times*-bestsellerlijst.

*The Audacity of Hope* is minder rauw en kruipt minder onder de huid dan *Dreams from My Father*. Dat is niet verwonderlijk. Niet een 33-jarige intellectueel schreef het, zoals *Dreams from My Father*, maar een 45-jarige

senator met politieke ambities op het hoogste niveau. Maar net als *Dreams from My Father* gaat het boek over worsteling, innerlijke gevechten. Dit keer stond de vraag centraal hoe een politicus zichzelf kan blijven in een door media gedomineerde wereld en een politiek klimaat waar alles gepolariseerd wordt. Maar *The Audacity of Hope* is opener en eerlijker dan je had mogen verwachten. Weinig politici hebben boeken geschreven die zo uitdagend en zo persoonlijk zijn, die uitnodigen mee te denken – weinig politici kunnen hun eigen boeken schrijven. Obama had het over huiselijke problemen, de verleidingen van de politicus, het dreigende verlies van idealisme, de weinige tijd die een senator doorbrengt met gewone mensen.

De negen hoofdstukken hebben thema's, zoals nu ook zijn campagne vooral thematisch is. Elk hoofdstuk begint met een anekdote die het punt maakt dat Obama wil maken. Vervolgens vertelt hij zijn verhaal en eindigt hij met een andere anekdote. Het patroon van de hoofdstukken komt terug in zijn redeneringen. Dit is wat de ene groep denkt, conservatieven bijvoorbeeld, en dit is wat ze aan de overkant vinden. Obama neemt meestal de progressieve standpunten in, onder vermelding van de vaststelling dat de anderen ook een paar sterke argumenten hebben en dat we die in onze besluitvorming moeten meenemen. De community organizer in boekvorm.

Natuurlijk biedt hij geen alomvattende visie voor de toekomst van Amerika, maar wel de hoop van terugkeer naar meer beschaving en meer eendrachtigheid in de Amerikaanse samenleving. Maar net als in zijn toespraken domineren de thema's over de concrete beleidsvoorstellen. Ook typerend is Obama's weigering om lang stil te staan bij concrete problemen; hij denkt liever conceptueel. Hij valt geen tegenstanders aan, verwijt de Republikeinen niet hun polarisatie. Hij vertelt wat hem voor de geest staat, houdt het steeds positief. Als er al een thema uitspringt, is het zijn bezorgdheid over de groeiende ongelijkheid in Amerika.

De toon in *The Audacity of Hope* is onmiskenbaar die van Obama. En dat is ook logisch. Hij schrijft zijn eigen boeken, hij schrijft zijn eigen toespraken. Hij weet moreel getinte retoriek te koppelen aan samenbindende ideeën op een manier waarop alleen Franklin D. Roosevelt, John F. Kennedy en Ronald Reagan dat konden – op hun beste momenten. De humor, het ritme, het naast elkaar zetten van standpunten: allemaal heel herkenbaar. Ook een zekere overdreven, ongelooftwaardige *goodie-goodie*-

ness kruipt in het boek, plus een soort enerzijds/anderzijdshouding – beide direct herkenbaar in de campagne voor het presidentschap. Maar zoals de bespreker van *The New York Times* zei: ‘Het geeft hoop als je Obama’s talent ziet voor het bedenken van sociale, verstandige oplossingen en de manier waarop hij erover schrijft in verheffend, elegant proza.’

## 7 Obama en de zwarte gemeenschap

In zowat elke toespraak herhaalt Barack Obama de korte versie van zijn levensverhaal: zoon van een blanke moeder uit Kansas en een vader uit Kenia. Half blank, half zwart. Het is een mooi verhaal, een inspirerend verhaal, een belangrijk verhaal, maar we hoeven onszelf niet voor de gek te houden: iedereen ziet Barack Obama als een zwarte, een Afro-Amerikaan. Een half blanke man is gewoon een zwarte man. Zo ziet hij het zelf ook.

Toch is zijn gemengde afkomst cruciaal. Afgezien van dat verhaal is zwart zijn in deze campagne relatief weinig aan de orde gekomen. Obama heeft het er nooit direct over. Dat is ook niet nodig. Je hoeft niet uit te spellen wat duidelijk is als je naar het podium kijkt. Maar dat is maar het halve verhaal. Want er is een verschil: je hoort niet een zwarte man. Obama praat niet zwart, denkt niet zwart, net zomin als hij uniek blank praat of denkt. Hij is de vleesgeworden multiculturele Amerikaan. Dat is wat Obama uniek maakt: opeens doet het er niet toe. Misschien beklijft het niet, misschien wordt het nog anders, maar voorlopig is Obama de eerste postraciale kandidaat, of misschien moet je zeggen de eerste transraciale kandidaat.

Barack Obama *is* zijn levensverhaal. Hij is de brug tussen de wereld van de blanken en de wereld van de zwarten, tussen Chicago's South Side en de Harvard Law School. In al die werelden heeft Obama geleefd, na een jeugd in de raciale potpourri van Hawaï en een uitstapje naar Indonesië. In al die werelden had Obama succes. In de blanke wereld, in de zwarte wereld en in het verrassend kleine deel van de wereld waar dat irrelevant was. Obama's eerste boek, *Dreams from My Father*, maakt duidelijk dat hij zichzelf als een zwarte Amerikaan ziet. Als anderen hem al niet in de zwarte gemeenschap plaatsden, dan heeft hij er zelf voor gekozen. Daar voelt hij zich thuis. Misschien viel er niets te kiezen, misschien komen half zwarte Amerikanen daar vanzelf terecht, maar Obama heeft doorgeredeneerd en zich afgevraagd waar hij stond. Kinderen van immi-



granten leggen vaak eenzelfde soort traject af, en misschien is dat wel de reden dat veel kiezers iets in hem herkennen.

We moeten ons ook niet laten meeslepen: de politicus Obama weet verdraaid goed wanneer hij de rassenkaart moet spelen. Bij de voorverkiezingen in South Carolina, een staat met veel zwarte kiezers, waarschuwde Obama de kiezers dat ze 'hoodwinked and bamboozled' werden door de Clintons. De uitdrukking komt uit de film *Malcolm X*, waarin *Malcolm X* (gespeeld door Denzel Washington) zwarten waarschuwt voor de slechtheid van 'de Blanke Man', die zich schuilhoudt achter een beeld van de glimlachende politicus. Door deze uitdrukking te gebruiken vertelde Obama zijn gehoor precies wat ze moesten horen: laat je door die blanken niet misleiden. Hij zei het zonder het over zijn eigen ras te hebben en dat is deel van zijn succes.

Obama geeft blanken een plezierig gevoel, of in elk geval niet dat onaangename gevoel dat ze gewend zijn bij de boze zwarte voormannen die luid tetterend aandacht vragen voor hun grieven. Obama als persoon lijkt daarboven te staan. Ras als ras lijkt een bijzaak. Daarom was de verschijning van zijn luidruchtige predikant Wright zo problematisch. Niet alleen zei het iets over Obama's beoordelingsvermogen dat hij met zo'n schreeuwelijk in één kerk zat, bovenal drukte het de kiezers met hun neus op Obama's zwart zijn. Oeps, zou het er toch toe doen?

Natuurlijk doet het ertoe dat Obama zwart is. Het zou heel raar zijn als dat niet zo was. Maar gelukkig voor Amerika is het niet meer een gênant maar niettemin vanzelfsprekend obstakel voor zijn verkiesbaarheid. Wat verklaart Obama's succes bij de blanke kiezers? Peter Beinart van *The New Republic* vatte het eens zo samen: 'Hij ziet er niet erg zwart uit en hij klinkt niet erg zwart.' Dat klinkt bot, maar het slaat de spijker op de kop. Geen enkele landelijke politicus kan het zich veroorloven om in  n etnisch, raciaal of ideologisch hokje te worden gestopt. In die zin probeert niemand zijn primaire kenmerken te laten overheersen. John F. Kennedy wilde niet katholiek of Iers klinken, Bill Clinton zette zijn zuidelijke accent af en aan zoals het uitkwam. Geen kandidaat wil te bruin, te zwart, te katholiek, te conservatief, te zuidelijk, te rijk, te arm, te 'te' zijn. Om Beinart te parafrazeren: Hillary Clinton zag er wel heel erg vrouwelijk uit, maar ze klonk niet heel erg vrouwelijk. Dat wilde ze ook niet. Nou ja, meestal niet.

Beinart vergeleek Obama met Colin Powell, de zwarte generaal die naam maakte in de eerste Golfoorlog en later minister van Buitenlandse Zaken werd onder George W. Bush. We zijn het inmiddels vergeten, maar Powell werd rond 1994, 1995 vaak genoemd als mogelijke presidentskandidaat – voor beide partijen zelfs. Daarvoor was brede steun te vinden, ook in blanke kring. Beinart zag vier redenen. Ten eerste had Powell succes geboekt in een gerespecteerde blanke instelling, het Amerikaanse leger. Ten tweede was hij het kind van immigranten uit Jamaica, waardoor hij niet die lastige slavernijgeschiedenis met zich meedroeg. Ten derde was hij geen radicaal. Ten vierde klonk Powell niet zwart en zag hij er ook niet erg zwart uit. Desgevraagd zei Powell zelf: ‘Ik kan redelijk overweg met woorden, praat als een blanke’, en, vervolgde hij: ‘Ik ben niet zo heel erg zwart.’

Obama zou het nooit in die termen formuleren, maar zijn verhaal is vergelijkbaar. Net als Powell slaagde hij aan een blanke instelling, de Harvard Law School. En met zijn Keniaanse vader is hij een soort immigrant (in Nederlandse statistieken zou Obama opduiken als niet-westerse allochtoon). Radicaal is hij evenmin en, inderdaad, Obama klinkt niet zwart en ziet er niet zwart uit. Kortom, net zomin als Colin Powell of Condoleezza Rice voldoet hij aan het stereotype van de zwarte politicus, laten we zeggen Jesse Jackson of Al Sharpton of, inderdaad, Jeremiah Wright (overigens niet voor niets alle drie dominees).

Curieus genoeg werd in het begin van de campagne, ver terug, in 2007, een heel andere vraag gesteld: zouden de zwarte kiezers Obama wel steunen? Zouden die hem wel ‘een van ons’ vinden? Kan iemand op wie de blanke media dol zijn wel bij ons horen? Een begrijpelijke vraag, gezien het verleden. Zo wilde de hoogopgeleide, welbespraakte en enthousiaste Cory Booker, licht van huidskleur, in 2002 burgemeester worden van Newark. Zijn tegenstander, een corrupte zwarte machinepoliticus, speelde de ‘kokosnootkaart’ tegen hem. Booker kreeg de steun van de hervormingsgezinde blanke pers. Dat bewees volgens de zittende burgemeester dat zijn concurrent niet echt zwart was. Nog meer dan andere Amerikanen zijn zwarten dol op samenzweringsdenken. De preken van dominee Wright zitten er vol mee. ‘Ze’ zijn eropuit om ons te pakken.

Die geluiden zijn verstomd. Obama is de kandidaat van de zwarte ge-

meenschap geworden. Hij is geloofwaardig als lid van die gemeenschap doordat hij met een zwarte vrouw getrouwd is, door zijn kerk en door zijn werk als buurtwerker. Wat hij extra heeft is dat hij op eigen benen kan staan, andere carrièrekeuzes heeft kunnen maken, geen belangenbehartiger is. Obama kan zwart praten als het nodig is, blank als het zo uitkomt. Net als een immigrantenkind pendelt Obama tussen culturele subsamenlevingen.

De succesvolste zwarte Amerikanen, zoals Oprah Winfrey en Magic Johnson, delen met Obama de eigenschap dat ze hun zwart zijn niet dragen als een loden last waar ze iedereen voortdurend mee lastigvallen. Tot dominee Wright van ras een onderwerp maakte, besteedde Obama er zelf weinig aandacht aan. Zijn baanbrekende toespraak over ras was een reactie op Wright, niet een eigen initiatief van Obama – al greep de kandidaat het graag aan voor de diepgevoelde overpeinzing die zijn speech in Philadelphia was. Ook daar sloeg hij een brug: voor het eerst sinds 1963 drong een toespraak over ras door tot alle Amerikanen, was iedereen gedwongen mee te denken over de actuele verhoudingen tussen zwarten en blanken.

Het paradoxale is dat Obama in zijn taalgebruik en in zijn fenomenale oratorische gaven zwart is zonder zwart over te komen. Zijn dictie, zijn ritme en zijn taalgevoel komen rechtstreeks uit de zwarte kerken. Maar hij tilt het naar een hoger niveau, waar het iedereen aanspreekt. Het is moeilijk om een blanke politicus te bedenken die Obama als spreker kan evenaren. Jazeker, je denkt meteen aan John F. Kennedy. Die had ook zo'n elektrificerende werking; hij kon mensen begeisteren met woorden, meer dan met beleidsvoorstellen. Een belangrijk verschil is dat Obama zijn eigen toespraken schrijft. Een ander dat hij goed nadenkt over zijn doelgroep en op tijd knoppen omzet – een bijzonder belangrijke politieke vaardigheid.

Volgens Jesse Jackson Jr., zoon-van en zelf afgevaardigde voor Illinois, begrijpt Obama het belang van taal en de noodzaak om sociaal debat zodanig te organiseren dat het blanken niet vervreemdt. Martin Luther King kon dat, maar zijn opvolgers waren er veel minder goed in, zegt Jackson Jr. 'Ik denk dat het gat werd opgevuld door mensen als Stokely Carmichael en Jesse Jackson, die taal niet zo goed gebruikten. Met alle respect voor mijn vader: dit is, veertig jaar later, de eerste keer

dat we die heel doordachte en nauwkeurige manier van taalgebruik opnieuw hebben gehoord.'

Volgens King-biograaf Taylor Branch is er een cruciaal verschil met diens toespraken. Martin Luther King moest gevoelens van hypocrisie en schaamte gebruiken om tot blanken door te dringen, om een einde te maken aan een schandelijke situatie. Obama gebruikt zijn toespraken om te verbinden en te verheffen en neemt zo iedereen mee, niet alleen zwarte toehoorders. Hij heeft een positieve boodschap, een boodschap voor iedereen. Andere tijd, andere problemen, andere stijl. Het verklaart waarom Jesse Jackson niet aansloeg bij blanken en Barack Obama wel.

Het lijkt geen twijfel: Obama is anders. Anders op een andere manier dan McCain, Clinton en Bush anders zijn. Obama is zo anders dat hij even goed van een andere planeet zou kunnen komen, ook al is hij nog zozeer deel van de zwarte gemeenschap in Chicago. Zijn verhaal kent niet de wonden van de Amerikaanse slavengeschiedenis, waarin gemengd bloed het gevolg was van verkrachtingen en onwillige relaties met slavenhouders. Obama draagt die last niet. Integendeel haast: hij heeft de echte Afrikaanse wortels die veel zwarten graag zouden hebben. Voor blanken is zijn gemengde bloed acceptabel, simpelweg omdat gemengde huwelijken nu heel wat gewoner zijn dan vijftig jaar geleden – toen was het in de helft van de staten nog verboden buiten je ras te huwen.

Amerika is ook volwassener geworden. Er zijn zwarte zakenlui – Richard Parsons van Time Warner bijvoorbeeld. Er zijn zwarte televisiepersoonlijkheden en er zijn meer zwarte politici dan Barack Obama. Colin Powell en Condoleezza Rice zijn krachtige rolmodellen, ze worden niet gezien als excuuszwarten noch als verraders. Leeftijdgenoten van Obama zijn burgemeesters, zoals Cory Booker in Newark en Adrian Fenty in Washington. Zijn vriend Deval Patrick is gouverneur van Massachusetts. Ook ex-afgevaardigde Harold Ford Jr. hoort bij deze groep. Ze gingen allemaal naar goede universiteiten en begonnen hun carrière vaak in community organizing, niet in burgerrechtenorganisaties. Ze hebben allemaal die vier kenmerken die Peter Beinart onderscheidde bij Powell. Toch blijft het de vraag hoe ver Amerika echt is gekomen, want alleen Obama zelf en Deval Patrick hebben verkiezingen gewonnen waarbij ze grote aantallen blanken voor zich moesten winnen. Harold Ford was in

2006 kandidaat voor de senaat in Tennessee, maar hij verloor nipt, onder meer door racistisch getinte commercials.

Volgens opiniepeilingen denken veel Amerikanen dat zwarten minder patriottisch zijn dan andere Amerikanen. Onderhuids denken veel Amerikanen misschien dat de zwarten die zij in het verleden zo slecht behandeld hebben nooit echt loyaal zullen zijn aan de Verenigde Staten. Dat een groot deel van de Amerikaanse krijgsmacht zwart is, doet daar niets aan af. Condoleezza Rice, die opgroeide in het gesegregeerde Birmingham, Alabama, verwierp dat vooroordeel. In een reactie op Obama's rassentoespraak zei ze tegen *The Washington Times*: 'Als zwarte Amerikaan zou ik graag willen dat mensen begrijpen dat zwarte Amerikanen hielden van dit land en er vertrouwen in hadden, zelfs toen dit land hen niet liefhad en vertrouwde. Dat is onze erfenis.'

Maar de ondertoon van gebrek aan patriottisme is ook in 2008 opgedoken. Misschien wordt het wel Obama's grootste probleem. Lange tijd weigerde Obama een speldje met de Amerikaanse vlag op zijn revers te dragen. Hoewel dat een flauwekulsymbool is dat de Republikeinen de wereld hebben opgedrongen, keerde het zich tegen hem. Ook legde hij eens niet zijn hand op zijn hart toen het volkslied werd gespeeld. Allemaal nonsens, maar Amerikanen zijn opmerkelijk snel gekwetst als je je niet helemaal conventioneel gedraagt. Een samenzweringsverhaal is snel gemaakt en gemakkelijk verkocht. Ook hier was de zwartnationalistische, antiblanke retoriek van dominee Wright olie op het vuur.

Volgens onderzoek dat de socioloog Orlando Patterson aanhaalt, heeft één op de vijf blanke Amerikanen racistische ideeën. Een peiling van het Pew Research Center stelde in maart 2008 vast dat 20 procent van alle blanke Democraten boven de 44 jaar interracial daten onaanvaardbaar vond, terwijl dat onder die leeftijd slechts 3 procent was. Een peiling van *The Washington Post* in juni 2008 toonde aan dat drie van de tien Amerikanen zichzelf op de een of andere manier als racistisch kwalificeerden. Hoewel het dus lijkt weg te ebben is racisme niet verdwenen.

De Republikeinse Partij heeft een lange geschiedenis van het gebruiken van sluimerende racistische gevoelens (bijvoorbeeld de associatie van zwarten met misdaad) om campagnes te winnen. Het meest verwerpelijke voorbeeld was de Willie Horton-campagne in 1988, waarbij Michael Dukakis verantwoordelijk werd gesteld voor vreselijke misdaden –

altijd gepleegd door zwarten, natuurlijk. Iets subtieler was Ronald Reagan begin jaren tachtig. Maar als hij het had over de ‘welfare queen’ die haar uitkering kwam ophalen in een grote auto, dacht echt niemand aan een blanke vrouw, ook al zitten er meer blanken in de bijstand dan zwarten. In hoeverre de mensen die Hillary Clinton de laatste weken van haar campagne bereikte, de blanke arbeiders in industriestaten, zich door racisme lieten leiden, blijft onduidelijk. Maar haar campagne balanceerde vaak op het randje van het onbetamelijke. Zo zei ze tijdens een debat: ‘Is het niet fantastisch dat we hier een vrouw en een Afro-Amerikaan hebben staan?’ Obama kon niet anders dan grimlachen. Clinton had haar punt gemaakt: op een niet-vijandige manier had ze de aandacht gevestigd op zijn ras.

In de jaren tachtig zou geen zwarte politicus geloofwaardig hebben kunnen zeggen dat hij in staat was om de culturele en politieke scheidslijnen in Amerika te overbruggen. In die zin is Obama een heel nieuw fenomeen. Het feit dat Obama jongeren, hoogopgeleide en stedelijke Amerikanen het meest weet te beroeren, spreekt boekdelen. De jongere generaties denken niet meer in de ouderwetse rassen tegenstellingen. Ze zien een aantrekkelijke kandidaat. Dat hij zwart is doet er nauwelijks toe.

Hoe kwetsbaar is Obama omdat hij zwart is? Niemand weet het tot de stemmen geteld zijn, maar rassenweezin – een brede term die zowel racisme omvat als afkeer van positieve discriminatie of het slachtofferbeeld dat zwarten ophouden – is sterker bij mannen dan bij vrouwen, sterker bij de middenklasse dan bij rijken én armen, sterker bij mensen zonder universitaire opleiding, bij degenen die geschoolde of halfgeschoolde banen hebben, en bij mensen die wonen in het Midden-Westen en het zuiden. Precies de kiezers die voor Hillary Clinton kozen en met wie Gore en Kerry al eerder problemen hadden – soms samengegooid als de Reagan Democrats. Misschien is dat de reden dat opiniepeilingen melden dat zwarten pessimistischer zijn over de kansen van een zwarte presidentskandidaat dan blanken.

Obama’s verhaal blijft de sleutel. Als hij zijn verhaal als natuurlijke bruggenbouwer weet te vertalen naar de Amerikaanse droom en een positieve en idealistische boodschap verkondigt, dan sluit hij direct aan bij een verhaal dat alle Amerikanen kennen en herkennen. Barack Obama

maakt dat Amerikanen zich goed kunnen voelen over hun samenleving in een tijd dat pessimisme overheerst. Dat klinkt als een gemakkelijke manier om dat gevoel te krijgen, maar ach, waarom niet. Obama is zijn identiteit. Hij is Amerika.

Een van de meest gestelde vragen deze campagne was of Amerika klaar was voor een zwarte presidentskandidaat en, nu, voor een zwarte president. Het antwoord is eenvoudig. Je bent er klaar voor als het gebeurt. Verandering vindt gewoon plaats. En dan gaat het razendsnel. Want dat is een van de aantrekkelijkste kanten van Amerika: het land kan grote sprongen maken. En soms doet het dat ook.

## 8 Obama en de Clintons

Benzine kostte vier dollar aan de pomp, een verdubbeling in een jaar. Dagelijks voelden de Amerikanen de pijn van de hoge olieprijs. Hillary Clinton had er iets op gevonden. In april 2008, vlak vóór de beslissende voorverkiezingen in het Midden-Westen, stelde ze voor om de federale belasting op benzine tijdens de zomer voor drie maanden te verlagen: een 'gas tax holiday'. Het leek een aardig lokkertje om de laatste kiezers over de streep te halen. Hoe zou Obama reageren? Zou hij tegen haar opbieden? Zou hij iets anders beloven? Zou Hillary er voordeel uit halen?

Het antwoord kwam per kerende toespraak: Obama was tegen. Sterker, hij kwalificeerde Clintons voorstel als een gimmick, kiezersbedrog, een typisch voorbeeld van de onzin waar hij een einde aan wilde maken. Politici namen de kiezers voortdurend bij de neus door dit soort non-oplossingen aan te reiken, door in te spelen op het eigenbelang van mensen. Het was een interessante confrontatie tussen de oude politiek van Clinton en de nieuwe politiek van Obama. Hij won. Het deed hem geen kwaad, maar het zette Hillary Clinton neer als een opportunistische stemmenzoeker.

De clash tussen Obama en de Clintons was onvermijdelijk. Om de nominatie te winnen moest Obama een coup plegen. Hij moest de greep breken van de Clintons, Bill en Hillary, op het Democratische partijapparaat. Obama moest de historische campagne van de eerste serieuze vrouwelijke kandidaat overtroeven met een andere historische campagne. Hij moest de onvermijdelijkheid van Clintons nominatie tégen haar laten werken. Hij moest de breuk met de regering-Bush herdefiniëren: geen restauratie van de Clinton-jaren maar iets echt nieuws. Een nieuw begin, een nieuwe generatie. Obama slaagde briljant en liet de Clintons, vooral Bill, achter in onmachtig gesputter.

Het was een botsing van stijlen. Hillary Clinton, opgegroeid met poli-



tieke polarisatie, geloofde niet in gematigdheid en optimisme. Dat bots-te direct met haar eigen ervaringen. Haar hulpje, de *New York Times*-columnist Paul Krugman, waarschuwde dat ‘tweepartijchap’ en ‘nationale eenheid’ meestal betekenden dat je de Republikeinen halverwege ontmoette, al waren die nog zo ver naar rechts afgedwaald. Oftewel: een eenheidsboodschap is uitverkoop. Krugman wilde zijn *liberalism* onversneden, net als Hillary – al was haar echtgenoot nooit te beroerd geweest om zijn progressieve agenda te compromitteren.

Obama had een ander idee van nationale eenheid. Compromis is geen doel op zich en zeker geen reden om bij voorbaat je progressieve ideeën in te leveren. Hij wilde juist niet-progressieven aan boord te krijgen om progressieve doelstellingen te bereiken. ‘Als je weet wie je bent, als je weet waar je in gelooft, als je weet waar je voor vecht,’ zei Obama, ‘dan kun je je veroorloven om te luisteren naar mensen die het niet met je eens zijn, je kunt het je veroorloven om zo nu en dan een hand uit te steken naar de andere kant.’

Maakt dat zijn retoriek leeg? Alleen als je gewend bent aan het partij-dige refrein van de afgelopen dertig jaar. Het veranderen van de toon van het debat kan wel degelijk substantieel zijn – als je er meer mee bereikt. Of je wat kunt bereiken hangt af van de mate waarin ideeën gedeeld worden. George W. Bush beloofde eenheid maar steunde op extreme partij-digheid om zijn agenda te verwezenlijken. Voor zijn herverkiezing was het juist noodzakelijk om de kloof tussen rood en blauw te vergroten.

De Amerikanen zelf zijn helemaal niet zo verdeeld over beleid. Neem de gezondheidszorg: twee derde van alle Amerikanen vindt dat de federale overheid een verantwoordelijkheid heeft voor ziektekostenverzekeringen. Hetzelfde geldt voor het terugdraaien van de Bush-belastingver-lagingen voor de rijken.

Obama realiseerde zich dat polarisering Democraten juist verhindert om een door de bevolking breed gedeelde agenda te realiseren. In zijn toespraak op de Democratische conventie refereerde Obama aan ‘een indrukwekkende god’ die in de blauwe staten wordt vereerd en ‘homovrienden’ die menigeeen in een rode staat heeft. We hebben meer gemeenschappelijk dan wat ons verdeelt, was zijn motto. Laten we die gezamenlijke agenda gezamenlijk verwezenlijken, zei Obama.

De Clintons konden zo niet denken. Ze waren te sceptisch en mis-

schien te cynisch. Vandaar dat Hillary steeds terugviel op 'fight, fight, fight'. Obama dacht dat je met vechten niet verder komt, dat je dan blijft vastzitten in partijgebonden posities. Hij probeerde een meerderheid te bouwen die wat tot stand kan brengen. De Clintons konden alleen denken in een loopgravenoorlog waarin je centimeter voor centimeter wint. De botsing was onvermijdelijk.

Toen Obama en Clinton botsten over de benzineprijzen, waren ze de enige overgebleven kandidaten. Dat verraste Clinton, want zij had erop gerekend dat tegen Super Tuesday, 5 februari 2008, de strijd in haar voordeel beslist zou zijn. Voor Obama paste het perfect in zijn strijdplan, dat er vanaf het allereerste begin op was gericht om Hillary Clinton, de nieuwe belichaming van de Clinton-generatie, de voet dwars te zetten. Het is altijd plezierig voor een politicus om onderschat te worden. Terwijl Clinton Obama niet zag komen, wist Obama altijd dat Clinton zijn belangrijkste tegenstander zou zijn. Obama voelde de wens naar verandering meteen aan. Zijn boodschap was 'verandering', Clintons boodschap was 'klaar voor de strijd'. Zijn verandering was het overstijgen van de redeloze dagelijkse politieke twisten die Washington al dertig jaar of meer in hun greep hielden, Clinton wilde nog harder vechten.

Obama belichaamde die verandering. Hij was de gewenste generatiewisseling. In een vaak als inhoudsloos ervaren formule zei Obama het wel degelijk perfect: 'Wij zijn de verandering waar we op wachten.' Hij had gelijk. De verandering moest van een nieuwe generatie komen en Obama bewees dat door de stemmen van die generatie te winnen.

Maar Obama wilde meer. Niet alleen andere gezichten maar ook een ander perspectief. Niet meer de cultuuroorlogen van de jaren tachtig en negentig, niet meer Vietnam, drugs en jaren-zestigmoraal. Obama streefde naar niets minder dan een breuk met het Clinton-tijdperk. Het was geen geheim. In *The Audacity of Hope* opende Obama de aanval. Je zou zelfs kunnen zeggen dat hij die aanval al begon op de conventie van 2004, precies die conventie waar John Kerry op noodlottige manier zijn toekomst koppelde aan zijn Vietnam-verleden. In *The Audacity of Hope* schreef Obama dat hij de generatiegevechten die de babyboomers in de jaren negentig zo in beslag hadden genomen, wilde overstijgen. Hij viel beide partijen aan op hun haast dwangmatige behoefte om verdeeldheid

te zaaien, de steeds maar weer opgewarmde culturele conflicten. Maar in veel opzichten streefde hij vooral naar een breuk met Bill Clinton en de Clinton-jaren.

Want het 'Washington-spel' van opinies aanjagen en marginale voor- delen uitbuiten was de creatie van Bill Clinton. De journaliste Elizabeth Drew noemde het dit voorjaar 'molshopenbeleid': van ieder wissewasje een enorme zaak maken. Iedere mug opblazen tot een olifant van ideolo- gische tegenstellingen. Obama zei regelmatig dat president Bush inder- daad de partijstrijd ten gunste van specifieke belangen had geperfectio- neerd, maar dat Bush die 'niet had uitgevonden'. 'Het was er al voordat Bush president werd,' benadrukte Obama.

In zijn visie was de doodzonde de 'triangulatie en de door opiniepei- lingen gedreven politiek' van de regering-Clinton. Triangulatie werd in Democratische kringen een scheldwoord voor het verkwanselen van principes en het sluiten van deals met de Republikeinen. Die visie op de Clinton-jaren was wat ongenueanceerd, maar de verdeeldheid waartegen Obama stormliep, bestond maar al te zeer in de dagelijkse levens van Amerikaanse kiezers. Niet alleen werden ze voortdurend tegen elkaar opgezet, zodat bij feestjes of barbecues politiek een taboeonderwerp werd, het leverde ook verdraaid weinig op in serieus beleid.

Obama voerde campagne tegen Washington zonder echt campagne tegen Washington te voeren. Hij smeedde geen ad-hoccoalities van be- langengroepen, nee, hij legde een alternatief voor: het duidelijk uitspre- ken wat je overtuigingen en principes zijn en mensen overhalen om jouw standpunt te accepteren. Hoewel Hillary Clinton en Barack Obama in- houdelijk niet ver van elkaar af stonden, konden de verschillen nauwe- lijks groter zijn. Vandaar de epische campagne die zich ontvouwde.

## 9 Obama en de voorverkiezingen

De openingen van de campagne konden niet meer contrasteren. Obama begon zijn 'lange reis' op 10 februari 2007 in Springfield, de hoofdstad van Illinois, maar vooral een stad die historisch verbonden is met Abraham Lincoln. In Springfield hield Lincoln in 1858 zijn befaamde 'A House Divided Cannot Stand'-toespraak. Obama's speech zat vol met echo's van Amerika's meest gewaardeerde president. Hillary Clinton kondigde haar race aan in een video op haar website, weinig opwindend en geheel overbodig concluderend: 'I am in it to win.'

Obama had toen al één slag geslagen. Hij had het begin van zijn campagne al aangekondigd op 16 januari 2007, op internet. Het was geen erg professioneel filmpje, maar hij verraste er de Clinton-campagne mee. In grote haast moest ze vier dagen later ook via internet haar kandidatuur bekendmaken. Achteraf zou dit openingsspel indicatief blijken: Clinton was reactief, ze beheerste het medium niet, ze moest volgen. Zo zou het verdergaan. Obama begon direct geld in te zamelen via internet, met verrassend succes.

Dat was in die eerste maanden de nieuwskop: Obama haalt meer geld op dan Clinton. Voor Hillary Clinton was deze ontwikkeling om twee redenen gevaarlijk. Toegang tot campagnefondsen was de machtsbron voor de Clintons. Zij hadden de contacten, de lijsten, de fondsenwervers, de mensen die in 1992 en 1996 hard gewerkt hadden. Toch haalde Obama meer geld binnen. De media raakten er niet over uitgepraat.

Bovendien werd de historische aard van haar race bedreigd. Zou de eerste serieuze vrouwelijke kandidatuur worden overschaduwd door de eerste zwarte kandidaat? Wat zou historischer blijken?

Toen Obama in april meer geld bleek te hebben ingezameld dan Clinton, sloeg de paniek toe. De Clinton-campagne viel uiteen in kampen, de sfeer was slecht. Hillary moest vaak terugvallen op de analyses en adviezen van Bill. Ze was onzeker over haar eigen politieke gevoel,

dat haar in de jaren negentig een paar keer lelijk in de steek had gelaten.

Toch leek het goed te gaan voor Clinton. In de loop van de zomer van 2007 verloor de Obama-campagne momentum. Obama lag achter in de peilingen, zijn pogingen om inhoudelijke standpunten te ontwikkelen genereerden weinig enthousiasme. In de vele debatten – toen nog met acht kandidaten – bleek Obama bepaald niet goed te opereren. Hij trapte in valkuilen, was soms te eerlijk, gebruikte te veel woorden, liet zich in een hoek dringen. De campagne leek vast te zitten.

Nieuwheid was een probleem. Tijdens een campagne moet de kandidaat een consistent verhaal ontwikkelen, een verhaal waarop hij kan terugvallen als hij even de weg kwijt is of lastige vragen krijgt. Zover was Obama nog niet. Een thematische of procesgeoriënteerde campagne heeft altijd problemen, zoals Obama's voorgangers Gary Hart (1984), Paul Tsongas (1992) en Bill Bradley (2000) hadden ontdekt. De elite is dol op deze mensen. De elite houdt van ideeën, van verandering van toon en stijl. Maar de brede groep van kiezers in de voorverkiezingen wil concrete zaken horen.

Uitdaggers hebben het altijd moeilijk. 'Wij zijn anders'-campagnes moeten ook echt anders blijven. Ze moeten afzien van persoonlijke aanvallen uit de oude doos. Als ze ook maar één smerige truc uithalen, wordt dat breed uitgemeten: kijk, hij is helemaal niet anders. Obama was gedwongen hoog boven het gewoel te blijven. Van de Clintons verwachtte iedereen dat ze alles zouden doen om te winnen en dus deden ze dat ook.

In oktober en november 2007 verscheen een aantal artikelen waarin de auteurs zich afvroegen of Obama al opgebrand was, of het nog wat zou worden. Maar Barack Obama heeft een welverdiende reputatie dat hij campagnes goed afsluit. Hij wordt beter naarmate het einde in zicht is (en hij is beter naarmate de dag vordert). Dat bleek op 10 november 2007 in Iowa. Het Jefferson-Jackson-diner in Des Moines is traditioneel een plek waar de kandidaten zich presenteren. Alle Democraten waren aanwezig. Obama was pas om elf uur 's avonds aan de beurt, maar hij maakte er meteen een homerun van. Met een vloeiende en enthousiasmerende toespraak zette hij alle andere kandidaten te kijk als 'ouwe koek' zonder een kwaad woord over hen te spreken.

Het was een doorbraak. Toen Hillary Clinton later die maand in een

debat leek te zwabberen over de vraag of illegalen nu wel of niet rijbewijzen moesten krijgen, begon er iets te schuiven. Zonder dat de andere campagnes het zich realiseerden, had Obama zich in een gunstige positie gemanoeuvreed om in Iowa te scoren.

Voor Obama was Iowa een cruciale staat. Daar moest de lange campagne zijn eerste overwinning boeken. Voor Clinton lag dat anders. Zij had Iowa kunnen overslaan en haar staf had een memo opgesteld met argumenten om dat te doen. Die rare landbouwstaat met zijn rare kiessysteem en zijn niet-representatieve kiezers was vaak een probleem voor establishment-kandidaten. Je moet er goed georganiseerd zijn, er half gaan wonen, iedereen de hand schudden, bizarre standpunten innemen, en dan nog was het lastig. Ronald Reagan had er in 1980 van afgezien. John McCain en Rudolph Giuliani wisten dat het niets voor hen was.

De memo lekte. Een krant schreef erover en Clinton haastte zich om het ferm van de hand te wijzen. Ze was bang dat afwezigheid in Iowa zwak zou lijken, dat het anderen een vrij veld gaf. Vooral was ze bang dat John Edwards er zou winnen, de vicepresidentskandidaat van 2004 die eigenlijk nooit was opgehouden met campagne voeren. Nee, ze moest en zou winnen in Iowa, alle geld en energie werden naar de kleine staat in het Midden-Westen gesluisd.

Het was de verkeerde beslissing, achteraf mag je zeggen de eerste stap in een falende strategie. Barack Obama won. Hij versloeg Edwards én Clinton. Erger nog, Clinton werd derde. Als ze Edwards had laten afrekenen met Obama, had de strijd heel anders uitgepakt.

De man achter Obama's winnende strategie was David Plouffe, een mediaschuwe verkiezingsjunkie. Plouffe werkte eerder voor ex-presidentskandidaat Dick Gephardt, een samenwerking die Gephardt geen succes bracht maar die Plouffe contacten opleverde met een politiek adviseur in Chicago, David Axelrod, Obama's campagneleider en adviseur. Naar verluidt is Plouffe zo iemand die je 's nachts wakker kan maken en die je dan direct kan vertellen in welke van de 1800 kiesdistricten in Iowa wat gebeurt. Hij weet alles. Waar David Axelrod de man was die de boodschap van Obama in elkaar zette, was Plouffe de ingenieur, de technicus die de campagnedetails uitwerkte.

Hun succesvolle samenwerking begon tijdens Obama's senaatscampagne van 2004; in 2008 zorgde Plouffe voor het actieplan. Om te beginnen zorgde hij ervoor dat Iowa vroeg georganiseerd was en daardoor haast onvermijdelijk naar Obama schoof. Als je ergens het eerst bent, heb je de belangrijkste mensen, de opinievormers, al aan je gecommitteerd voordat de anderen dat kunnen doen. Iedere *West Wing*-kijker weet dat je een campagne niet vroeg genoeg kunt beginnen en Plouffe was er als eerste bij om de sleutelfiguren in Iowa aan zich te binden.

Vervolgens betwistte hij de gevestigde wijsheid over de aard van de campagne. Die wijsheid was dat in 2008 de beslissing vroeg zou vallen. Aangezien veel grote staten hun voorverkiezingen naar voren hadden gehaald, zouden er op 5 februari, Super Tuesday, 24 staten tegelijkertijd stemmen. De Clinton-campagne rekende erop dat ze na Super Tuesday door overwinningen in grote staten als Californië en New York een niet meer in te halen voorsprong zou hebben opgebouwd. De nominatie zou binnen zijn op 6 februari.

Plouffe keek nog eens goed naar de kalender en kwam met een ander verhaal. Hij realiseerde zich dat als Obama op 5 februari op zijn minst een gelijkspel kon halen, hij de race kon verlengen in een periode van twee weken die sterk in het voordeel van Obama kon werken. Dan zouden er tien staten stemmen die veel gedelegeerden opleverden. Bovendien werkten de meeste staten met caucusbijeenkomsten in plaats van voorverkiezingen – altijd in het voordeel van de goede organisator. Op caucusbijeenkomsten komen mensen namelijk daadwerkelijk bij elkaar om te stemmen, in voorverkiezingen gaan ze individueel naar de stembus. Een caucusbijeenkomst leidt dus tot een andere dynamiek – er zijn veel minder mensen, die echter wel veel meer organisatie vereisen. Plouffes plan was om een basis op te bouwen in de eerste sleutelvoorverkiezingen, met name in Iowa en South Carolina, om op Super Tuesday gelijk te spelen en zich dan te richten op die volgende tien staten. In de herfst van 2007 was Plouffe al bezig met organisaties in staten als Idaho, Kansas en Colorado. De Clintons besteedden geen aandacht aan de periode na Super Tuesday, ervan overtuigd dat het dan al in hun voordeel beslist zou zijn.

Onderdeel van Plouffes strategie was de media ervan te overtuigen dat het aantal 'pledged delegates', de in verkiezingen gewonnen gedelegeer-

den, de norm was om te kijken hoe een kandidaat ervoor stond. Om dat te bereiken maakte Plouffe een spreadsheet die hij dagelijks losliet op de media en die in feite de trend zette. Hij voorspelde precies hoe het zou lopen en tot aan Ohio en Texas had hij het precies goed – de media volgden hem braaf.

De strategie werkte fenomenaal. Obama won in Iowa, en met die overwinning en het enthousiasme dat hij losmaakte haalde hij bijna New Hampshire binnen. Clinton werd gered door een laatste poging van haar aanhang om de strijd te verlengen. De volgende voorverkiezing, South Carolina, een staat met veel zwarte kiezers, zou altijd moeilijk geweest zijn voor Clinton. Maar de cijfers waarmee Obama won waren enorm. Op Super Tuesday werd de buit ongeveer gelijk verdeeld. Clinton won de grote staten, maar door het systeem van evenredige verdeling van de gedelegeerden haalden beide kandidaten gelijke aantallen gedelegeerden.

Doorslaggevend was de voorsprong die Obama in de twee weken daarna opbouwde in de door Clinton genegeerde caucusstaten, en een klapper met overwinningen in de staten rondom Washington DC. Ten slotte liet Obama in Wisconsin, in het Midden-Westen, zien dat hij ook kon winnen in een staat met veel blanke arbeiders. Zo kreeg Obama de kans om de doodsklap uit te delen in Ohio en Texas. De campagne wist dat Ohio altijd een moeilijk verhaal zou zijn – maar de druk lag bij Clinton: ze moest daar winnen en dat deed ze. Obama had de beste papieren in Texas, maar daar kwam een kink in de kabel. Door een gecompliceerd gemengd systeem van voorverkiezingen en caucuses haalde Obama wel meer gedelegeerden, maar omdat Hillary Clinton het voorverkiezingsgedeelte won, claimde zij de overwinning en een comeback.

Daarop volgden de zes lange weken naar de voorverkiezingen in Pennsylvania op 22 april. Clinton zette alles op alles. Voor Obama leken de video's van zijn dominee, Jeremiah Wright, een serieus probleem te gaan worden. Hij antwoordde met een magistrale speech over ras in de Verenigde Staten. En hij had geluk. Hillary Clinton leidde de aandacht af van Obama's dominee door haar verhaal over haar vermeende heldhaftige gedrag in Bosnië, dat aperte nonsens bleek. Op 6 april 2008 beging Obama een blunder. Op een fondsenwerfbijeenkomst in San Francisco zei hij: 'Je gaat naar die kleine stadjes in Pennsylvania, en net als in een



hoop stadjes in het Midden-Westen zijn de banen er nu al 25 jaar verdwenen en is er niets voor in de plaats gekomen. En ze bleven verdwijnen tijdens de regering-Clinton en tijdens de regering-Bush, en iedere regering heeft gezegd dat deze gemeenschappen zichzelf zullen herstellen maar het gebeurt niet. En dan is het niet verrassend als de inwoners bitter worden, hangen aan hun geweren of hun geloof of hun antipathie tegen mensen die anders zijn dan zij of een anti-immigratie- of antivrijhandels-sentiment koesteren als een manier om hun frustratie te verklaren.'

Menig socioloog zou het eens zijn met Obama en de meeste economen bieden inderdaad weinig hoop voor deze regio's. Obama weerspiegelde een redenering die in 2004 werd opgezet door de journalist Thomas Frank in zijn boek *What's the Matter with Kansas?* Hij laat zien dat mensen in Kansas tegen hun eigen economische belangen stemmen omdat ze door de Republikeinen worden opgejuind via emotionele geloofs- en cultuuronderwerpen. Kort door de bocht maar niet onwaar. Maar door juist bij de elite in San Francisco zijn onbezonnen commentaar te geven, ging Obama serieus in de fout. Het bevestigde zijn imago van iemand die niets begreep van de gewone burger, een imago dat de Clinton-campagne hem dagelijks inpeperde.

Aanvankelijk leek Obama op weg om in Pennsylvania goed te scoren en Clinton de pas af te snijden. Mede door zijn bittere commentaar verloor hij echter ruim, ook al bleef de voorsprong in gedelegeerden intact. Zo vormden Indiana en North Carolina op 6 mei de laatste mogelijkheid voor Clinton om Obama te stoppen. Uiteindelijk won Obama ruim in North Carolina en verloor hij krap genoeg in Indiana om de strategie van Plouffe succesvol te laten zijn. Late overwinningen van een vastbesloten Clinton konden de uitslag niet meer veranderen.

Het zou te ver gaan om deze zes maanden van voorverkiezingen samen te vatten als één grote zegetocht van Obama. Zo eenvoudig ging het niet. Maar de strategie van Plouffe bleek te werken. Veel belangrijker was dat Obama simpelweg de beste campagne runde. Hij heeft geen last gehad van herorganisaties en ontslagen van stafleden, geen financiële crises gekend, zijn plan nooit veranderd en er was geen zichtbare ruzie. Zelfs Obama's campagneslogan 'Change we can believe in' is hetzelfde gebleven.

De campagne van Hillary Clinton was verrassend slecht georgani-

seerd. Vanaf het begin was er heibel tussen haar staf en de mensen die voor Bill hadden gewerkt. Hillary's boodschap was rommelig en veranderde vaak. Ze was lang niet altijd op haar gemak als politica en liet, zeker achteraf gezien, het advies van Bill te zwaar wegen. Drie grote fouten deden haar de das om. Doorslaggevend was dat ze net deed alsof haar kandidatuur vanzelfsprekend was. Kiezers houden daar niet van. Bovendien maakte het de Clinton-campagne arrogant en eigenwijs. Ten tweede miskende ze de roep om verandering. Haar verhaal van ervaring, 'ready from day one', viel weg tegen de wens om de dingen anders te doen. Obama had de boodschap van verandering en hoop geclaimd voordat Hillary dat kon doen. Ten derde deugde haar strategie niet. En toen de strategie niet werkte moest ze op ad-hocbasis verder.

Senator Ted Kennedy, de belangrijkste ouderwetse progressief, vatte het mooi samen toen hij eind januari zijn steun aan Obama gaf. 'Deze verkiezing gaat over de toekomst, niet over het verleden,' zei Kennedy. Naar verluidt had Kennedy zijn buik vol van het narcisme en de egotripperij van de Clintons, ex-president Bill voorop. De steun van de oude Ted Kennedy, gecombineerd met die van Caroline Kennedy, de dochter van JFK, liet zien dat inderdaad een toorts was doorgegeven.

Obama's succes kwam niet uit de lucht vallen. De kandidaat had zich uitgebreid verdiept in de twee campagnes van George W. Bush. Hij wilde een campagne die werd gerund als een business, met de klant als koning. Hij had zelfs een 'customer service center'. En Obama zette de technologie centraal. Internet speelde een doorslaggevende rol, zowel in het creëren van een gemeenschap van gelijkgestemden als in het organiseren van een andere manier van fondsen werven.

Obama verlaagde de drempels. Iedereen kon de Obama-wereld betreden, terwijl Hillary-land een soort buitenland bleef. En veel mensen deden mee. Een hele thuisindustrie bloeide op met Obama-ondersteunend materiaal. Van 'I Love Barack'-verklaringen tot de regelrechte hit 'Yes, We Can', de video van will.i.am, samengesteld door de crème de la crème van de muzikwereld en Hollywood. Het was allemaal gratis publiciteit. Obama haalde niet alleen veel klein geld binnen maar ook veel vrijwilligers. Zijn website was een netwerk op zich.

Obama's ervaring was hier cruciaal. 'Als iemand die community orga-

nizer is geweest,' zei Obama tegen *Time Magazine*, 'was ik ervan overtuigd dat als je mensen uitnodigt om betrokken te raken, als je niet probeert om zeep te verkopen maar in plaats daarvan zegt: "Dit is jullie campagne, jullie eigendom, en je kunt meedoen", dat mensen dan zouden reageren en dat we een nieuwe electorale kaart konden inrichten.' De *chum stores* (winkels met T-shirts, stickers en buttons), de e-mailobsessie en de manier waarop Obama-organisaties haast organisch opdoken in zowat alle congresdistricten zorgden ervoor dat op het moment dat de *field organizers* in de staat arriveerden, ze een lokale machine konden opstarten. 'We moesten bouwen op de *grass roots*, en we hadden dat helder vanaf het allereerste begin,' zegt Plouffe.

Want Obama's kracht was het spiegelbeeld van de Clinton-campagne, in zowat alle opzichten. Hij had een duidelijke boodschap, was goed georganiseerd en wist wat hij wilde. Het duurde weliswaar tot juni voor de zaak beklonken was, maar uiteindelijk werkte de strategie van Plouffe, en vooral natuurlijk wat Obama als kandidaat te bieden had. Er is heel wat afgeschreven over de verdeeldheid bij de Democraten. Dat was overdreven. De botsing tussen Obama en Clinton was er een tussen personen, tussen generaties, tussen stijlen. Obama kon erop rekenen dat het venijn dat in de laatste weken van de campagne te zien was in de loop van de zomer zou verdwijnen. De conventie in Denver zou een beeld laten zien van een eensgezinde partij, allemaal achter de *new kid on the block*, presidentskandidaat Barack Obama.

## 10 Obama en zijn dominee

Als een vliegtuig dat een torenflat binnenvliegt, zo boorde de eerwaarde dominee Jeremiah Wright zich op 17 maart 2008 in het bewustzijn van de wereld. Opeens verscheen overal beeldmateriaal met Wrights preken, werden we om de oren geslagen met zijn ratelende retoriek, zijn voor de meeste mensen vaag dreigende mengeling van zwart nationalisme en agressieve antiblanke agitatie. Eén videosegment sprong eruit. Je zag Wright, uitgedost in Afrikaanse kledij, zijn keurig uitgeschreven preek in de microfoon spugen: 'De regering geeft ze drugs, bouwt steeds grotere gevangenissen, neemt een *three strike*-wet aan en wil dan dat wij zingen: "God Bless America." Nee, nee, nee. *God dámn America*, dat staat in de bijbel voor het doden van onschuldige mensen.'

De beelden dateerden uit 2003. Pas nu had iemand ze ontdekt op een dvd die door Wrights kerk werd verkocht en ze op YouTube gezet. De media konden er niet genoeg van krijgen, de snelheid van hetzelfde internet dat Obama zo had geholpen, zorgde ervoor dat miljoenen mensen Wrights optreden zagen. Het waren oude beelden, in zekere zin was het oud nieuws, maar pas als er beeld is, wordt iets werkelijkheid, wordt het echt. Iedereen kon het zien: de dominee, de mentor van Barack Obama, vervloekte Amerika. Hoe kon de kandidaat zich in die kerk thuis voelen?

Barack Obama kon nauwelijks verrast zijn. Vanaf het allereerste begin wist zijn campagne dat Wright een potentieel probleem was. Niet voor niets hadden ze de dominee aan de kant gezet bij de aftrap van de campagne in Springfield. Daar zou Wright een openingsgebed verzorgen in zijn rol als spirituele inspiratiebron van Obama – trots meldde de kandidaat dat de titel van zijn boek, *The Audacity of Hope*, uit een van Wrights preken kwam. Een bijzonder verstandig persoon in Obama's campagne had de kandidaat er echter van overtuigd dat zijn dominee te controversieel was. Barack Obama moest zichzelf nog introduceren bij het Amerikaanse volk en een optreden samen met Wright zou precies het verkeer-

de verhaal vertellen. Obama's boodschap was immers postraciaal, het verhaal van de moeder uit Kansas en de vader uit Kenia. Daarbij paste geen boze, zwartnationalistische, luidruchtige en vuurspuwende dominee. Obama hakte de knoop snel door: Wright moest genoeg nemen met een stoel aan de zijkant en daar zat hij, zich opvretend in onmachtige woede.

Ruim een jaar later barstte het Wright-probleem in volle omvang los. De beelden choqueerden. Op alle redacties werden stagiaires aan het werk gezet om te kijken of Obama niet ergens in de kerk zat. Een campagne die daar tot dan toe van vrij geweest was, draaide opeens alleen maar om ras. De schreeuwende dominee beantwoordde immers aan alle clichés die je maar kunt bedenken over boze, blanken hatende, opruiende en onzin uitkramende zwarte leiders. Tot dan toe had kandidaat Obama die clichés weten te ontlopen. Nu niet meer.

Wrights woorden waren één probleem; veel erger was dat kiezers die op gevoelsmatige gronden enthousiast waren geworden voor kandidaat Obama zich opeens moesten afvragen: wat weten we eigenlijk van deze man? Deze beelden vertelden hun iets nieuws: Obama's dominee was een radicale gek. Kiezers begonnen te twijfelen aan hun keuze en vooral aan het beoordelingsvermogen van Obama en diens koele, onemotionele, competent ogende intelligentie. Hoe kon zo iemand zo dom zijn?

Het blijft een raadsel waarom de campagne niet eerder had afgerekend met het probleem Wright. Ze wisten sinds Springfield dát er een probleem was. Een beetje eigen onderzoek had de dvd's kunnen doen opduiken. Oprah Winfrey had Obama kunnen waarschuwen. Zij had deze kerk verlaten uit ergernis, omdat Wright zo vaak door het lint ging. Waarom wachten? De vuistregel voor een probleem in een campagne is dat de kandidaat ermee om wil gaan op een moment van eigen keuze, zodat hij de schade kan beperken. Nu overviel het de Obama-campagne tijdens de lange aanloop naar de voorverkiezingen in Pennsylvania. Kiezers die bezig waren een besluit te nemen, kregen ineens informatie die daarbij kon helpen.

Uiteraard zei Obama dat hij de betreffende uitspraken nooit had gehoord. Dat hij ze opruiend en onverstandig vond. Maar dat was natuurlijk niet voldoende. Je kunt niet twintig jaar in de kerk zitten bij dominee Wright zonder ooit een onvertogen woord te horen. Het was duidelijk

dat er meer moest gebeuren om Obama's campagne te redden. Zijn oplossing was karakteristiek: een toespraak. Daarin probeerde hij voorzichtig wat afstand te nemen van Wright, maar ook weer niet al te veel. Dat kón ook niet, want Obama had een lange voorgeschiedenis met de dominee.

Toen Barack Obama in 1983 in Chicago arriveerde, kwam hij er snel achter hoe belangrijk de kerken waren in de zwarte gemeenschap. In het leven van de mensen die Obama probeerde te organiseren, was de kerk een anker. Hij ging op onderzoek uit. Dat was meer dan een ontdekkingsreis in zijn nieuwe stad, het was ook de spirituele zoektocht van een niet in geloof geïnteresseerde twintiger die zich realiseerde dat hij als ongelovige in Amerika een buitenstaander was.

In *The Audacity of Hope* schreef Obama dat hij zich realiseerde 'dat zonder een bepaalde toewijding aan een bepaalde geloofsgemeenschap, ik op een bepaald niveau altijd apart zou blijven staan, vrij op een manier waarop mijn moeder vrij was, maar ook alleen op dezelfde manier waarop zij uiteindelijk alleen was'. Hoewel Obama's gevonden geloof ongetwijfeld diep gevoeld is – hij liep jarenlang rond met een zakbijbel –, past zijn volwassen bekering in de manier waarop Amerikanen hun geloof beleven: als deel van je maatschappelijke ervaring. Je zet jezelf letterlijk en figuurlijk buitenspel als je niet meedoet. Er is geen enkele indicatie dat Obama uit opportunistische overwegingen het geloof omarmde, of dat hij ook maar enige twijfel heeft over die keuze. De gemeenschap van zwarten, van de South Side van Chicago en van de Trinity Church van dominee Wright vielen eenvoudigweg samen: het paste allemaal in de nieuwe Obama-wereld.

Je zou het zo niet zeggen, maar Jeremiah Wright gold als een van de meest progressieve van de Afro-Amerikaanse predikanten – een wereld die sociaal gezien nogal conservatief is. Voor Wright was de lijn tussen preken en politieke verhandelingen een vloeiende. De bijbel, vond hij, is niet vrijblijvend. Wright past in de Amerikaanse traditie waarin woede over het dagelijks racisme in Amerika samensmelt met woede over de Amerikaanse buitenlandse politiek, alles opgedist in bijbelse termen. Wright engageerde de mensen door geloof te koppelen aan het dagelijks leven en de politiek – een werkwijze die 'signifying' werd genoemd.

In Wrights zwarte bevrijdingstheologie wordt de bijbel gelezen als een verhaal van de strijd van zwarte mensen die juist door hun geschiedenis van repressie in staat zijn de bijbel beter te begrijpen dan zij die minder hebben geleden. Sommige blanken horen daarin omgekeerd racisme. Veel zwarten horen bevestiging: ook wij zijn naar Gods evenbeeld geschapen. Wright deinsde er niet voor terug om de zwarte problemen te wijten aan de blanken en daarmee staat hij bepaald niet alleen in de zwarte gemeenschap. Logisch dat Wright geen fan is van George W. Bush – hij omschreef diens kiezers als ‘stupidie’.

Wright keek ook over de grenzen en niet alleen naar Afrika, dat in de jaren tachtig een focus was voor zwarte nationalisten. Hij reisde ook naar Cuba en naar Libië, soms vergezeld van Louis Farrakhan, de altijd al omstreden leider van de Nation of Islam, met wie Wright concurreerde om zwarte jongeren aan te trekken. Trinity is een kerk met 8500 leden, de grootste congregatie van de Church of Christ, een voornamelijk blank kerkgenootschap dat bekendstaat om de onafhankelijkheid van zijn congregaties en zijn openheid voor experimenten met traditionele protestantse theologie.

Obama bezocht verscheidene kerken, maar bij de Trinity Church van dominee Wright trof hij een wereld die hem beviel. En in Jeremiah Wright vond hij iemand die hem begeleidde op zijn eigen spirituele zoektocht. Wright was echt in Afrika geweest, en zette zijn kerkdeuren open voor vrouwelijke leiders en homo's. Hij zong liederen vanaf zijn preekstoel, hield politieke preken. In een goede Amerikaanse traditie was de Trinity Church ook veel meer dan een kerkgebouw. Het was een sociaal centrum, een plek met kinderopvang, drugshulp, sociale advocatuur en avondonderwijs. Onder zwarten in Chicago wordt de Trinity Church beschouwd als een elitekerk, rijk en met bekende leden als rapper Common en Oprah Winfrey, die de kerk zonder ophef verliet.

Qua stijl behoren Wright en Obama tot verschillende werelden. Maar dat moet een deel van de aantrekkingskracht zijn geweest voor de bedachtzame intellectueel, die nieuw was in deze wereld van bijbel en geloof. Obama zag niet veel interessants in de sociaalconservatieve en weinig intellectualistische predikanten elders in de stad. Volgens Obama's biografie werd Wright een klankbord en een mentor voor Obama in diens

onderzoekingsstocht naar de rol van het christelijke geloof in de zwarte gemeenschap. Wright maakte van Obama een overtuigd christen. Zelf zegt Obama dat het altruïsme en de onzelfzuchtigheid van het geloof hem aantrokken. 'Als iemand die werkte met kerken en met predikanten realiseerde ik me, denk ik, dat veel van de impulsen die ik met me meedroeg en die me voortdruwen dezelfde impulsen waren die zich via de kerk uitdrukten.'

Het was geen toeval dat Obama aan Harvard toespraken begon te geven in een klassieke zwarte oratorische stijl – hij luisterde thuis naar bandjes met Wrights preken. Wright is zonder twijfel een belangrijke persoon geweest in Obama's leven. Wright zegende zijn huwelijk in, doopte zijn twee dochters en wijdde zijn huis in, en Obama heeft vaak gesproken op bijeenkomsten in de kerk. Allemaal dingen die een kerklid vanzelfsprekend doet. De laatste jaren gingen de Obama's ook wel eens naar andere kerken, maar ongetwijfeld appelleerde de Afrocentrische focus van Trinity aan Obama – uiteindelijk had hij van alle gelovigen in die kerk als enige écht Afrikaanse wortels.

Al in april 2007 verscheen een artikel in *The New York Times* getiteld 'Een kandidaat, zijn predikant en de zoektocht naar geloof'. Daarin werd geschreven over Wrights 'stellingen van breed blank racisme en zijn verzengende kritiek op de Amerikaanse regering' en hoe die in Springfield hadden geleid tot het afzeggen van die inzegening. Obama zei in dat artikel dat hij enkel had geprobeerd de dominee te beschermen tegen alle aandacht. Hij zei dat hij respect had voor het werk van Wright voor de armen en diens strijd tegen onrecht. 'We zijn het niet overal over eens,' zei Obama. 'Ik heb nooit een allesomvattend gesprek met hem gehad over alle aspecten van de politiek.' De krant stelde vast dat het moeilijk zou zijn voor Obama om afstand te nemen van Wright.

Terugkijkend op de artikelen die in de aanloop naar het verkiezingsjaar werden geschreven, is de grootste verrassing eigenlijk dat het zo lang duurde voordat het Wright-probleem opdook. Als iemand die dvd's van Wright eerder had opgeduikeld, had het twee kanten op kunnen gaan. Stel dat ze in augustus 2007 waren opgedoken, dan had Obama een vroeg probleem gehad. Het is niet zeker of hij dat had kunnen wegwerken. Aan de andere kant zou het ook kunnen dat Obama toen nog zo



weinig prominent was dat de beelden helemaal geen impact hadden gehad. Misschien hebben Obama's adviseurs het probleem juist heel bewust zo ver mogelijk naar voren geschoven. Zo konden ze Obama neerzetten en vanuit die positie met het probleem omgaan. Uiteindelijk had Obama in het voorjaar van 2007 nog geen nationale toespraak over ras kunnen houden.

In het *New York Times*-artikel wordt ook melding gemaakt van Wrights preek na 9/11. Volgens het artikel beweerde Wright de zondag na de aanvallen dat ze het gevolg waren van het gewelddadige Amerikaanse buitenlandse beleid. In een preek in 2005 leek hij de Arabieren die de aanval uitvoerden te vereenzelvigen met zwarten: de aanvallen waren volgens Wright een bewijs dat 'mensen van kleur niet waren weggevaagd door de opkomst van de Great White West'. Je hoeft geen conservatieve scherpslijper te zijn om hierin een anti-Amerikaanse ondertoon te bespeuren. Volgens Obama wilde Wright vooral provoceren. Tot zijn geluk was Obama in elk geval die dag aantoonbaar niet aanwezig. Dik een jaar voordat hij publiekelijk afstand moest nemen van Wright stelde Obama dat Wright 'een kind van de jaren zestig' was, zich vaak uitdrukking in de taal die de zwarte onderdrukte gemeenschap gebruikte. 'Hij analyseert gebeurtenissen in de context van ras,' zei Obama. 'Ik neig ernaar ze te bekijken vanuit de context van sociale rechtvaardigheid en ongelijkheid.'

Wright wist zelf dat hij een probleem was voor Obama. 'Als Barack door de voorverkiezingen heen komt,' zei Wright schouderophalend, 'dan is het mogelijk dat hij publiekelijk afstand van mij moet nemen. Ik heb dat persoonlijk tegen Barack gezegd en hij zei: ja, dat zou best kunnen gebeuren.' De grootmoedigheid en ruimdenkendheid die uit dat commentaar spreken, kon Wright niet opbrengen toen het erop aankwam.

De dvd's kwamen op een ongelegen moment: precies in een lange periode van wachten op de volgende voorverkiezing, in Pennsylvania. Het momentum was aan het verschuiven en Obama moest iets doen. Dat was het opstapje naar de toespraak over ras in Philadelphia. Het thema, 'Naar een meer perfecte unie', paste natuurlijk bij uitstek bij de stad waar de Onafhankelijkheidsverklaring én de Grondwet waren geschreven. Veel belangrijker en significanter was dat Obama niet simpelweg dominee

Wright overboord kieperde, zoals hij gemakkelijk had kunnen doen, maar de gelegenheid gebruikte om een veel persoonlijkere en tegelijk bredere richting in te slaan.

In zijn toespraak probeerde hij de geschiedenis van racisme in Amerika, van de tegenstellingen tussen blank en zwart, in perspectief te plaatsen. Daarin paste zowel dominee Wright met zijn oprijende antiblanke praat als zijn grootmoeder met haar ingebakken vooroordelen tegenover zwarten. Hij paste de opmerkingen van Wright in de context van het rasprobleem in Amerika en legde daarmee een deel van dat probleem en van Wrights praat bij dezelfde blanke kiezers neer die hij wilde overhalen. Obama zei te begrijpen waar Wright vandaan kwam en evengoed de reactie van blanken op zijn retoriek te snappen. Een gewaagde strategie die hij dankzij zijn retorische gaven succesvol uitvoerde.

Obama's adviseur David Axelrod suggereerde dat de speech al een tijdje in Obama's hoofd zat, maar dat hij wachtte op een goede gelegenheid. Het stelde hem in staat, zei Axelrod, om het verhaal over ras te controleren door het zijn verhaal te maken, het verhaal van de moeder uit Kansas en de vader uit Kenia. De toespraak was inderdaad magistraal en werd direct herkend als historisch.

Natuurlijk loste hij het Wright-probleem niet op. Met zijn toespraak leek Obama een definitieve breuk met Wright afgewend te hebben en toch de schade te beperken. Maar dominee Wright was narcistisch en egocentrisch genoeg om zich beledigd te voelen. Eind april liet hij zich in een persconferentie in de National Press Club verleiden tot een verdediging van de Nation of Islam en zijn antisemitische leider Louis Farrakhan. Ook claimde hij nog maar eens dat de Amerikaanse regering aids naar de zwarte gemeenschap had gebracht – een vast onderdeel van een door sommige zwarten gekoesterd samenzweringsverhaal waarin ook crack en misdaad door de Amerikaanse regering zijn veroorzaakt. Wright leek vooral kwaad dat de politieke opportuniteit Obama gedwongen had afstand van hem te nemen. Hij zei dat hij Obama wel begreep, omdat je dat als politicus nou eenmaal moest doen, en suggereerde dat Obama dat als mens allemaal niet meende.

Zo dwong hij Obama om de breuk definitief te maken en Wright te laten vallen als een verdeeldheid zaaïende schreeuwlelijk. Dit keer reageerde Obama snel en zonder terughoudendheid. Hij brak definitief met de

man van wie hij een paar weken eerder had gezegd dat hij van hem nooit afstand zou kunnen nemen. In Amerikaanse termen, hij 'gooide Wright onder de bus' en reed, in dezelfde beeldspraak, voor de duidelijkheid nog een paar keer op en neer. Toen een andere predikant een paar weken later in de Trinity Church een anti-Hillary-toespraak hield, zegden de Obama's hun lidmaatschap op.

Het is goed mogelijk dat Wright Obama door zijn tweede optreden een geweldige dienst heeft bewezen, al zal de dominee dat zelf niet zo voelen. Na het opduiken van de dvd's deed Obama immers wat hij altijd doet: beide kanten bekijken, begrip uitspreken en geen van beide verwerpen maar proberen op een hoger niveau te komen. Op conceptueel niveau slaagde hij daarin op een briljante manier, met de inmiddels historische toespraak. Maar hij nam de politieke risico's niet weg. Jeremiah Wright bleef boven de campagne hangen. Hij kon zo weer opduiken, op een ongelukkig moment.

Na de persconferentie kon Obama de man dumpen zonder over te komen als een verrader of een opportunist. Omdat de breuk definitief was én geforceerd door de dominee zelf, kwam Obama eigenlijk met de schrik vrij. Hij heeft de zwarte gemeenschap niet voor het hoofd gestoten door een van hen te laten vallen, hij heeft blanken niet verontrust door achter de razende dominee te blijven staan. Hij heeft geprobeerd de brug te slaan, maar toen een van de pijlers onbetrouwbaar bleek, gaf Obama de poging op.

De Republikeinen genoten. Ze zouden de beelden van Wright zeker gebruiken in de campagne na de conventies, ook al moest hun eigen kandidaat rond deze tijd twee prominente predikanten laten vallen wegens antisemitisme en antikatholieke retoriek. Maar hieraan stoort de gemiddelde Amerikaan zich waarschijnlijk nauwelijks, laat staan dat hij de kandidaat ermee vereenzelvigd. Jeremiah Wright stond echter voor meer dan een doordraaiende dominee, hij vertegenwoordigde de onaantrekkelijke zwarte, de kwade, beschuldigende zwarte. De zwarte die Barack Obama juist buiten zijn campagne wilde houden.

## 11 Obama en internet

De campagne van 2004 mag een ramp geweest zijn voor de Democraten en voor John Kerry, voor Barack Obama was hij een razend succes. Niet alleen zette hij zichzelf op het landelijke toneel met zijn flonkerende toespraak, hij leerde wat wel en wat niet werkt in een campagne. Een van de belangrijkste lessen voor organizer Obama was het succes van kandidaat Howard Dean in het gebruik van internet. Dean kwam er in de voorverkiezingen niet ver mee, maar zijn methode van campagne voeren was revolutionair en gaf een kijkje in hoe campagnes in de toekomst georganiseerd zouden worden.

Niemand pikte dat sneller en beter op dan Obama. Een van de lessen van de Dean-campagne was dat onlinegemeenschappen mensen konden motiveren om veel tijd en geld in campagnevoeren te investeren. Obama leerde van Deans problemen. Zo blijkt dat een campagne die netactivisten zomaar in persoon van de ene naar de andere plek brengt, niet per definitie resultaten oplevert. Als buurtwerker wist Obama dat persoonlijk contact en vertrouwen uiteindelijk de doorslag geven. Het moest kleiner en lokaler, maar wel met hulp van internet. De slimme en doorwrochte organisatie van Obama in Iowa was een van de redenen, misschien wel dé reden, voor zijn succes daar.

Na zijn nipte nederlaag in New Hampshire introduceerde Obama het 'Yes, we can'-thema. De zanger will.i.am van The Black Eyed Peas maakte er met een grote cast van Hollywood-prominenten en andere zangers een video van, waarbij 'Yes, we can' op muziek gezet werd. Het filmpje werd op YouTube gezet en was tot juni 2008 ruim 18 miljoen keer afgespeeld. Meer amateuristisch maar ook vaak bekeken waren de hele en halve liefdesverklaringen voor Obama. Posters met het thema 'Vooruitgang' en 'Hoop', gemaakt door de straattekenaar Shepard Fairey, doken overal op en werden later in de Obama-campagne geïncorporeerd.

De Obama-campagne had tot juni 2008 ongeveer 1100 filmpjes op zijn YouTube-kanaal gezet en streefde ernaar dat met twee à drie per dag aan te vullen. Meer dan 50 miljoen mensen hadden ze bekeken, terwijl de video's van John McCain slechts 4 miljoen kijkers trokken. Obama's campagne zag drie doelen in internet: hulp bij het organiseren van supporters, geld binnenhalen en 'het vertellen van het campagneverhaal'. Op alle drie de terreinen toonde Obama zich de beste kandidaat.

Obama nam een relatief open houding in. Mensen konden hun eigen sites opzetten met ondersteuning van Obama. Die bleken hun eigen dynamiek te genereren. Clinton en Edwards waren veel langzamer in het oppikken van deze trend. Zij beantwoordden alleen de vriendelijkste vragen op fora en niet de 'user's favorite' zoals Obama deed. Edwards moest ingehuurde bloggers ontslaan toen die te kritisch werden naar de zin van de campagne. Vergeleken bij Obama was het allemaal uiterst amateuristisch.

Je mag zeggen dat internet zijn huidige politieke rol kreeg toen in september 2006 een video op YouTube verscheen waarin de Republikeinse senator van Virginia een man van Indiase afkomst 'macaca' noemde, een nogal obscuur scheldwoord. Senator Allen verloor de verkiezingen. In de huidige campagne waren er iedere week wel 'gotcha'-momenten, van het hinnikend lachen van Hillary tot het neuriën van *bomb, bomb, bomb Iran* op de melodie van 'Barbara Ann' door John McCain. Ook de video met Hillary Clinton die het volkslied orenschurend vals zingt, was een hit.

Hoe luchtiger de video, zo blijkt, hoe meer verspreiding hij vindt. De onafhankelijk gemaakte 'Obama girl'-video heeft meer hits gehaald dan alles wat de kandidaten zelf geproduceerd hebben. Hetzelfde geldt voor de 'Yes, we can'-film.

De snelheid en de anonimiteit van internet dragen ook een prijskaartje. Zo rolden maandenlang de geruchten over internet. Obama zou moslim zijn, hij had als tweede voornaam Mohammed en niet Hussein, zijn vrouw Michelle zou bij een toespraak 'whiteys' gezegd hebben en hij had de eed voor de senaat afgelegd op een koran. In juni 2008 moest Obama zijn toevlucht nemen tot een site die geruchten ontzenuwde – of dat helpt, valt zeer te bezien.

Een van de grootste successen van de Obama-campagne was de vaardigheid om miljoenen dollars binnen te halen aan campagnefondsen. En

ook het verhaal van Obama's geldmachine is een verhaal van het succesvolle gebruik van internet. Een deelverhaal daarvan is hoe Obama doorbrak bij de entrepreneurs en risico-investeerders in Silicon Valley. Vanaf het begin maakte de Obama-campagne zich zorgen over het financiële voordeel dat de Clintons leken te hebben. Toch werd het geld dat Obama in het eerste kwartaal van 2007 inzamelde zijn succesverhaal. Door meer binnen te halen dan Clinton kreeg hij niet alleen bewegingsruimte maar, veel belangrijker, won zijn campagne ook aan geloofwaardigheid.

Hoe deed hij het? Hij bouwde een geldmachine die nooit eerder in de nationale politiek is gezien. Zijn fondsenwerving trok kleine én grote donateurs aan, fondsenwerfers en fondsengevers, activisten en nieuwkomers, en verbond iedereen in een Obama-netwerk. Het mooie van het systeem was dat de kandidaat er zelf nooit op uit hoefde. Terwijl John McCain en Hillary Clinton steeds aanwezig moesten zijn bij dure dinertjes voor welgestelde Amerikanen, haalde Obama via internet de cheques binnen met bedragen van honderd à tweehonderd dollar.

Wie inplugde op het hele Obama-programma werd deel van een Obama-wereld. Een reporter van *The Atlantic* liet zich helemaal onderdompelen. 'Ik koos ervoor de hele technische rimram te accepteren,' schreef Joshua Green. 'Binnen de kortste keren had ik Obama-rings op mijn telefoon, nieuwe netwerken met onlinevrienden, tekstberichten met updates van de campagne en regelmatige e-mails van de manager ervan. Allemaal gaven ze me duidelijke hints om geld te geven, tijd als vrijwilliger te besteden, nieuwe vrienden mee te brengen en in het algemeen om mijn leven te herordenen op manieren die hip leken en leuk, en zonder uitzondering gericht op meerdere glorie van Barack Obama.'

Hoe kwam Obama aan dat model? De regels voor campagnefinanciën waren het begin. Volgens die regels mag iedere burger maximaal 2300 dollar per kandidaat aan de voorverkiezing bijdragen. Sinds die wijziging van de campagnewetten is de nadruk komen te liggen op relatief kleine giften – ook voor Barbra Streisand of David Geffen is dit het maximum. Democraten waren nooit zo goed in het aanboren van kleine schenkers, terwijl evangelische christenen gewend waren te reageren op de bedelbrieven van hun predikanten. Wat je nu nodig had waren 'bundlers', mensen die anderen konden overhalen geld te geven. De Bush-campagne bedacht in 2000 en 2004 namen als pioniers, 'rangers' en 'super rangers'

voor deze vrijwilligers. Als beloning mochten sommigen van hen ambassadeur worden in onbelangrijke landen, zoals Nederland, Zwitserland of bij het Vaticaan.

Obama investeerde in de hightech-gemeenschap in Silicon Valley, de regio ten zuiden van San Francisco waar alle grote technologische bedrijven zitten. Terwijl de Clintons goed waren in hun contacten in Zuid-Californië, in Hollywood met name, waren ze in Silicon Valley niet te bekennen. De hightech-mensen werden enthousiast over Obama als persoon en hij speelde daarop in door hun toe te zeggen dat hij als president een *chief technology officer* zal aanstellen voor de hele federale overheid en dat hij de transparantie zal vergroten door zowat alle data online te zetten. Zo is Obama van plan om wetgeving vijf dagen op het net te zetten voordat die wordt voorgesteld, zodat burgers hun commentaar kunnen geven. Misschien een onwerkbaar plan, maar de ideeënwereld van Barack Obama haalde de technische mensen over.

De focus van de campagne is [my.barackobama.com](http://my.barackobama.com), een openingsite die optimaal gebruikmaakt van de nieuwste technologie. Obama's website kan gezien worden als een uitbreiding van de sociale netwerken die zo'n hit zijn de afgelopen jaren: MyFriends, LinkedIn, Facebook en MyYahoo. Het idee is dat mensen meer zullen doen met hun groep vrienden en bekenden dan met anderen en hen ook meer zullen vertrouwen dan bijvoorbeeld een expert die of een dagblad dat ze niet kennen. Volgens Obama's staf was het de kandidaat zelf die de kracht ervan onderkende.

De Obama-campagne geeft geïnteresseerden in feite onbeperkte mogelijkheden om te participeren in de campagne. Je kunt je registreren om te stemmen of je eigen groep beginnen, met een e-maillijst voor je vrienden. Je kunt een Obama-news widget downloaden of een eindeloze loop van Obama's biografie, met foto's. Je kunt een *make calls*-knop maken, een lijst telefoonnummers ontvangen en het goede nieuws verspreiden onder vrienden en bekenden. Je krijgt updates via sms, en als je wilt 'Yes, we can!' als beltoon.

De killer in [my.barackobama.com](http://my.barackobama.com) is de set met fondsenwervingsmateriaal. Natuurlijk is er een knop om zelf geld te geven, maar je kunt ook kiezen voor een soort abonnementsstelsel en iedere maand een beetje geven. Je kunt je eigen pagina opzetten, je doelstellingen publiceren, je vrienden enthousiast maken om meer te geven en je eigen fond-

senwervingsthermometer opzetten. De gedachte is mensen de middelen te geven om een zelfwerkzame machine op gang te brengen.

Het sociale-netwerkmodel geeft Obama iets wat eerdere doorbraak-kandidaten niet hadden: een middel om de opwinding die ze genereren te vertalen in geld. Gary Hart, Paul Tsongas en Bill Bradley liepen al aan tegen de beperkingen van de ouderwetse campagnes – een systeem waarin de Clintons overigens uitzonderlijk goed waren. Tot begin 2007 werd algemeen gedacht dat de geldmachine van de Clintons onverslaanbaar zou zijn. Natuurlijk, ze hadden in 2004 gezien dat Howard Dean via internet 27 miljoen dollar bijeen sprokkelde. Toen waren we daarvan onder de indruk. Obama zat aan het begin van de zomer van 2008 al ruim over de 250 miljoen dollar.

Het is ook meer dan geld alleen. Het netwerk heeft Obama ook 750.000 actieve vrijwilligers opgeleverd, 8000 groepen met gelijkgestemde mensen en 30.000 happenings. Maar het belangrijkste is het gigantische aantal mensen dat iets heeft bijgedragen aan de campagne, vooral de kleine donateurs. In februari 2008 meldde Obama dat 94 procent van de donaties ging om bedragen van minder dan 200 dollar, terwijl dat getal voor Clinton 26 procent was en voor McCain 13 procent. Obama claimde in maart 1.276.000 donateurs – de andere campagnes waren opgehouden met het geven van die cijfers. Internet speelt een prominente rol in de campagne van 2008. Misschien wel de hoofdrol.



## 12 Michelle Obama

Volgens het tijdschrift *Vanity Fair* is Michelle Obama een van de best geklede vrouwen ter wereld. Bovendien is ze is zelfverzekerd, langer dan Barack en razend intelligent, met een opleiding aan Princeton en Harvard Law School. Ze spreekt goed, is recht voor z'n raap, en niet te beroerd om haar echtgenoot een treetje omlaag te halen als het hem naar het hoofd stijgt. Zelfs Barack lacht dat Michelle harder, slimmer en 'een beetje gemener' is dan hij.

Je zou zeggen: *who cares?* Maar vrouwen van kandidaten zijn deel van de campagne. En Michelle Obama heeft daar nooit bezwaar tegen gehad. Ze stond in Californië op een podium met Caroline Kennedy, Maria Shriver (de vrouw van gouverneur Arnold Schwarzenegger) en Stevie Wonder. Ze zat met Barack bij Oprah. Ze is de stabiele kracht achter de kandidaat, biedt de thuisbasis aan een man die lang zocht naar stabiliteit. Op het podium geven ze elkaar graag een *fist bump*. In het voorjaar van 2008 maakte Michelle Obama maar één fout. In een opgewonden bui riep ze in de microfoon dat ze 'voor het eerst in haar leven trots was' op Amerika. Ze bedoelde het goed, maar het klonk natuurlijk afschuwelijk en de patriottische afrekenbrigades van de Republikeinen raken er niet over uitgepraat.

Aan het begin van de zomer van 2008 hadden de Republikeinen Michelle Obama ontdekt als een indirecte manier om Barack aan te vallen. Het geruchten- en beledigingencircuit op internet draaide op volle toeren. Er werd volop gesuggereerd dat haar afstudeerscriptie omstreden zou zijn zonder dat iemand weet wat daarin staat. Ze werd Obama's 'Babymama' genoemd, *slang* voor een ongetrouwde moeder. Het is niet precies duidelijk wat daarvan de bedoeling was, behalve via een achterdeur ras binnenbrengen, maar het was voldoende voor de conservatieve media om er veel aandacht aan te besteden.

Michelle Obama groeide op in Chicago, als enige dochter van een hecht middenklassegezin. Ze presteerde goed op school en kwam, me-

de dankzij de basketbalcarrière van haar broer, terecht op Princeton, een topuniversiteit in New Jersey. In Princeton kwam Michelle Obama, toen nog Michelle Robinson, in een andere wereld terecht. Openlijk racisme was er niet, maar dat wil niet zeggen dat het zich niet voordeed in allerlei minder zichtbare vormen.

Door het systeem van positieve discriminatie – waar ze geen gebruik van maakte – werd ze op Princeton bekeken als de *token black woman*. Michelle Obama liep tegen een klassiek probleem aan: mensen denken dat je ergens bent gekomen dankzij extra hulp. Ze schreef er een sociologiepaper over: ‘Princeton-educated blacks and the black community’. De paper is uit de bibliotheek verwijderd, maar zoals viel te verwachten staan de conclusies ervan – al of niet correct – uitgebreid op internet.

Na *college* ging Michelle naar de Harvard Law School, net als Barack een paar jaar later zou doen. Ze stal er niet zo de show als hij deed, maar studeerde keurig af en kreeg een baan bij een advocatenkantoor in Chicago. Daar kwam in 1989 Barack Obama langs, intelligent, wat *cocky* en nog aantrekkelijk ook. Hij werd op precies zo’n discriminatoire manier bij Michelle ondergebracht als zomerstagiair: ze waren de enige twee zwarten in het kantoor. Michelle was sceptisch over die *smooth talker* die haar kantoor binnen wandelde, dat soort kende ze wel. Maar ze liet zich later overtuigen door Barack. De twee begonnen een relatie, op afstand zo lang Barack nog aan Harvard bezig was.

Het overlijden in 1991 van haar vader en, kort daarna, van een goede vriendin gaf Michelle Obama aanleiding om haar leven op een ander spoor te zetten. Ze heroverwoog het ‘automatische pad’ waarop ze zich bevond. Ze wilde ook iets in de buurt doen waar ze opgroeide, maar ontdekte dat het zonder hoog advocateninkomen lastig was om je studieleningen af te betalen. Barack haalde haar over om te trouwen en hun inkomens bij elkaar te gooien. Dat deden ze in oktober 1992.

Ze liet haar baan als advocaat vallen, misschien omdat de kans om partner te worden te klein was, omdat de werkdruk te hoog was, of omdat ze het bestaan van de veertien uur per dag werkende jurist niet zag zitten. We weten het niet. Ze ging werken voor de *deputy chief of staff* van burgemeester Richard Daley, Valerie Jarrett. Daarmee kwamen de Obama’s via Michelle in een breed politiek netwerk terecht dat hun altijd van pas is gekomen. Jarrett werkt nu in de campagne van Obama.

Binnen een paar weken kreeg Jarrett een promotie tot hoofd van het Department of Planning and Development. Michelle Obama ging mee. Na anderhalf jaar in dienst van de stad werd haar gevraagd om de Chicago-afdeling van Public Allies op te richten, een groep die probeerde toekomstige gemeenschapsleiders op te bouwen door stages voor jonge volwassenen te organiseren bij non-profitorganisaties. Barack Obama, in het bestuur van Public Allies, gaf een aanbeveling voor zijn vrouw. Voor Michelle was het een baan die haar in een heel nieuwe omgeving bracht van ras en klassenbewustzijn.

Na drie jaar werd Michelle Obama gevraagd om een gelijksoortig vrijwilligersprogramma op te zetten op de Hyde Park School van de University of Chicago. In tandem met de carrière van Barack kreeg ze commissariaten bij Treehouse Foods, een producent van specialiteiten, die als grootste klant Wal-Mart heeft (door Democraten bekritiseerd wegens antivakbondsbeleid).

In maart 2005, twee maanden nadat Obama senator was geworden, kreeg Michelle Obama een promotie tot vicepresident voor gemeenschapszaken en externe zaken bij het ziekenhuis. Het verdubbelde haar salaris. Bij het University of Chicago Medical Center was het haar opdracht om een eerstelijnszorg op te zetten die moest voorkomen dat mensen zonder verzekering in de eerstehulpcentra terechtkwamen – als ze eerder preventieve zorg hadden gekregen, was de dure behandeling daar niet nodig. De manier waarop Michelle het probleem oploste, heeft veel lof gekregen.

Voor zover er spanningen zijn in het huwelijk lijken die te zijn veroorzaakt door Baracks ambitie. Als man in de huishouding voldoet hij met gemak aan het gemiddelde beeld van de Amerikaanse man: hij voert verdraaid weinig uit. Waar Barack de dromer is, de visionair, de inspiratie gevende leider, daar is Michelle het werkpaard, de huishoudmanager, de goed georganiseerde multitasker.

Michelle was niet bepaald geïnteresseerd in Baracks politieke ambities. Hij moest haar steeds overhalen. In die constellatie was het haar lot om vooral partner te zijn en zijn keuzes te accepteren. Niet zonder woede, zoals Barack schrijft in *The Audacity of Hope*. Na de geboorte van hun tweede dochter, Sasha, 'leek de woede van mijn vrouw jegens mij nauwe-

lijks in te perken. “Jij denkt alleen aan jezelf,” zei ze tegen me. “Ik had nooit gedacht dat ik een gezin alleen zou moeten opvoeden.”

Tegelijk stelde ze vast dat Obama nou eenmaal zo in elkaar zit, die drang voelt, zelfs die opdracht, en dat zij daarin mee wilde gaan. Op een dag besloot ze niet meer kwaad te zijn en ze regelde haar baan, de kinderopvang en andere zaken op zo'n manier dat Obama's afwezigheid in elk geval geen probleem was. Obama liet het gebeuren. De enige opoffering die hij zich getroostte was dat hij zijn gezin achterliet in Chicago toen hij senator werd. Volgens Obama's biograaf gebeurde dat nadat Axelrod en anderen uit zijn omgeving hadden gewaarschuwd dat het sowieso een probleem werd om zowel je gezin te bedienen als de achterban in een staat op twee uur vliegen. Deze oplossing was beter, omdat Barack zo van dinsdag tot donderdag in Washington kon zijn en de rest van de tijd in Illinois. De kinderen noch Michelle hoefden uit hun natuurlijke omgeving gehaald te worden.

Het zou goed kunnen dat de haast van Barack te maken heeft met de tijd die hij van zijn vrouw mag besteden aan het opbouwen van die politieke carrière. Misschien heeft Michelle Obama gezegd: ‘Oké, doe het als je het niet laten kunt, maar dit is wel de laatste keer. Als het nu niet lukt, gaan we een wat normaler leven leiden.’

Voor kiezers lijkt Michelle te spreken vanuit een echte, realistische wereld van een zwarte vrouw met kinderen die niet de optie heeft om ‘koekjes te gaan bakken’, zoals Hillary Clinton het zei in 1992. Ze heeft het zonder dralen over huiselijke irritaties als Barack zijn sokken niet opbergt of de boter laat staan. In een interview met het tijdschrift *Glamour* zei ze: ‘Mensen begrepen dat dit de manier is waarop we allemaal leven in onze huwelijken. En Barack is maar al te menselijk. Laten we hem niet vergoddelijken, want wat we vaak doen is omhoogsteken en dan neerhalen. Mensen hebben vaste ideeën over wat de rol van een echtgenote moet zijn in dit proces en het was er traditioneel een van blinde bewondering. Mijn model is anders – ik denk dat de meeste echte huwelijken anders zijn.’

Michelle was degene die zich bij Obama's plan om kandidaat te zijn voor de landelijke senaat afvroeg of ze zich dat wel konden veroorloven. Twee kinderen, een hypotheek en flink wat andere schulden. Moest dat nou zo nodig, met net het debacle van de congrescampagne van 2000

achter de kiezen? 'Mijn vraag was,' zei Michelle, 'is dit enkel een nieuwe gok? Zelfs als je wint, hoe kun je je dan deze prachtige nieuwe stap in je leven veroorloven?' Obama zei dat hij wel een nieuw boek zou schrijven. Michelle had er weinig vertrouwen in. Volgens David Mendell, Obama's biograaf, zei ze: 'Slangenogen daar, joh. Gewoon even een boek schrijven, yeah, dat is het. Yep, yep, yep. En dan klim je in de bonenstaak en kom je terug met een gouden ei, Jack.' Maar Obama stelde niet teleur: het boekcontract in 2005 maakte een einde aan hun financiële zorgen.

Met het geld van *The Audacity of Hope* konden de Obama's een flink huis kopen in Hyde Park – kosten: meer dan 1,6 miljoen dollar. Michelle stond erop om de ruimte te hebben, een toevluchtsoord in een steeds publieker leven. De aankoop leverde het enige ethische probleem op waar Barack Obama nu nog last van heeft. Dezelfde dag dat hij het huis kocht, kocht de vrouw van een van zijn fondsenwervers, onroerendgoedondernemer Tony Rezko, het ernaast liggende stuk grond. Obama wilde er niet de vraagprijs voor geven die de eigenaar wilde. Rezko's vrouw deed dat wel. Niet veel later kocht Obama het van haar voor een aanzienlijk lager bedrag. Het was een onbegrijpelijke fout in zijn beoordelingsvermogen. Toen Rezko in 2007 werd aangeklaagd wegens fraude, kwam de zaak aan het licht. Hillary Clinton sloeg hem er in een van de debatten mee om de oren, zij het op zo'n offensieve manier dat ze haar doel voorbijschoot.

In de campagne is Michelle nadrukkelijk aanwezig, als extra kracht om stemmen te werven, maar ook als stille kracht achter een soms overmoeide kandidaat. De vrouwen in de campagne zijn onder de indruk van Michelle. Ze mag zwart zijn. Ze mag een hoogopgeleide jurist zijn. Ze mag 1 meter 80 zijn. Ze mag imponeren. Maar als ze klaagt over Obama's falen en feilen, inclusief zijn snurken en vuile sokken, klinkt ze als iedere andere vrouw met een gezin, klagend over wat een hopeloze rotzooi haar man achterlaat. Over het geheel genomen is het een slimme benadering, waarbij ze zowel uitgesproken kan zijn als haar focus op het gezin kan behouden.

Michelle Obama heeft een reputatie dat ze recht voor z'n raap is. Obama is vaak de ontvanger van haar scherpe commentaren en cynische grapjes. 'Hij is een man met gaven,' zegt ze tegen volle zalen, 'maar uiteindelijk is hij gewoon maar een man.' Het is het soort commentaar dat

bedoeld is om te voorkomen dat de kandidaat zijn contact met de aarde verliest. Aan het begin van de zomer probeerde de campagne haar rol opnieuw in te vullen, na heftige aanvallen op haar patriottisme. Want dat is het lot van een vrouw-van, ook als ze er zelf zijn mag.

## 13 Obama en binnenlands beleid

‘All hat and no cattle’ – een grote cowboyhoed maar geen koeien. Zo omschreef Hillary Clinton haar tegenstander tijdens de voorverkiezingen in Texas. ‘Oblablah,’ zeiden Hillary-aanhangers die boos waren. Vrij vertaald: die Obama babbelt een aardig eind, maar wat koop je ervoor? Het probleem van een thematisch redenaar is dat hij kwetsbaar is voor het verwijt dat het programma ontbreekt. In elk geval probeerde de Clinton-campagne deze aanvalsstrategie. Met enig succes, want de media namen hem over, waarna kiezers – geholpen door Clinton – de vraag stelden die Walter Mondale in 1984 aan Gary Hart voorlegde: ‘Where’s the beef?’ Oftewel: wat betekent het allemaal in de praktijk?

Die indruk van een gebrek aan beleidsvoorstellen bij Obama is onterecht. Zijn website bevat meer concrete voorstellen met achterliggende ‘position papers’ dan de meeste mensen ooit tot zich zouden willen nemen. Het is een mengeling van stoutmoedige en voorspelbare plannen, van voorstellen die tegen de gevestigde belangen ingaan tot plannen die lippendienst bewijzen aan Democratische heilige koeien. Als er één beeld oprijst, is het dat Obama een vrijdenkende, creatieve en verrassende president zal zijn.

Grof gezegd is Obama een ‘liberal’, een Amerikaanse progressief. Maar hij heeft geen ideologische veren af te schudden, hij is zijn eigen standaard. In een aantal opzichten is Obama *liberal* in de klassieke Europese zin: liberaal tegen het libertijnse aan (in Amerika ‘libertarians’). Hij zoekt zijn oplossingen niet vanzelfsprekend bij de overheid. In een aantal opzichten is Obama conservatief, in de beste betekenis van dat woord. Hij wil niet zomaar opgebouwde patronen en beleid overboord kieperen. Daarnaast sluit Obama aan bij wat *communitarians* de afgelopen jaren hebben bepleit: meer nadruk op de samenleving, op de *civic society*.

Obama heeft een verandering beloofd in toon en stijl van leiderschap. Hij heeft niet gebroken met het Democratische erfgoed, maar aangezien

dat tegenwoordig niet erg goed gedefinieerd is, zegt dat niet zo heel veel. Zijn adviseurs op veel beleidsterreinen komen uit de traditionele Democratische Partij. De meesten waren eerder actief in de regering-Clinton of zijn opgeleid door voormalige Clinton-mensen. Daar zitten de grote verrassingen niet.

Wel probeert Obama een aantal Democratische dogma's te doorbreken. Zo wil hij dat leraren en onderwijzers worden afgerekend op basis van testen en betaald naar prestatie – twee taboes voor de vakbonden. In de voorverkiezingen heeft Obama er niet over gesproken, toen diende dat geen enkel doel. Nu zal hij het wél gebruiken, omdat hij erin gelooft én omdat het duidelijk maakt dat de vakbonden de Democratische Partij niet in de houdgreep hebben. Tegelijkertijd wil hij ook de ouders meer verantwoordelijk maken.

Als conservatieven iets zien in Obama, is het niet vanwege zijn oplossingen maar vanwege zijn onorthodoxe manier om problemen te benaderen. Zelfs de hete hangijzers van christelijk rechts, abortus en het traditionele huwelijk, zijn bij hem geen splijtzwammen of *widjet issues*, zoals de Republikeinen ze graag gebruikten om verdeeldheid te zaaien. Ze kunnen het met Obama oneens zijn zonder het gevoel te krijgen dat er niet naar hen wordt geluisterd. Ze kunnen er wellicht op vertrouwen dat hij rechters in het Supreme Court zal benoemen die rekening houden met alle facetten van de samenleving. Voor Obama's aanhangers kan dat nu eens plezierig, dan weer vervelend uitpakken.

Neem een omstreden onderwerp als positieve discriminatie. Voor zwarte belangenbehartigers is dat een heilige graal, voor de zwarte middenklasse een vervelend restant en voor de blanke middenklasse een gehaat beleid. Obama is geen fan. Hij weet uit eigen ervaring dat het leidt tot onderwaardering van echte prestaties en dat het veel reële problemen niet oplost. Toen hem werd gevraagd of zijn dochters ooit een voorkeursbehandeling zouden moeten krijgen bij toelating tot de universiteiten, verschoof hij de discussie van zijn geprivilegieerde dochters naar blanke kinderen uit achterstandmilieus. In *The Audacity of Hope* schrijft Obama over wat positieve discriminatie heeft betekend voor talloze mensen, maar zegt hij ook de discussie over diversiteit te willen verbreden 'voorbij ras en testresultaten'.

Sinds Al Gore zijn milieu en 'global warming' haast vanzelfsprekende



onderwerpen voor Democraten. Dat mag zo zijn, maar het is moeilijk om mensen uit hun auto's te krijgen en de lobby's voor de autobelangen af te troeven. De blanke arbeiders in de regio's waar de grote fabrieken stilliggen (wat goed was voor het lokale milieu) zijn niet direct geïnteresseerd in milieubeleid. Ze willen banen, ook als die vervuilen.

Obama is voor een *cap-and-trade*-systeem (het verhandelen van vervuillingsrechten) om de uitstoot van gassen te verminderen. Natuurlijk wil hij Amerika minder afhankelijk maken van buitenlandse olie, een doelstelling die perfect samengaat met een actief milieubeleid. Hij betoogt dat overhaast boren naar olie in kwetsbare gebieden voor de Amerikaanse kusten niet meer is dan een politieke gimmick, 'Washington zoals we het kennen'. Daar heeft hij gelijk in, maar de kiezers zien dat niet altijd zo. Het valt te verwachten dat Al Gore op de een of andere manier een rol zal spelen onder president Obama.

Op het terrein van immigratie is Obama voor wetgeving die illegalen een pad geeft om Amerikaan te worden. Dat is ruwweg wat president Bush heeft voorgesteld maar wat door diens eigen partij is getorpedeerd. Obama zegt dat hij daar teleurgesteld over is; hij gaat zoeken naar een door beide politieke partijen gedragen oplossing. Zijn voorstellen van betere grensbewaking, verplichte checks van legale status op de werkvloer en de 12 miljoen illegalen een burgerschapstraject geven, passen in de Democratische consensus. De Republikeinen kunnen van immigratie moeilijk een issue maken. McCain is het eens met Obama.

Hét onderwerp van de campagne zal de ziektekostenverzekering worden. Al sinds 1915 staat het zoeken naar een goede, brede dekking op de agenda. Vier presidenten probeerden het, vier presidenten faalden. De pogingen liepen altijd stuk op de automatische, geharnaste vijandigheid van conservatieven en speciale belangen, of het nu ging om de American Medical Association die in 1949 het plan van Harry Truman kwalificeerde als 'gesocialiseerde gezondheidszorg', of de commercials van de verzekeraars waarmee de blauwdruk van Hillary Clinton in 1994 onderuit werd gehaald.

Obama heeft een voorgeschiedenis met ziektekostenverzekeringen. Als staatssenator in Illinois heeft hij verscheidene pogingen ondernomen om medische zorg toegankelijker te maken, wat in 2005 leidde tot

een wetsvoorstel om een brede, algemene dekking in te stellen voor de staat Illinois. De pogingen vertellen iets over de manier van werken van Obama. Iedere keer weer betrok hij tegenstanders heel vroeg bij het proces, luisterde naar hun zorgen en kwam met compromissen die breed gesteund konden worden. Want zonder brede steun kan er nooit een serieus beleid komen, is zijn overtuiging.

Vergeleken met John Edwards en Hillary Clinton had Obama in deze campagne het minst vergaande plan. Maar niemand twijfelt aan zijn inzet om zo veel mogelijk mensen verzekerd te krijgen. Het plan van Obama eist dat alle Amerikanen een ziektekostenverzekering hebben, via hun werkgevers, via privéverzekeringen, via de federale staat of via de staten. Het plan bouwt voort op het bestaande verzekeringssysteem waarbinnen de meeste Amerikanen via hun werkgever zijn verzekerd. Daarnaast schept het een nieuw *public health plan* voor de mensen zonder dekking. Volgens Obama mogen Amerikanen kiezen of ze hun huidige dekking houden of het nieuwe publieke plan nemen. Hij zorgt voor subsidies om zeker te weten dat degenen die verzekering nodig hebben hem ook krijgen. Alle kinderen zijn verplicht verzekerd en hij zal daarvoor de toegangseisen voor de bestaande programma's vergemakkelijken. Werkgevers moeten in Obama's plan bijdragen aan de verzekeringen voor hun werknemers óf aan de kosten voor het publieke plan.

De kansen op een serieus nieuw plan waren nooit groter dan nu. Met Obama als president en Hillary Clinton als invloedrijk senator moet het mogelijk zijn om eindelijk een van Amerika's grootste problemen op te lossen: de 45 miljoen mensen die onverzekerd rondlopen en de enorme kosten van de Amerikaanse gezondheidszorg.

Het nu-gevoel van Obama is precies goed. De conservatieve golf is over zijn top heen. Terwijl de conservatieven in de jaren tachtig en negentig borrelen van interessante ideeën, staan ze nu droog. Niet omdat ze al die ideeën verwezenlijkt hebben, maar omdat die zijn verworpen tot ideologische clichés, of door de regering-Bush zijn verbasterd tot belangenbehartiging. Het heilige vuur is verdwenen, de Republikeinen hebben geen geloofwaardigheid meer.

Het is niet zo dat de Democraten klaarstaan met een nieuw paradigma. Daarvoor zijn ze te zeer deel van de gevestigde orde. De derdeweg-

retoriek van de Clinton-jaren is verdwenen, ten onder gegaan aan zijn eigen gebrek aan visie, gecorrumpeerd door de dagelijks triangulatie die partijen aan de macht nu eenmaal moeten uitvoeren. Er is geen nostalgie naar de zouteloze compromissen van Bill Clinton, Tony Blair of Wim Kok, die alle drie probeerden de kerk in het midden te laten zonder ferme, ideologische standpunten in te nemen. Communautair denken is verpieterd tot zielloze 'samen leven'-slogans waarin knopen niet worden doorgehakt.

Obama kan dus nieuwe wegen inslaan als hij ze weet te vinden. Als president zal Obama kunnen werken met een meerderheid in beide huizen van het congres. Dat maakt het een stuk gemakkelijker om serieuze wetgeving te realiseren, maar het verhoogt ook het risico dat Obama in de Bush-valstrik trapt: wetgeving met de kleinst mogelijke meerderheid. Dat zou ingaan tegen alles waar de campagne voor stond. Juist als je de meerderheid hebt, moet je zorgen dat je inclusief blijft denken. Obama zal proberen brede meerderheden te verwerven en zo nodig laten zien dat hij geen gevangene is van zijn eigen partij, door ook Democratische voorstellen met een veto te treffen.

## 14 Obama en het buitenland

De namiddag was koel en neigde naar regen toen Barack Obama op 2 oktober 2002 het podium betrad op de Federal Plaza in Chicago. De anti-oorlogsbijeenkomst zag er rommelig uit. Er was een metalen toren met stroken witte lakens waarop deelnemers hun persoonlijke boodschap konden schrijven, er was muziek, er waren spandoeken, er waren toespraken. Jesse Jackson, de inmiddels wat oudere burgerrechtenleider, was aangekondigd als hoofdspreker.

Maar het was Barack Obama, een relatief jonge en weinig bekende staats senator, die de show stal. Hij hield niet van buttons en spelden op zijn kleding, maar die dag droeg hij er een met **WAR IS NOT AN OPTION**. Zijn toespraak verwierp de argumenten van de onvermijdelijkheid van een oorlog in Irak die de regering-Bush had aangevoerd. 'Ik ben niet tegen alle oorlogen,' zei Obama. 'Waar ik tegen ben is een domme oorlog. Waar ik tegen ben is een ondoordachte oorlog. Waar ik tegen ben is de cynische poging van Richard Perle en Paul Wolfowitz en andere leunstoel- en weekendmilitairen in deze regering om hun eigen ideologische agenda's door onze strot te duwen, ongeacht de kosten in verloren levens en in lijden.' In een typisch Obama-detail vertelde hij dat zijn grootvader zich de dag na Pearl Harbor had aangemeld en dat hij had gevochten in het leger van generaal Patton.

De toespraak was een hit en Obama is er in de vijf jaar daarna regelmatig op teruggekomen, steeds vaker naarmate de verkiezingsstrijd venijniger werd. Steeds moest Clinton haar stem voor de autorisatie van de oorlog verdedigen. Obama kon met recht zeggen dat hij altijd al tegen was geweest. Volgens de Clinton-campagne kwam hij daarmee te gemakkelijk weg. Hij had sinds 2002 al heel wat verschillende boodschappen afgegeven, vond Hillary. En Bill Clinton riep in een van zijn onbeheerste woedeaanvallen dat het Irak-standpunt van Obama 'het grootste sprookjesverhaal was dat [hij] ooit had gehoord'. Dit was geen hoogte-

punt voor de ex-president en het voorval leidde tot meer aandacht voor het onderwerp dan de Clintons konden gebruiken.

Eerlijk is eerlijk, in 2002 was Obama een van de weinige politici die bereid waren op de bijeenkomst te spreken. Terwijl toen iedereen achter Bush aanliep, nam Obama een helder standpunt in. Natuurlijk had hij politieke overwegingen: Obama was zich aan het warmlopen voor een senaatscampagne twee jaar later. Maar hij meende het: hij vond de oorlog echt onverstandig. In *The Audacity of Hope* schrijft Obama dat hij later met enige zorg heeft teruggedacht aan die middag. Dat was toen president Bush zijn inmiddels beruchte toespraak hield onder het banier 'mission accomplished'. 'Ik begon te denken dat ik het misschien bij het verkeerde eind had gehad,' schreef hij.

In januari 2006 maakte Obama als senator zijn eerste trip naar Irak. In *The Audacity of Hope* vertelt hij hoe hij in een voormalig paleis van Saddam Hoessein naar een wedstrijd kijkt van de Redskins, een footballteam uit Washington DC. Hij vertrok uit Irak met gemengde gevoelens. Een groep informanten verzekerde hem dat als de Amerikanen zich terugtrokken, een burgeroorlog onvermijdelijk zou zijn. Een andere groep zei dat de Verenigde Staten juist moesten vertrekken om Irak een kans te geven zichzelf te redden. Voor de senator werd zo de tweeslachtigheid van het probleem in Irak duidelijk.

Obama heeft beloofd de troepen binnen zestien maanden terug te trekken. Hoe realistisch dat is, weet hij zelf niet. Dat klinkt flodderig, maar niemand weet natuurlijk hoe de zaken er over een jaar voor staan. In een memo stelde de voorzitter van Obama's werkgroep over Irak voor om 60.000 tot 80.000 soldaten in Irak te laten tot eind 2010. Ook dat is een mogelijkheid. Obama legt zo een basisvisie neer om terug te trekken maar de details blijven beperkt. De richting is gezet: hij wil weg uit Irak. Hoe, dat komt na 20 januari 2009, na de inauguratie van de nieuwe president van de Verenigde Staten.

Obama redeneert dat Amerika's wereldwijde strategische risico's kleiner worden als het land niet vastgepind zit in Irak. Hij wil de aandacht verleggen naar Afghanistan en de jacht op Al Qaida verheviggen. Maar bovenal wil hij Irak dwingen zelf orde op zaken te stellen. 'Vertrekken is de grootste druk die we kunnen uitoefenen,' zegt Obama's assistent Ben Rhodes. In elk geval kan Obama het 'Amerikaanse ge-

zicht' van de bezetting afhaken en het aantal slachtoffers beperken. Maar de kiezers die dit onderwerp belangrijk vinden zullen al snel teleurgesteld zijn. Hij moet straks oppassen dat de Democraten niet de schuld krijgen als Irak in elkaar stort zodra de regering-Bush is vertrokken.

De natuurlijke neiging van Democraten is om net zo 'tough' te klinken als de Republikeinen. De natuurlijke neiging van Republikeinen is om Amerikanen angst aan te jagen voor de grote boze buitenwereld en de Democraten als gevaarlijke slappelingen neer te zetten. Zo gaat het ook in de campagne van 2008.

Het wordt een moeilijk terrein voor Obama. Als de 47-jarige senator onervarenheid en naïviteit worden verweten, zeggen de opposenten impliciet dat hij niet goed genoeg is als *commander in chief*. Hillary Clinton deed het met haar 'It's 3 a.m.'-spotjes waarin de telefoon 's nachts rinkelde. Ze probeerde de kiezers zenuwachtig te maken over een eventueel onervaren president Obama die de telefoon opneemt wanneer het land in nood is. De Republikeinen zullen talloze manieren vinden om te suggereren dat Amerika in gevaar is als Obama president wordt. Het is lastig om het tegendeel te bewijzen zolang je niet in het Witte Huis zit.

Hij zal moeten laten zien dat hij een gezond verstand heeft en verstandige ideeën. Obama's manier van denken was goed te zien in het YouTube-debat op 23 juni 2007. Obama werd gevraagd of hij bereid was ontmoetingen te hebben 'zonder voorwaarden vooraf met de leiders van Iran, Syrië, Venezuela, Cuba en Noord-Korea'. Het standaardantwoord op deze vraag is altijd een geclausuleerd 'nee', maar Obama antwoordde bevestigend. Hillary Clinton maakte veel werk van de vermeende naïviteit van Obama. Ze zei dat zij 'hoge presidentiële vertegenwoordigers zou sturen om te kijken wat er mogelijk was', voordat ze directe ontmoetingen zou organiseren.

Aanvankelijk leek de Obama-campagne zich nogal ongemakkelijk te voelen met het antwoord van de kandidaat. Toen de Clintons er de volgende dag over doorgingen, weigerde de Obama-campagne om zijn antwoord te kwalificeren of bij te stellen. In plaats daarvan vocht Obama terug met memo's voor reporters en een speech waarin hij zich keerde tegen de gevestigde wijsheid – en al die zogenaamde ervaring – die had

geleid tot de grootste strategische blunder in de Amerikaanse geschiedenis: de oorlog in Irak.

Het was improviseren, maar Obama's antwoord was volstrekt logisch, gezien zijn basisfilosofie: openstaan voor nieuwe richtingen. In de loop van de zomer praatte hij er steeds vaker over en zijn gehoor reageerde positief op zijn verhaal. In het najaar van 2007 waren de rollen omgekeerd. Toen zat Clinton in de verdediging: ze toonde geen greintje creativiteit. Naarmate Clinton vaker zijn kwalificaties als commander in chief aanviel, stelde Obama vaker haar hele benadering van buitenlandse politiek ter discussie – de benadering van het establishment, de fantasieloosheid ervan die Amerika zijn huidige problemen heeft opgeleverd. Ook John McCain zal dat verwijt treffen.

Obama heeft de smaak te pakken. Hij pleit nu niet alleen voor praten met leiders van onvriendelijk gezinde staten (zoals president Bush deed met Noord-Korea), maar ook voor Amerikaanse inzet voor een wereldwijde nucleaire ontwapening (McCain is daar ook voor). Hij wil een herijking van militaire inzet in Afghanistan, verzachting van het embargo op Cuba en bredere doelstellingen voor het buitenlands beleid dan enkel het streven naar democratie.

Zijn voorstellen karakteriseert hij niet als 'nieuwe ideeën' en dat zijn ze ook niet. De crux is dat hij de juiste vragen durft te stellen en dat zo geen enkele optie bij voorbaat is uitgesloten. Daarbij krijgt Obama onverwachte steun. Bijvoorbeeld uit de hoek van specialisten in counterterrorisme die altijd al tegen de oorlog in Irak waren. Bijvoorbeeld van zwaargewichten als George Shultz, Henry Kissinger, Zbigniew Brzezinski, Brent Scowcroft en tot voor kort ook John McCain zelf. Nu president Bush zelf een deal heeft gesloten met Noord-Korea en dat land van de 'as van het kwaad'-lijst heeft gehaald, heeft McCain hier minder speelruimte.

Obama zet zijn kaarten op het idee dat de puinhoop in Irak de 'politics of fear' irrelevant heeft gemaakt en dat de kiezer openstaat voor wat anders. Volgens een recente Gallup-peiling is 60 procent van de Amerikanen voor het openen van gesprekken met Iran. Ze hebben genoeg van het wapengekletter. Obama speelde daarop in door te stellen dat Amerika niet opnieuw verkiezingen 'verdient' die 'gedomineerd worden door angst'. Het staat te bezien of het zal werken – bangmakerij is een krach-

tig middel, waarover vooral de Republikeinen beschikken. Een adviseur van McCain liet zien dat zo'n verkiezing een reële optie is: hij suggereerde, bijna de handen wrijvend, dat een aanslag in oktober wel gunstig zou zijn voor zijn kandidaat.

Amerika heeft de afgelopen jaren veel aanzien en gezag verloren. De eenvoudige aanwezigheid van Barack Obama, als kandidaat en zeker als president, betekent een omslag. Sowieso begint een nieuwe president met een enorm reservoir aan goodwill na de barre jaren van George W. Bush, maar Obama zal gezien worden als een duidelijke breuk met het Republikeinse cowboybeleid. Amerika als voorbeeldland, niet het boze Amerika van Bush en Cheney.

Van de 'War on terror' zullen we niet veel meer horen, maar dat is niet heel verwonderlijk. Iedereen is het erover eens dat het een vergissing was een oorlog af te kondigen tegen een methode, namelijk terrorisme, en niet tegen daadwerkelijke vijanden – daardoor werd het per definitie een open-eindeoorlog. De term 'War on terror' zal met de regering-Bush begraven worden. Bovendien is het antiterreurbeleid van de regering-Bush een spectaculaire mislukking geworden: Al Qaida is 'alive and kicking', Bin Laden heeft nu een deel van Pakistan veroverd. Net als McCain zal Obama een einde maken aan de folterpraktijken van de Amerikaanse ondervragers en zal hij de gevangenis op Guantánamo sluiten. Daarmee zijn in elk geval de belangrijkste obstakels voor een herstel van Amerika's reputatie verdwenen.

Barack Obama heeft de vereiste geluiden laten horen van onvoorwaardelijke steun aan Israël. Niemand zal echter raar opkijken van meer druk op Israël. Dat zou ook nauwelijks omstreden zijn – om doorbraken te kunnen forceren, moet Amerika zijn rol als bemiddelaar terugwinnen. Maar het is gevaarlijk terrein voor Obama. De McCain-campagne noemde Obama al 'de Hamas-kandidaat', klaarblijkelijk omdat leiders van Hamas hadden gezegd dat ze liever Obama als president zagen dan McCain. Het was de Republikein onwaardig en zijn *cheap shot* werd ook nog eens razendsnel door de feiten achterhaald. Aan het begin van de zomer van 2008 sloot Israël een formeel bestand met Hamas, daarmee erkennend dat het wel zinnig is met hen te praten.



Nauw gekoppeld aan Israël is Iran. Obama laat zich niet opjagen door de oorlogstaal van de regering-Bush. Iran heeft een legitieme rol in de regio en mensen als Henry Kissinger en James Baker zouden het verstandig vinden om gesprekken te openen. Natuurlijk wil Obama voorkomen dat Iran kernwapens ontwikkelt, maar hij zal niet reppen over een aanval op Iran of over 'regime change'. Obama vindt het onzinnig om als voorwaarde voor onderhandelingen al een halve overgave te eisen. Bovendien realiseert hij zich dat het dreigen met oorlog na Irak minder geloofwaardig is – en ook nooit effectief kan zijn. Dat besef alleen al zal het onderhandelingsklimaat verbeteren. Daarnaast valt ook te betwijfelen of Israël Amerikaanse medewerking zal krijgen om, als Israël dat zou willen, doelwitten in Iran aan te vallen. Obama weet dat dat niet zal helpen om tot een aanvaardbare oplossing te komen.

Obama noemt zichzelf de antidoctrinaire kandidaat. Hij zegt niet in abstracties te geloven als het gaat over buitenlands beleid. 'Ik denk dat besluiten moeten worden gebaseerd op een begrip van onze macht en onze beperkingen en op een begrip van de geschiedenis,' zei hij tegen *Newsweek*. 'Een gedetailleerd begrip van hoe de wereld ons ziet en dat mensen rond de wereld een hele reeks aan conflicten, grieven en hoop hebben die in een aantal opzichten universeel zijn maar ook heel cultuurspecifiek. We moeten beslissingen nemen op basis van een helder zicht op wat op een bepaald moment mogelijk is.'

Terwijl critici denken dat Obama een naïeve onderhandelaar zou zijn, menen de mensen die hem kennen dat hij juist door zijn vaardigheid in het luisteren naar alle partijen bruggen kan bouwen. Volgens de gerespecteerde ex-afgevaardigde Lee Hamilton is Obama's kunde om met tegengestelde gezichtspunten om te gaan uiterst belangrijk in een tijd dat de Amerikaanse invloed afneemt. 'We zijn het machtigste land in de wereld, we hebben al die economische, militaire en technologische macht, maar we kunnen de wereld niet naar onze wens vormen. Dat betekent dat je een president moet hebben die goed kan luisteren.'

Obama zou echter een grote fout maken als hij de internationale diplomatie beschouwt als een soort *giga-community organizing*. Zo onverstandig zal hij ook niet zijn. Maar het kan geen kwaad oog te hebben voor de belangen van de verschillende partijen en niet vanuit ingegraven

stellingen met elkaar te communiceren. Dat is ook goed nieuws voor de Europese bondgenoten, die graag met een schone lei willen beginnen.

Je kunt nu al voorspellen dat na de eerste onvermijdelijke tegenslagen en na een zekere gewenning het effect van Obama's nieuwheid snel zal afnemen. Maar de eerste schok zal fantastisch zijn. 'De dag dat ik geïngaugureerd word, zal niet alleen het hele land anders naar zichzelf kijken,' zei Obama in Iowa, 'maar de wereld zal ook anders naar Amerika kijken.' Inderdaad, het beeld alleen al, een zwarte man die de eed aflegt als nieuwe president van het machtigste land ter wereld, is meer waard dan honderd campagnes van *public diplomacy*. Obama's campagne van hoop reikt tot ver over de Amerikaanse grenzen.

## 15 Obama en de economie

In zijn inbox vindt de volgende president een economische crisis. Er is al een probleem met huizenprijzen en hypotheeklen, daaraan gerelateerd teruglopende consumptie, plus een crisis in de financiële wereld. Verder loopt de inflatie op en daalt de economische groei – een recept voor de stagflatie van de jaren zeventig. In de campagne zullen de Republikeinen een duidelijke positie innemen: de overheid moet niet veel doen. De Democraten weten het niet zo zeker.

Tijdens de voorverkiezingen ging Obama minder ver dan Hillary Clinton om huizenbezitters uit de problemen te helpen. Obama wil een fonds opzetten van 10 miljard dollar om executies te voorkomen, harder optreden tegen hypotheekfraude, belastingkrediet geven aan huiseigenaren in de lagere en middenklasse en de contracten voor hypotheeklen standaardiseren zodat ze gemakkelijker te begrijpen zijn. Hij ondersteunt ook het plan om de overheid in staat te stellen hypotheeklen te herfinancieren. 50 miljard aan stimuleringsplannen. Druppels op een gloeiende plaat, maar een gebaar.

Grof gezegd mag je verwachten dat de plannen van Obama ergens zullen uitkomen tussen de *laissez-faire*-houding van de Republikeinen en de overheidsinterventies die sommige Democraten wensen. Obama was jarenlang als docent verbonden aan de University of Chicago, een bolwerk van het vrijemarktdenken. Dit was de thuishaven van Milton Friedman, de grondlegger van de Chicago School. Obama's economisch adviseur, Austan Goolsbee, is een oud-collega van Obama. Goolsbee is geen vrijemarktaanbidder maar ook zeker geen voorstander van veel overheidsbemoediging. Volgens Goolsbee is Obama sceptischer over standaard-keynesiaanse oplossingen dan bijvoorbeeld Hillary Clinton zou zijn, maar het is niet helemaal duidelijk waar Obama dan wél uitkomt. De talloze onderwerpen waar zijn website iets over zegt, hebben gemeen dat ze proberen stimuli in te bouwen om mensen verstandige

besluiten te laten nemen. Daarbij zijn openheid en transparantie belangrijke onderwerpen om consumenten te kunnen laten zien waar welke keuzes zijn te maken. Vrije keuzes, dat is misschien het sleutelwoord. Keuzes die een goed geïnformeerde, verstandige burger zelf kan maken.

De vakbonden waren niet blij met de toevoeging van de econoom Jason Furman aan het Obama-team. Furman was directeur van het Hamilton Project bij de Brookings-denktank. Hij zegt dat Obama hem wil als 'eerlijke onderhandelaar' die een breed debat over de economie in gang kan zetten. 'Hij heeft me verteld dat hij eclectisch wil zijn in termen van wie hij hoort als hij besluit over economisch beleid,' zei Furman.

Maar om een president te zijn die Amerika op een ander spoor zet, een transformatiepresident, moet je een duidelijke agenda hebben, aangejaagd door echt nieuwe ideeën op een klein aantal belangrijke terreinen. Meer Reagans model dan dat van Bill Clinton. Obama's team wil zich focussen op belastinghervorming, gezondheidszorg en energiebeleid.

Een van zijn belangrijkste doelstellingen is om de discussie over belastingen weg te halen uit het Republikeinse kamp. Tot nu toe hoorde je 'belastingen' vrijwel alleen in combinatie met 'lagere'. Dat was een goede weergave van de mate waarin Republikeinen dit onderwerp domineerden. Obama wil duidelijk maken dat belastingbeleid andere effecten heeft op rijken dan op de middenklasse en op armen. Hij wil differentiëren. 'We moeten in staat zijn te zeggen dat we direct de belasting verhogen voor sommige groepen en verlagen voor andere groepen,' zei hij tegen *The New York Times*. 'Dit is een van de grootste retorische trucs van de Republikeinse Partij geweest,' zei Obama, 'en het was een enorme zwakte van de Democraten.' In elk geval zal hij de belastingverlagingen voor de rijken die Bush heeft doorgevoerd niet hernieuwen – John McCain heeft al gezegd dat hij dat wel wil, hoewel hij er in 2001 tegen stemde. Hoezeer de sfeer van het debat over belastingen is veranderd, kun je zien aan de manier waarop nu over dit onderwerp wordt gepraat. Als het over de belastingverlagingen van Bush gaat, heet het steevast 'belastingverlagingen voor de rijken'. Nu die terminologie ingang heeft gevonden, wordt het steeds moeilijker voor McCain om die verlagingen te verdedigen. Die slag hebben de Democraten al gewonnen.

Tijdens de campagne had Obama alle lof voor president Clinton en diens succes in het verkleinen van begrotingstekorten en het stimuleren van de groei in de jaren negentig. Dat was gemakkelijk scoren, want de Republikeinen zitten nu met stevige begrotingstekorten en teruglopende groei. Daar kan McCain ook niet veel van maken.

Wel had Obama kritiek op de toegenomen inkomensongelijkheid tijdens de Clinton-jaren. Obama hoopt een mandaat te krijgen om die lage inkomensgroei van de afgelopen decennia te verhogen op zo'n manier dat hij langer meegaat dan één regering. Maar aan de hoge inkomens zal hij niet al te veel kunnen doen. De middenklasse, in Amerika een breed begrip, zit al jaren met nauwelijks stijgende inkomens, waardoor het gat steeds groter wordt en de mobiliteit tussen inkomensgroepen afneemt. Dat is een van de redenen voor pessimisme van veel burgers – en voor de bitterheid in staten als Ohio en Pennsylvania, maar niet alleen daar.

Obama wil de begrotingstekorten beperken, maar dat wil niet zeggen dat hij niets wil uitgeven. Natuurlijk ondersteunt hij de vaste riedel dat het congres niet zoveel moet uitgeven, maar hij kan er niet zo heel veel aan doen, tenzij hij het congres overhaalt tot verstandig beleid. In elk geval is de tegenstelling met de Republikeinen enorm: de overheidsuitgaven zijn sinds de jaren zestig niet zo sterk gestegen als onder Bush en het Republikeinse congres.

Maar Obama wil de uitgaven niet strikt beperken. Hij wil investeren in de Amerikaanse infrastructuur: wegen, gebouwen, vliegvelden, voorzieningen. Deels als investering, deels om meer goede banen te scheppen. Hij wil de federale fondsen voor basisresearch verhogen, een belastingkrediet voor R&D permanent maken, en het gebruik van breedbandtechnologie bevorderen. Hij wil ook investeringen in onderwijs, training en ontwikkeling van de arbeidsvoorraad. Verder wil Obama de digitale toegang voor alle burgers gemakkelijker maken. Hij wil een betaalbare breedbandverbinding in elk huis en kantoor zodat ook lage inkomens niet alleen de mogelijkheden hebben om een bedrijf te beginnen maar hun gemeenschappen ook ingeplugd zijn in de wereld van internet. Een redelijk traditioneel Democratisch investeringsprogramma, zou je zeggen, maar het referentiepunt zal vaker de investering zijn van de regering-Eisenhower in 1956 in het netwerk van snelwegen. De extra kosten zullen worden opgevangen door het terugdraaien van de belastingverlaging voor de rijken.

Is Obama een protectionist? Het lijkt er niet op. In de voorverkiezingen probeerden Clinton en Obama elkaar af te troeven met kritiek op globalisering en de handelsverdragen die Amerika heeft met andere landen. Inmiddels heeft Obama zijn kritiek op NAFTA, het vrijhandelsverdrag met Canada en Mexico, verzacht. Tijdens de campagne met Clinton kwam een adviseur van Obama in de problemen toen hij de Canadese regering *off the record* vertelde dat ze zijn standpunt niet serieus moest nemen. Hij had gelijk: Obama is onwillig om de NAFTA-onderhandelingen te heropenen. Het zal ook niet gebeuren.

‘Het is een contradictie voor Obama om te praten over een meer multilaterale wereld en dan unilateraal te zijn over handel,’ zegt I.M. Destler van het Peterson Institute for International Economics. Waar Obama precies staat is niet duidelijk; hij is zeker geen ideologische vrijhandelaar maar evenmin is hij de gevangene van de protectionistische vakbonden. In *The Audacity of Hope* schreef Obama dat je globalisering wel kunt vertragen maar niet kunt stoppen. Verstandige woorden, die hij had opgetekend uit de mond van Robert Rubin, Clintons voormalige minister van Financiën. ‘De Amerikaanse economie is nu zo verstremgeld met de rest van de wereld en digitale handel zo wijdverbreid dat een effectief protectionistisch regime moeilijk valt voor te stellen, en nog moeilijker te handhaven,’ vervolgde Obama in zijn boek.

China is een moeilijk geval en Obama heeft beloofd dat hij ‘eindelijk’ de handels- en geldstromen met dat land zal aanpakken en China zal dwingen zich aan de regels te houden. Het probleem is dat de Chinezen een half triljoen dollars hebben in Amerikaanse overheidsobligaties, vergeleken met 60 miljard in 2000 – met dank aan het handels- en begrotingstekort van de vs. Ze zijn nu de grootste exporteurs naar de Verenigde Staten. Aangezien China nogal belangrijk is voor Obama’s multilaterale visie op de wereldpolitiek, zal hij niet al te hard kunnen optreden – hij heeft de Chinezen nodig in Noord-Korea, Iran en de strijd tegen terrorisme.

Economie is een belangrijk onderwerp in de verkiezingsstrijd. De onaangename waarheid is dat de president niet zo heel veel kan doen aan de macro-economie. Wel kan hij de overheid inzetten om de klappen te verzachten en de juiste stimulansen te geven om uit het dal te komen.

## 16 Obama en de campagne

Op 25 juni 2008, drie weken na de laatste voorverkiezingen, verschenen Barack Obama en Hillary Clinton samen op het podium in het stadje Unity, New Hampshire. Het was de eerste stap in een gezamenlijke campagne die een Democraat in het Witte Huis moest brengen. Niet de eerste vrouw maar de eerste zwarte Amerikaan. Een bittere pil voor Clinton, maar de manier waarop Obama zich verzekerde van haar steun was typerend.

Tijdens de campagne was Obama steeds voorzichtig geweest, altijd beleefd en respectvol. Hij viel Clinton nooit persoonlijk aan. Hij zei nooit dat ze moest ophouden. Dat zou ook niet passen bij zijn 'nieuwe politiek'-agenda, maar veel belangrijker was de wetenschap dat hij toch wel zou winnen en dat hij Hillary na de zomer nodig had. Als Obama al iets negatiefs zei, was het hoogstens vaag in termen van 'de Clintons doen alles om te winnen'. Obama gaf Hillary de ruimte om zelf afscheid te nemen van haar kiezers, ook al deed ze dat nog zo aarzelend, en hij liet het vervolgens aan de partijbonzen over om haar onder druk te zetten om aan boord te komen.

Drie weken later leek het alsof ze niets liever deden dan voor elkaar campagne voeren, wat in elk geval voor Hillary aanzienlijke moeite gekost moet hebben. Maar het geeft aan hoezeer Obama in staat is om dagelijkse politieke strijd te overstijgen. Obama zette de eerste stap in een eenheidscampagne in stijl. En Hillary leek ervoor te vallen.

De aanpak van Obama na de overwinning in de Democratische voorverkiezingen laat zien dat hij zich bewust is van zijn sterke en zijn zwakke kanten. Hij was bereid een belofte te breken door niet mee te doen met het systeem van publieke financiering. Dat was puur opportunisme, omdat hij zelf veel meer bijeen kon sprokkelen dan de 84 miljoen dollar waartoe het publieke systeem hem zou beperken. De schade van de gebroken belofte was gering.

Hij kocht onmiddellijk televisietijd in achttien belangrijke staten (dat alleen al gaf aan dat hij de Democratische basis wil verbreden). In de eerste commercials introduceerde Obama zichzelf nogmaals bij de kiezers. Dat had twee doelstellingen. Ten eerste wist de campagne dat de kiezers tot dan toe niet echt geconcentreerd naar de campagne hadden gekeken en dus alleen stukjes beeld en soundbites kenden. Ten tweede realiseerde Obama zich dat hij kwetsbaar was voor de suggestie dat hij de waarden en de overtuigingen van de gewone Amerikanen niet deelde – of in de hyperversie op internet: dat hij geen echte Amerikaan was. Het ‘chardonnay’-argument van de elitist en de indirecte smeur ‘Is hij misschien een moslim?’ werden door de Republikeinen bij elkaar gegooid. Het was een eerste poging om de lastige erfenis van de voorverkiezingen weg te werken door de rondzingerende vragen te beantwoorden.

De campagne wist dat de meeste Amerikanen zich nog niet op de verkiezingsstrijd hadden geconcentreerd, er nog niet erg hard over hadden nagedacht. Het is cruciaal dat kandidaten zichzelf definiëren voordat de tegenstander dat doet. Obama begon onmiddellijk met dit tweesporenbeleid. Hij vertelde meer over zichzelf, het onvermijdelijke vader-moederverhaal, de onwaarschijnlijkheid van zijn kandidatuur en wat dat zegt over Amerika. Tegelijkertijd duwde zijn campagne John McCain wekelang in de hoek van Bush 111: McCain zou niet meer zijn dan een voortzetting van het beleid van president Bush. McCain hielp daarbij door zijn standpunten aan te passen en daarmee zijn reputatie van ‘maverick’, van vrijdenkende dwarsligger, op te geven.

Geld is altijd belangrijk in de landelijke campagne. In vier maanden moest het hele land bewerkt worden. Obama verkeerde in een luxepositie waarin Democraten al heel lang niet meer hadden gezeten. In de laatste decennia hadden de Republikeinen altijd een enorm voordeel bij fondsenwerving. Ze haalden altijd meer binnen. De enige keer dat het niet gebeurde was in 1996, toen een zwakke uitdager (Bob Dole) tegen een zittende president Clinton kandidaat was – daar had niemand veel vertrouwen in. In de campagne van 2000 accepteerden beide kandidaten een gelijk deel aan federale financiering, maar in de parallelle campagne had de Republikeinse Partij de beschikking over 120 miljoen dollar meer dan de Democraten. In 2008 is het plaatje anders. In vijftien maanden heeft Obama 265 miljoen dollar binnengehaald. McCain vergaarde in de-



zelfde periode 96 miljoen dollar. Terwijl McCain de 84 miljoen publieke financiering zal accepteren en daardoor beperkt is tot die uitgave, heeft Obama zichzelf de vrije hand gegeven.

Meteen vanaf juni concentreerde de Obama-campagne zich ook op het strategische plan: aanwezig zijn in alle vijftig staten en proberen de Republikeinen ook op hun eigen terrein het vuur aan de schenen te leggen. Net als in de voorverkiezingen is organisatie hier de belangrijkste factor, maar eerst moet er de visie zijn. De Democraten hebben al decennialang een nadeel in het kiescollege, of beter gezegd: ze hebben moeite om een grote meerderheid te veroveren. Sinds president Nixon hebben de Republikeinen een 'slot op het kiescollege', op de verzameling van kiesmannen die nodig is om president te worden.

Het Amerikaanse systeem is gecompliceerd. Kort samengevat komt het erop neer dat feitelijk in vijftig staten aparte presidentsverkiezingen plaatsvinden. Iedere staat heeft namelijk een aantal kiesmannen dat gelijk is aan het aantal afgevaardigden plus het aantal senatoren (2 voor elke staat). Californië heeft 55 kiesmannen (53 plus 2), New York 31 (29 plus 2) en Montana 3 (1 plus 2). Wie wint in een staat, wint alle kiesmannen. En het zijn de kiesmannen die in december uiteindelijk de president kiezen.

Een campagne moet dus een strategie uitstippelen om aan een meerderheid van de kiesmannen te komen, want een meerderheid van de stemmen is in dit systeem niet relevant, zoals we sinds 2000 weten, toen Al Gore daarmee toch verloor. De Democraten hebben sinds 1968 moeite om zo'n meerderheid bij elkaar te sprokkelen. Zelfs Bill Clinton kon dat alleen omdat een derde kandidaat meedeed, Ross Perot, die er in 1992 voor zorgde dat Clinton met 43 procent van de stemmen toch een ruime meerderheid aan kiesmannen kon hebben. Maar in 1976 en vooral in 2000 en 2004 draaide het voor de Democraten steeds om een paar staten en hadden ze het zuiden zo goed als opgegeven. In 2000 ging alles om Florida, dat de verkiezingen besliste in het nadeel van Al Gore (maar als hij New Hampshire, West Virginia of Tennessee had gewonnen, was het anders gelopen). In 2004 betekende het verlies van Ohio de nekslag voor John Kerry. Lange tijd hadden de Democraten de hoop opgegeven om in zuidelijke staten te winnen. Obama niet. Hij wil de Republikeinen in hun eigen achtertuin uitdagen.

Wat de Obama-campagne zich voorstelt is om de poel aan mogelijke staten uit te breiden, zodat het niet meer draait om één of twee staten, maar dat er vijf of tien staten zijn waar de Democraten mee kunnen winnen. Dankzij de kandidatuur van Obama (en de overweldigende impopulariteit van president Bush) zijn traditioneel Republikeinse staten nu een mogelijkheid voor de Democraten. Ze kunnen het slot van de Republikeinen openbreken. De reden: Obama trekt jongeren en nieuwe kiezers die het patroon veranderen. Maar er zijn ook staten die van aard zijn veranderd, door instroom van nieuwe, hoogopgeleide hightechwerkers of andere Democratisch ingestelde nieuwkomers. Colorado en Virginia lijken nu serieuze mogelijkheden voor de Democraten en ze zullen het de Republikeinen in alle staten lastig maken. Kortom, Obama is van plan de hele 'electoral map', de kaart van de kiesmannen, op zijn kop te zetten.

De retorische en oratorische kwaliteiten van Obama zullen worden ingezet, maar met mate. Zo moet de Democratische kandidaat op de conventie van zijn partij een mooie toespraak houden, maar niet 'over the top'. Hij hoeft geen homeruns meer te maken, een degelijke prestatie is goed genoeg. Sterker, hij kon wel eens kiezers weggagen als hij te gedragen, te domineeachtig op het podium staat. Er zullen daarna veel grote bijeenkomsten zijn met veel kiezers en veel 'Yes, we can', maar Obama moet ook in kleinere omgevingen kiezers zien te trekken. De landelijke campagne is fundamenteel anders dan die in de voorverkiezingen. Er wordt veel meer met 'de boodschap van de dag' gewerkt, geprobeerd om een mooie soundbite te leveren voor het avondnieuws. Er zal direct gereageerd worden op aanvallen van de tegenpartij, zeker als de Republikeinse stoottroepen met filmpjes komen als die van de Swift Boat Veterans die in 2004 John Kerry's reputatie besmeurden. Ongetwijfeld zal dominee Wright ergens opduiken; Obama zal als moslim worden neergezet (wat onzinnig genoeg als een dreiging zal worden ervaren). Michelle zal worden aangevallen. Bill zal iets doms zeggen. De campagne zal, anders dan bij Kerry, onmiddellijk reageren.

In de drie debatten die gepland staan, zal Obama de laatste kiezers die niet veel van hem weten of vaag ongerust zijn over zijn leeftijd, zijn ras,

zijn ervaring of wat dan ook, moeten overhalen. Zijn taak is vergelijkbaar met die van Ronald Reagan in 1980. Het brede kiezerspubliek had in eerste instantie een onzeker gevoel over Reagan. Hij had de reputatie van een soort wildeman, zeker op buitenlands gebied. Zijn campagne zorgde ervoor, onder meer in de debatten, dat Reagan overkwam als een vriendelijke, betrouwbare man. Toen dat eenmaal was gelukt, was het relatief gemakkelijk om kiezers over te halen voor hem te kiezen.

Obama moet iets vergelijkbaars doen, onder meer in die debatten. Hij heeft geluk dat zijn tegenstander, John McCain, een houderige en niet helemaal betrouwbare debater is (in de zin dat hij zich soms niet realiseert wat hij zegt), maar Obama moet wel oppassen om respect te blijven betonen aan de moedige veteraan die McCain is. Toen generaal Wesley Clark in juni terechte opmerkingen maakte over het gebrek aan ervaring van McCain als leidinggevend militair, sprak Obama zijn bewondering uit voor zijn tegenstander. Maar het punt was wel gemaakt.

De hele campagne van Obama is erop gericht om een 'watershed election' te forceren, een verkiezing die de zaak op zijn kop zet. Als Obama inderdaad het land ervan overtuigt dat het een andere kant op moet, met name dat de politiek op een andere manier moet worden bedreven, dan zal McCain voor de kiezers geen alternatief zijn. Hij is te oud, te veel Washington, staat te dicht bij de zittende macht om die verandering te bieden. Bovendien probeert de Obama-campagne een stevige marge in te bouwen om verrassingen dicht bij de verkiezingsdag te voorkomen. Er is altijd de mogelijkheid van een 'oktoberverassing': een terroristische aanval of een actie tegen Iran door Israël of de regering-Bush. Of misschien krijgen mensen op het laatste moment toch aarzelingen over de leider van de transformatie, vanwege zijn leeftijd of misschien toch zijn ras. De Obama-campagne wil niet in een situatie komen dat ze door een paar swingstaten kwijt te raken de verkiezingen verliezen. Er moet ruimte zijn voor het opvangen van problemen.

Gezien de organisatorische kracht van de Obama-campagne, die de weerspiegeling is van de kracht van Obama zelf, mag je verwachten dat er een voorbeeldige campagne gevoerd gaat worden. Nu al zijn de Democraten in alle staten actief, de internetnetwerken van Obama werken op volle kracht, de strategie is uitgezet. Als de ontwikkeling van de campag-

ne voor de Democratische nominatie in het voorjaar van 2008 íets vertelt, is het dat Obama bij uitstek in staat zou moeten zijn om dit traject optimaal af te leggen.

## 17 Obama en het presidentschap

In de zomer van 2007 stelde Obama tijdens het YouTube-debat dat hij directe besprekingen zou houden met bepaalde omstreden staten, zoals Iran, Noord-Korea, Venezuela en Cuba. Op de vraag of hij zonder voorwaarden met hen om de tafel zou gaan zitten om de tegenstellingen met de Verenigde Staten te overbruggen, antwoordde Obama simpelweg: 'Ja, dat zou ik doen.' Het kwam hem te staan op scherpe kritiek van Hillary Clinton, die het aanvoerde als bewijs van zijn onervarenheid.

Een aantal mensen in Obama's staf vond dat hij te veel gezegd had en raadde hem aan om het te nuanceren. Obama dacht er anders over. De ochtend na het debat vertelde hij zijn adviseurs dat hij het meende en dat zijn antwoord duidelijk maakte hoe hij verschilde van zijn tegenstanders. Het incident vertelt een paar dingen over Obama. Ten eerste dat hij zelf nadenkt over beleid. Dat klinkt niet bijzonder, maar dat is het wel. Obama gaf geen gewenst antwoord, hij maakte geen fout, hij wilde nadrukkelijk een andere weg inslaan. Dit is wat hij echt wil. Ten tweede dat hij goed heeft nagedacht over wat hij anders wil doen. Obama ziet de verschillen en spreekt ze uit. Ten derde laat hij zich niet koeioneren door zijn staf of door zijn rivalen. Niet dat Obama niet luistert naar zijn staf. Integendeel, maar hij is bereid om hun advies te negeren als hij zelf vindt dat het anders moet. We kunnen hiervan opsteken dat Obama graag advies krijgt, ook botsend advies. Advies dat hem dwingt zijn mening te veranderen.

Dit is een belangrijke indicatie over wat voor soort president hij zal zijn. Sommige presidenten willen vijf boeken over strategie lezen en zelf nadenken over de details. Anderen willen een memo van één pagina met een driekeuzemodel dat ze kunnen afvinken. Sommige presidenten willen dat hun adviseurs het eens zijn voordat ze bij hem komen. Andere presidenten willen deel zijn van het debat. Obama zal tot deze laatste groep behoren. Zijn eigen intelligentie stelt hem in staat om uit opties te kiezen, om de reikwijdte van besluiten te overzien.

Het is altijd lastig om te voorzien hoe een politicus als president zal functioneren. Voorspellingen komen zelden uit. De twee meest ervaren presidenten van de twintigste eeuw, Herbert Hoover en Richard Nixon, bakten er niets van. Harry Truman, de grote kleine man uit Missouri, zonder opleiding en zonder ervaring, presteerde boven verwachting. Soms is een president goed op binnenlands gebied, soms op buitenlands gebied. Zelden op allebei. Zo was Lyndon B. Johnson fabuleus in de wetgeving over burgerrechten en armoedebestrijding maar ging hij kopje-onder in Vietnam. Franklin D. Roosevelt kon het wel allebei, maar hij was dan ook een klasse apart. Zijn neef Theodore Roosevelt was ook behoorlijk goed. Intelligentie is geen garantie voor succes, anders had Bill Clinton het wel beter gedaan. Kortom, wat kunnen we van Barack Obama verwachten?

De managementkant van het presidentschap is iets wat alle kandidaten al doende moeten leren, per definitie. Maar de lange campagne vertelt heel wat over de managementvaardigheden van een kandidaat. De campagne voor het presidentschap is de grootste organisatie die Obama tot nu toe heeft moeten leiden (dat gold ook voor al zijn tegenstanders, ervaren of niet). Hij deed het geweldig. In goed Amerikaans: 'Nothing succeeds like success.' De Obama-campagne wordt algemeen gezien als een voorbeeld van goed management.

Obama's managementstijl tot nu toe kenmerkt zich door een uitstekende voorbereiding, goede organisatie en een afkeer van lekken en drama. De kandidaat zelf is uitzonderlijk goed geïnformeerd – hij zal niet op pad gaan met een half plan dat hij niet kan verdedigen. Obama's beperkte groep van adviseurs is gedisciplineerd en loyaal gebleken. Samantha Power trok zich terug nadat ze Hillary Clinton een 'monster' had genoemd, maar de enige echte misser was wel de benoeming van James Johnson als chef van de zoekcommissie naar een vicepresident.

Obama is een fanatiek lezer en stelt prijs op alternatieve gezichtspunten, maar hij wil geen uitgebreid proces. Hij is een *policy wonk*, een veel-lezer van rapporten en achtergrondbriefings, maar een ander soort wonk dan Bill Clinton, die hield van lange, uitgesponnen bullshitessies die soms niet tot een conclusie kwamen. Obama's geheugen is selectief: hij onthoudt details van beleidsvoorstellen maar niet de namen van supporters die hij heeft ontmoet.

Veel besluiten worden door Obama gedelegeerd naar een kerngroep die het hoofdkwartier in Chicago runt. Hij vertrouwt die mensen blijkbaar en geeft hun de ruimte om voor hem te werken. Obama gebruikt graag een socratische methode van discussiëren, waarbij voorstellen door medewerkers worden voorgelegd om aan te nemen of te verwerpen. In de campagne waren zijn prioriteiten de manieren waarop hij zelf naar buiten trad: de woorden van toespraken, de commercials en de beleidsvoorstellen. Obama weet hoe belangrijk woorden zijn en die weegt hij nauwkeurig. Hij leest niet zomaar voor wat hij voor zijn neus krijgt.

Hij laat zich overrulen, ook als hij vindt dat het anders zou moeten. Zo was hij aarzelend over de 'Yes, we can'-boodschap en over het Change-Logo. Volgens David Axelrod, een niet geheel onbetrokken waarnemer, vindt Obama het niet moeilijk om details te negeren en de grote lijn in de gaten te houden. Hij leert graag van de fouten van anderen. Zo zat hij urenlang met John Kerry om de tafel om de problemen van de campagne van 2004 te analyseren.

Het is Obama's gave om mensen te laten horen wat ze willen horen. Dat is niet zonder risico. Als iedereen denkt dat ze wat van je gekregen hebben, dan ligt de teleurstelling om de hoek als er concreet beslist moet worden wie de verliezers en winnaars zijn. Zijn toespraken hebben de cadansen en de oratorische elementen van een baptistische predikant. Ze zijn soms beter in stijl dan in inhoud, soms grenzen ze aan het cliché. 'Wij zijn de verandering waarop we wachten,' heeft een plezierige klank maar wie erover nadenkt loopt snel vast. Aan de andere kant: inspiratie is vaak belangrijker dan inhoud. Zoals Harry Truman al zei: de macht van een president ligt erin om mensen over te halen te doen wat ze eigenlijk uit zichzelf zouden moeten doen. Overtuigingskracht is misschien wel het belangrijkste wapen in het arsenaal van een president.

## 18 Obama de grote verzoener

Blijft de vraag: wat kunnen we verwachten van president Obama? Twee dingen worden duidelijk als je de Democratische kandidaat onder het vergrootglas legt. Hij is in zijn diepste wezen een buurtwerker. En hij is ongelooflijk ambitieus. Iedere verkiezing heeft zijn eigen dynamiek en 2008 is het jaar dat een buurtwerker, een grote verzoener, precies degene is waar de kiezers, waar het land, waar misschien de wereld behoefte aan heeft. Iemand die tegenstellingen kan overstijgen in plaats van aanscherpen. Iemand die belangen kan combineren zonder belanghebbenden te verliezen.

Als tiener en als student was Obama op zoek naar een gemeenschap waarbij hij zich thuis kon voelen. Juist zijn immigrantenervaring, zijn levensverhaal, maakt hem zo goed in het waarderen van gemeenschappen. Als je zijn ontwikkeling zo ziet, is de logica onontkoombaar. Van de wijk in Chicago naar de *Harvard Law Review*, van Honolulu naar zijn kiesdistrict als staatssenator, naar zijn staat, naar Amerika en ja, nu naar de wereld. Het is waar, een wijk in Chicago is wel wat anders dan de wereld, maar de vaardigheden die hij daar geleerd heeft konden wel eens goed van pas komen.

De kandidatuur van Barack Obama krijgt zo zijn eigen noodzakelijkheid. Hij kwam niet uit de lucht vallen. Een perfect georganiseerde campagne – vooral op het niveau van de individuele kiezers. Een inclusief thema, een inclusief optreden. Een bron van inspiratie, een man met de capaciteit om door middel van woorden mensen te motiveren, te inspireren. Het paste allemaal precies. Niet alleen Amerikanen, de wereld snakt naar een verzoener. Niet iemand die tegenstellingen wegmoffelt maar iemand die ze als realiteiten onderkent en er dan wat mee doet waardoor op een ander niveau een doorbraak ontstaat.

Tja, en dan de ambitie. Obama's ambitie is enorm, onmeetbaar, *off the scale*. De man mag getalenteerd zijn, idealistisch, welbespraakt en wat al



niet, maar wat hem drijft is een soort interne drang om steeds maar weer verder te gaan, steeds maar weer de uitdaging op te zoeken. En te slagen. Hij gaat echt door tot aan het gaatje, is egoïstisch en egocentrisch op een charmante manier. Nu zijn dat eigenschappen die alle succesvolle politici hebben, die ze móeten hebben, anders wordt het niets. Maar het nodigt ook uit tot enige reserve. Als je zo zelfverzekerd bent, zo ambitieus, zo overtuigd van de kracht van je vaardigheden, van je zilveren tong, wanneer ga je dan op je bek? Hopelijk niet als er serieus iets op het spel staat.

Verkiezingen draaien om vertrouwen. Obama zal dat vertrouwen moeten winnen en daarna laten zien dat hij het waard was. Onvermijdelijk zullen er teleurstellingen zijn, de wittebroodsweken duren nooit lang. Maar als je een presidentskandidaat zou kunnen samenstellen uit een bouwpakket, als je zelf mocht bepalen welke kwaliteiten iemand moet hebben, dan kom je aardig in de buurt van een Obama. Nu je het moet doen met wat zich aanbiedt en je een kandidaat moet accepteren, 'warts and all', zoals Lincoln zei, had het heel wat slechter kunnen uitpakken.

De verkiezingen van 2008 kunnen heel goed een 'waterscheiding' opleveren, een definitieve breuk in een ontwikkeling. Dit soort grensverleggende verkiezingen hadden we in 1932 en 1980, toen respectievelijk Franklin D. Roosevelt en Ronald Reagan het land op een ander spoor zetten. Het is wel duidelijk dat de conservatieve coalitie die sinds 1981 aan de macht is, geen ideeën meer heeft en ook geen leiders. John McCain is een overgangskandidaat. Hij vertegenwoordigt alleen zichzelf, niet vleugels of ontwikkelingen in de partij, en hij is te oud om, zelfs als hij wint, zijn stempel te drukken op de partij. Voor Obama ligt dat anders. Door het partijapparaat van de Clintons te verslaan, heeft hij de partij opengegooid. Als kandidaat zal hij een nieuwe coalitie bijeen moeten sprokkelen, als president zal hij een breed draagvlak moeten ontwikkelen.

Obama had gelijk toen hij op de Democratische conventie in 2004 stelde dat hij een onwaarschijnlijk verhaal te vertellen heeft. Het verhaal van de moeder uit Kansas, de vader uit Kenia. Het verhaal van een magere jongeman, imponerend door uitstraling, niet direct door postuur, met een karamelkleurig gezicht en een rare naam. De volgende president van

de Verenigde Staten? Waarom niet. Het zou een passend hoofdstuk toevoegen aan dat onwaarschijnlijke maar tegelijkertijd ongelooflijk Amerikaanse verhaal.

## Nawoord

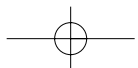
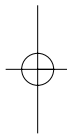
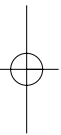
De valkuil voor iedereen die Obama bestudeert en probeert te matchen met zijn eigen hoop en verwachtingen, is als een blok voor de man te vallen. Hij is, in veel opzichten, te mooi om waar te zijn. Je verliest er haast je perspectief door en sluit je willoos aan bij de 'Yes, we can'-menigte, begeesterd door alweer een mooie toespraak. Ik geloof niet dat ik een gelovige ben geworden, een dweper. Wel denk ik dat Obama alles in zich heeft wat kan leiden tot een transformerend presidentschap.

In veel opzichten is Obama te mooi om waar te zijn, maar hij is er, hij staat er, hij dringt zich op. Amerika is toe aan een waterscheiding, de wereld is eraan toe. De genadeloze en steeds verlammerende partijstrijd sinds Watergate, sinds de jaren zestig, heeft alleen maar tot teleurstellingen geleid, tot stagnatie en verdeeldheid. Obama lijkt het in zich te hebben om die tegenstellingen te overstijgen. Niet door een of ander zielloos compromisbeleid, maar door echt en oprecht mensen aan diverse kanten van een onderwerp met elkaar te laten converseren en te laten ontdekken wat hen bindt in plaats van wat hen scheidt.

Ik denk dat ik die valkuil ben ontlopen. Ik ben, geloof ik, ook niet in de parallelle kuil gevallen van cynisme en scepsis. Niemand die tien presidentsverkiezingen heeft gevolgd is daar helemaal vrij van. Ik geloofde ooit dat Gary Hart het had. Paul Tsongas, Bill Bradley en zelfs Bruce Babbitt spraken me aan op een intellectueel niveau dat de politiek meestal ontbeerde. Zelfs Bill Clinton deed dat ooit. Uiteindelijk kwam er nooit wat van terecht. Ze werden niet gekozen of ze stelden teleur.

De belofte van Obama is enorm. Het zal niet meevallen om haar in te lossen. Maar een kandidaat als Obama geeft de moed om te blijven geloven in de onwaarschijnlijke kracht van Amerika en de Amerikaanse democratie.

1 juli 2008



## Tijdslijn

- 1961 Geboren in Honolulu, Hawaï, 4 augustus
- 1963 Vader vertrekt naar Harvard
- 1964 Echtscheiding ouders
- 1967 Vertrek moeder, stiefvader en Barack naar Indonesië
- 1970 Terugkeer naar Hawaï, verblijft bij grootouders, high school
- 1979 Begint college aan Occidental College, Los Angeles
- 1981 Stapt over naar Columbia University in New York
- 1983 Studeert af aan Columbia University met graad als bachelor of arts, *political science* en *international affairs*
- 1984 Werkt bij een zakelijke dienstverlener in New York
- 1985 Begint als community organizer in Chicago
- 1988 Verlaat Chicago voor Harvard Law School
- 1990 President *Harvard Law Review*
- 1991 Studeert magna cum laude af aan Harvard
- 1991 Terug naar Chicago, lokaal politiek werk
- 1992 Huwelijk met Michelle Robinson
- 1993 Deeltijdprofessor aan University of Chicago Law School
- 1993 Advocaat bij Miner, Barnhill & Galland, een klein advocatenkantoor
- 1995 Publicatie *Dreams from My Father*
- 1996 Gekozen tot staatssenator in Illinois
- 1999 Geboorte eerste kind, dochter Malia
- 2000 Kandidaat voor Huis van Afgevaardigden, verliest
- 2001 Geboorte tweede kind, dochter Sasha
- 2002 Toespraak tegen de oorlog in Irak, 2 oktober
- 2004 Wint voorverkiezingen Democraten voor US Senate, 16 maart
- 2004 Keynote speech op de Democratische conventie, 27 juli
- 2004 Wint verkiezing US Senate, 2 november
- 2006 Publiceert *The Audacity of Hope*, oktober

- 2007 Kondigt kandidatuur aan voor presidentschap, 16 januari
- 2007 Officiële aankondigingstoespraak in Springfield, 10 februari
- 2008 Wint eerste caucus in Iowa, 3 januari
- 2008 Wint Democratische nominatie voor het presidentschap, 3 juni
- 2008 Presidentsverkiezingen: Barack Obama tegenover John McCain,  
4 november

## Register

- ABBA 16  
 Alinsky, Saul 14  
 Allen, George 69  
 Axelrod, David 19, 32, 35, 54, 66,  
     76, 103  
 Babbitt, Bruce 107  
 Baker, James 89  
 Bayh, Evan 35  
 Beinart, Peter 41-42, 44  
 Bell, Derek 16  
 Berenson, Brad 17  
 Black Eyed Peas, The 68  
 Blair, Tony 83  
 Booker, Cory 42, 44  
 Bradley, Bill 53, 72, 107  
 Branch, Taylor 44  
 Brownback, Sam 34  
 Bush, George W. 8, 18, 27, 42,  
     44, 48-49, 51, 57-58, 63, 70,  
     81-89, 92, 96, 98-99  
 Bzrezinski, Zbigniew 87  
 Carmichael, Stokely 43  
 Carter, Jimmy 21  
 Cauley, Jim 18  
 Cheney, Dick 88  
 Clark, Wesley 99  
 Clinton, Bill 18, 20-21, 35, 41,  
     48-52, 55, 57-58, 70-72, 80,  
     83-86, 92-98, 102, 105, 107  
 Clinton, Hillary 8, 14, 19, 22, 29-  
     31, 33-35, 41, 44, 46, 48-59,  
     67, 69-72, 76-77, 79, 81-82,  
     84-87, 91, 94-95, 101-102, 105  
 Common 63  
 Cuomo, Mario 25  
 Daley, Richard 31, 74  
 Daschle, Tom 35  
 Dean, Howard 68, 72  
 Destler, I.M. 94  
 Dole, Bob 96  
 Dowd, Maureen 29  
 Drew, Elizabeth 51  
 Dukakis, Michael 33, 45  
 Dunham, Stanley Ann 9-10  
 Edwards, John 54, 69, 82  
 Eisenhower, Dwight D. 93  
 Fairey, Shepard 68  
 Farrakhan, Louis 63, 66  
 Fenty, Adrian 44

- Ford Jr., Harold 44  
 Frank, Thomas 57  
 Friedman, Milton 91  
 Furman, Jason 92
- Geffen, David 70  
 Gephardt, Dick 54  
 Giuliani, Rudolph 54  
 Goolsbee, Austan 91  
 Gore, Al 46, 80-81, 97  
 Green, Joshua 70  
 Grisham, John 37
- Hamilton, Lee 89  
 Hart, Gary 53, 72, 79, 107  
 Hoessein, Saddam 85  
 Hoover, Herbert 102  
 Horton, Willie 45
- Jackson, Jesse 25, 42-44, 84  
 Jackson Jr., Jesse 43  
 Jarrett, Valerie 74-75  
 Johnson, James 102  
 Johnson, Lyndon B. 102  
 Johnson, Magic 43  
 Jones, Emil 30  
 Jordan, Barbara 25
- Kellman, Jerry 11, 13, 15  
 Kennedy, Caroline 58, 73  
 Kennedy, John F. 8, 38, 41, 43, 58  
 Kennedy, Ted 58  
 Kerry, John 25-26, 33, 46, 50, 68, 97-98, 103  
 Keyes, Alan 19
- King, Larry 20  
 King, Martin Luther 18, 43-44  
 Kissinger, Henry 87, 89  
 Kok, Wim 83  
 Krugman, Paul 49
- Laden, Osama bin 88  
 Lincoln, Abraham 52, 105
- Matthews, Chris 27  
 McCain, John 19, 44, 54, 69-70, 72, 81, 87-88, 92-93, 96-97, 99, 105  
 Mendell, David 14, 22, 77  
 Mondale, Walter 79
- Nixon, Richard 97, 102
- Obama, Barack *passim*  
 Obama, Michelle 12, 17, 19-20, 26-27, 30, 32, 35, 37, 67, 69, 73-77, 98  
 Obama, Sasha 75  
 Obama Sr., Barack 9-10, 15
- Palmer, Alice 23, 29-30  
 Parsons, Richard 44  
 Patrick, Deval 44  
 Patterson, Orlando 45  
 Perle, Richard 84  
 Perot, Ross 97  
 Plouffe, David 35, 54-57, 59  
 Powell, Colin 42, 44  
 Power, Samantha 102  
 Putnam, Robert D. 14



Reagan, Ronald 38, 46, 54, 92,  
99, 105  
Redskins 85  
Rezko, Tony 77  
Rhodes, Ben 85  
Rice, Condoleezza 42, 44-45  
Richards, Ann 25  
Robinson, Craig 19  
Roosevelt, Franklin D. 38, 102,  
105  
Roosevelt, Theodore 102  
Rove, Karl 34  
Rubin, Robert 94  
Rush, Bobby 31  
Russert, Tim 19, 26, 35

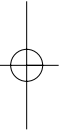
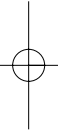
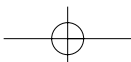
Scheiber, Noam 18  
Schieffer, Bob 26  
Schwarzenegger, Arnold 73  
Scowcroft, Brent 87  
Sharpton, Al 42  
Shriver, Maria 73

Shultz, George 87  
Soeharto 10  
Soetoro, Lolo 10  
Streisand, Barbra 70

Tribe, Laurence 17  
Truman, Harry 81, 102-103  
Tsongas, Paul 53, 72, 107

Warner, Mark 35  
Warren, Rick 34  
Washington, Denzel 41  
Washington, Harold 13, 15, 31  
will.i.am 58, 68  
Winfrey, Oprah 37, 43, 61, 63, 73  
Wolfowitz, Paul 84  
Wonder, Stevie 73  
Wright, Jeremiah 11, 22, 41-43,  
45, 56, 60-67, 98

X, Malcolm 41



## Eerder zijn in deze reeks verschenen:

Boeddhisme in een notendop

*Bert van Baar*

De Nederlandse geschiedenis in een notendop

*Herman Beliën & Monique van Hoogstraten*

De klassieke oudheid in een notendop

*Herman Beliën & Fik Meijer*

De Engelse literatuur in een notendop

*Odin Dekkers*

Oosterse filosofie in een notendop

*Michel Dijkstra*

De Griekse mythologie in een notendop

*Hein van Dolen*

Romeinse sagen en verhalen in een notendop

*Hein van Dolen*

De islam in een notendop

*Dick Douwes*

De toekomst in een notendop

*Patrick van der Duin & Hans Stavleu*

Fysica in een notendop

*Maarten Franssen*

Militaire geschiedenis in een notendop

*Bart Funnekotter*

De genetica van de mens in een notendop

*Joep Geraedts*

Intelligentie in een notendop

*Wim van de Grind*

Economie in een notendop

*Arnold Heertje*

Religie in een notendop

*Jan Hondebrink*

Het koningshuis in een notendop

*Carla Joosten*

Popmuziek in een notendop

*Gijsbert Kamer*

Het Vaticaan in een notendop

*Ewout Kieckens*

Wiskunde in een notendop

*Martin Kindt & Ed de Moor*

De bijbel in een notendop

*Fokkeliën Oosterwijk*

De Amerikaanse geschiedenis in een notendop

*Jan van Oudheusden*

De Eerste Wereldoorlog in een notendop

*Jan van Oudheusden*

De geschiedenis van China in een notendop

Jan van Oudheusden

De geschiedenis van het Midden-Oosten in een notendop

Jan van Oudheusden

De wereldgeschiedenis in een notendop

Jan van Oudheusden

De geschiedenis van Frankrijk in een notendop

Niek Pas

Klassieke muziek in een notendop

Katja Reichenfeld

Franse literatuur in een notendop

Franc Schuerewegen & Marc Smeets

De Nederlandse krijgsmacht in een notendop

Jan Schulten

De geschiedenis van het Nederlands in een notendop

Nicoline van der Sijs

De moderne wereldliteratuur in een notendop

Maarten Steenmeijer & Franc Schuerewegen

De 20ste eeuw in een notendop

Hans Ulrich

Beleggen in een notendop

Erica Verdegaal

Psychologie in een notendop

Frans Verstraten